

Matyu

Aboedi Hoafi Matyu ai sürü papimarandi

Sisas Kraisiñdi amoao mamî nüngurumboemo tüküyafu manîngomo hoafi (Ruk 3:23-38)

¹ Sisas Kraisiñdi amoao mamî nüngurumboemo tüküyafu manîngomo hoafane nda. Sapo Sisas ai Defitiñdi amoao ambeahiñdi tükümefiyua asu Defit ai Abrahamiñdi amoambofi tükümefiyu ranî hoafane nda.

² Abraham ai Aisakiñdi afiñdiyuane. Asu Aisak ai Sekopiñdi afiñdiyuane. Asu Sekop ai Suda ahandî apodoho mamî ranî babidiñbo-memo ranahamundiñdi afiñdiyuane.

³ Asu Suda ai Peres Sarayafandiñdi afiñdiyuane. Ahafandiñdi hondiñdi ranai Tamarîyoane. Asu Peres ai Hesroniñdi afiñdiyuane. Asu Hesron ai Ramîñdi afiñdiyuane.

⁴ Asu Ram ai Aminadapîñdi afiñdiyuane. Asu Aminadap ai Nasoniñdi afiñdiyuane. Asu Nason ai Sarmoniñdi afiñdiyuane.

⁵ Asu Sarmon ai Boasiñdi afiñdiyuane. Ahandî hondiñdi ranai Rahapîyoane. Asu Boas ai Obetiñdi afiñdiyuane. Ahandî hondiñdi ranai Rutîyo. Asu Obet ai Sesiñdi afiñdiyuane.

⁶ Asu Sesi ai sapo Defit adükariñdi bogoriñdi nindumbofi manüñgu ranahandiñdi afiñdiyuane. Asu Defit ai Soromoniñdi afiñdiyuane. Ahandî

hondi ranaiyo horombo Uriandi
nimorehi-mayo.

⁷ Asu Soromon ai Rehoboamindi afindiyuane.
Asu Rehoboam ai Abaisandi afindiyuane. Asu
Abaisa ai Asandi afindiyuane.

⁸ Asu Asa ai Sehosafatindi afindiyuane. Asu
Sehosafat ai Sehoramindi afindiyuane. Asu
Sehoram ai Usiandi afindiyuane.

⁹ Asu Usia ai Sotamindi afindiyuane. Asu
Sotam ai Ahasindi afindiyuane. Asu Ahas ai
Hesekiandi afindiyuane.

¹⁰ Asu Heskia ai Manasendi afindiyuane. Asu
Manase ai Emonindi afindiyuane. Asu Emon ai
Sosaiandi afindiyuane.

¹¹ Asu Sosaia ai Sekoniandi apodoho mam
ranahamundi afindiyuane. Sapo rani-simboan
Babiron ami Israer nendi ranaheimbo Babiron
hifina ahamundi moani ratupur-mbohunda
sowandümondür mahomo.

¹² Ai Babiron hifina sowandümondür houmbo
Sekonia ai Sear-tierindi afindiyuane. Asu
Sear-tier ai Serubaberindi afindiyuane.

¹³ Asu Serubaber ai Abiutindi afindiyuane.
Asu Abiut ai Eriakimindi afindiyuane. Asu
Eriakim ai Asorindi afindiyuane.

¹⁴ Asu Asor ai Sadokindi afindiyuane. Asu
Sadok ai Akimindi afindiyuane. Asu Akim ai
Eriutindi afindiyuane.

¹⁵ Asu Eriut ai Ereasarindi afindiyuane. Asu
Ereasar ai Matanindi afindiyuane. Asu Matan ai
Sekopindi afindiyuane.

¹⁶ Asu Sekop ai Sosepindi afindiyuane. Asu
Sosep ranai Mariandi nindowenih-mayu. Maria

ai Sisas ranahambo wakimarimindo, sapo ahambo Krais* sei arihündi ra.

¹⁷ Ranimboane munquambo nindou Abraham nunguambe peyo haya ho hombo Defit nunguambe tüküme feyo ranai 14 amoa boagiriyomo nimoriyomo marundi ra tüküme feyo. Asu Defit nunguambe peyo haya ho hombo Babiron hifina sowandümondürü homondambe amboani, mare yahurai 14 amoa kareandeimbambe ramindümbi boagiriyomo nimoriyomo marundi ra tüküme feyo. Asu Babiron hifina sowandümondürü homondambe peyo haya ho hombo Kraisimbo Maria wakimarimindoambe amboani mare yahurai 14 amoa kareandeimbambe ramindümbi boagiriyomo nimoriyomo marundi ra tüküme feyo.

Sisas Kraisimbo Maria wakimarimindo hoafi (Ruk 2:1-7)

¹⁸ Sisas Krais ai tüküme fiyu hoafi ra ndahuriane. Ahandi hondi Maria ranahambo Sosepimbo segodimbo momo kürihi hininngimarihindi. Maria ranai Sosepidibo ninngokoateyoambeyo asu ahambo hoeirihindane ai furümbi maninngo moani Yifiafi Aboedindi nginindinambo.

¹⁹ Ahandi nindowenihü Sosep ranai nindou mbumundi hamindiyu, nga ai Maria ranahambo nindou himboahü amoaninngambofembo-mayo ranimbo

---

* **1:16:** Ndürü Krais ranana nindou God ai nindou aboedambofembohünda adükari bogorimbofembohünda kamafoariri.

yiboarükumbo asu ai moani dibo ahambo
randihe hiniṅgindihea yahu haya
hohoanimomayu.

²⁰ Sosep ai ranimbo dibo hohoanimoyu-ane
asu Adükarindi sünambeahindi nendi ranai
ahamboso yafogoadnambo tüküfi hoafiyundühi
yahuya, “Sosep, Defitindi amoao, se Maria sihaf
nimorehimbofe semindimbo
yihimbondamboyafi. Yifiafi Aboedindi hoafi
süṅguane Maria ai fi masemindo.

²¹ Nimorehi ranai nindowenihini nimir
nderimindimboe. Asu se ndüri Sisasa ra
kaboadworini nimbosapo ai animbo ahandi
nindou ranaheimbo ahei moaruwai hohoanimo
ranambeahindi aboedambondearümbui,”
mehundo.

²² Muṅguambo rani-moatükunini rahurai
tüküme feyo ra, sapo Adükari ai ahandi hoafi
hoafiyu randeimbini yafambe süṅgure haya
hoafimayu. Ai yare hoafiyuhü yahuya,

²³ “E, nimorehi mami ai nindowenihini dibo
hokoatendowohü ai fi ndemindi haya asu
nindowenihini nimir nderimindimboe.

Rananimbo asu ahambo ndüri ra
kaboadhorühini Emanuer
mbisahündomboyei,”

Aisaia 7:14

mehu ra. Rani hoafi ranahandi nimindi hoafi
ana God ai sihirini babidimbo anṅguane.

²⁴ Raniyu asu Sosep ai yangirifi haya Adükarindi
sünambeahindi nendi hoafimayundo süṅgu
rareandühi Mariambo ahandi nimorehimbore
masemüdu.

²⁵ Sosep ranai moai nimorehi ranidibo mamühi
apafe rinandi, ṅga moani nimorehi
ranaipoanimbo niṅgo himboyo asu ai

nindowenihî nîmorî maserîmîndo. Ranîyu asu
Sosep ai nîmorî ranahambo ndürî Sisasani
mehu.

2

*Hüfîhamîndî süfuanîpoedî ndüfosi nendî Sisas
hoeifimbo tükümefundî*

¹ Herot ai Sudia hîfambe bogorîmbofi
nünguambe ranî-sîmboanî Maria ai Sisas
ranahambo Betrethemühî wakîmarîmîndo.
Hondî ai Sisas ranahambo serîmîndî
hayamboyo-ane ranambe nindou bogorî
fîfîrundeimbî ranai hüfîhamîndî süfuanîpoedî
Serusarem ngoafambe tükümefundî.

² Ai düduyafundühî yahomoya, “Nîmorî
sîmborî masahorîmîndei sapo Suda-yafe
bogorîmayu ra nüngufiyua? Ro hoeirîhundani
ahandî mupui ranai hüfîhamîndî süfuanî tüküfe
mamaroamboanefî asu ro ahambo
hohoanîmoyondowohü ngusüfo pefimbohünda
masühifî,” mehomondamboyu.

³ Ranîyu asu Herot Adükari Bogorîmayu ranai
ranî hoafi ra hîmborîyu haya ngusüfoambe
afîndî hohoanîmomarîra asu muṅguambo
nindou Serusarem ngoafîhü mamarei amboanî
ramareandürî.

⁴ Ranîyu asu Herot ai Godîmbo sesi
sîhou-rundeimbî bogorî nindou-memo
ranîyomo asu ahînümbî hohoanîmo
fîfîrundeimbî nindou-memo ranîyomo
muṅguambo ahamumbo mamühî gugureapurî
mbura düdufipurühî yahuya, “Krais ranahambo

ngoafi nahü mandahorimindeia?” yahu düdumefipuramboemo.

⁵ Asu simbori ai ahambo yahomoya, “Betrehem ngoafihü Sudia hifambe. Sapo horombo God ai ahandi hoafi hoafiyu-randeimbi nindou ahandi süngu hoafi ra ndahuraiyu yare sürü pare masihendi. Ai Bukambe yare hoafiyuhü yahuya,

⁶ “Betrehemihündi, se Sudia hifambe-aneini aniboadei ra awi se Sudiambo hifandundeimbi bogori ngoafi ranahamundi daboadanipoedi hamindiyeipoani, nga wani.

Siheini ngoafi mbusümodidi animbo nindou adükari mamai ai tükündüfi haya wandi Israer nindou ranaheimbo hibadarümbui,”

Maika 5:2

mehu.

⁷ Raniyu asu Herot ai sapo nindou hüfihamindi süfuanipoedi ndüfosi nendi masifomo ranahamumbo dibo mborai yahupuri hürühepuri haya yahuya, “Nini simboani hondü hamindiyo mupui ra tüküfe mamaro?” yahu haya düdu düdumefipuri.

⁸ Raniyu ai nindou memo ranahamumbo Betrehemnambo koamarihepuri ndani süngundafundi yahuhaya hoafiyupurühi yahuya, “Se ngifomo moani ndondu nimori ranahambo nahi ai ahambo masahorimindei ranahambo kokondurü. Nga asu hoeindurühi ana, asu se wambo ranühi mbisimo hoafindimondani animbo asu ro-amboani dügi ahambo hohoanimondahandowohü ngusüfo

pandihinimboane,” yahu koamarihepuri.

⁹ Ndüfusi nendi-memo ranai ahandi hoafi ra himboriyomo houmbo ndamefundi. Ai nafina hifomondane, sapo mupui hüfihamindi süfuanitüküfe mamaro ra asükaiyomo hoeimarundi. Mupui ranai ahamundi hanjifoani hifo nimirinimarümbi wori raninimoamo mamaro.

¹⁰ Raniyomo mupui ra hoeirundani mayowa ai afindi hihifi-hihifimemo.

¹¹ Raniyomo asu ai worimayo ranambe kefou hifomo nimirinarahambo hoeimarüwuri ahandi hondia Maria radiho. Raniyomo asu ai ahandi fikimi pütapiyomo yiri yimbu pusiru nimirimombo ahambo hohoanimoyomondühi ngusüfo pamarüwuri. Raniyomo ai ahamundi arambeahindi napo ra bokaründümo houmbo masabudo. Rani-moatükuni ra goriyo, fisinjarümbi mbimbrayo asu sanda aboediyoyoginindi napo ra masabudo.

¹² Nindou ranahamumbo God ai yafogoadinamboya, “Se Herot nimirinafinngomboemo,” mehupuramboemo. Asu süngunambo ai raninafinnginngiru hou ngorünafin ahamundi hifina mahomo.

Isip hifina Sosep ai ahandi ambori babidimbo aboeda mafefoehindi

¹³ Nindou ranai ndaweyafundane ranisimboani Adükarindi nendi ranai Sosepimbo yafogoadinambo tüküme fiyu. Asu ai hoafiyundühi yahuya, “Botindafo, nimirinani asu ahandi hondane ra ndowapindifi hawa Isip hifina feboehi ngei ranühi nimboeiani asu ro hombo hoafindahani animbo

ngoründühi ngei. Nĩmboe Herot ai nĩmori
ranahambo hĩfokoeffimbo kokondürĩ
wakĩndirũmbui,” yahu hoafĩmenduamboyu.

¹⁴ Ranĩyu Sosep ai botĩfi nĩmori ra serũmũndũ
haya ahandĩ hondĩ ranĩdĩbo mare ranĩ
nĩmbokoanĩ Isip hĩfĩnambo mahei.

¹⁵ Hĩfi ranũhanĩmbo ai nĩmboeianĩ Herot ai
yĩfĩndũmbui. Adũkarĩ ai ahandĩ
hoafĩyu-randeimbĩ ahandĩ yafambe sũngure
haya hoafĩyuhũya, “Ro wandĩ Nĩmori Isip
hĩfambeahĩndĩ mborai masahando,” mehu.
Hoafĩ ra moanĩ anĩhondũ hondũ tũkũndĩfemboe
yaho hayamboyo ranĩ moatũkunĩ ranai yare
yahurai tũkũmefeyo.

*Herotĩndĩ hoafĩ sũngu nĩmori
hĩfokoakomarĩhũndĩ*

¹⁶ Hũfĩhamĩndĩ sũfuanĩpoedĩ ndũfosi nendĩ
masĩfomo ranai ahambo ngorũ-sũngumarũwurĩ
ra Herot ai kĩrĩhai fĩfire hayamboyo asu
ranĩmbo ahambo ngnĩndĩ ngusũfoambe
fondĩrĩmĩndĩ mahafo. Ranĩyu asu ai
munũguambo nindowenihĩ nĩmori yĩmbu
hĩmbanĩkoateyeimbĩ Betrethem ngoafĩhũndĩ asu
ngoafĩ amurĩ ranĩ ngoafĩ-kĩmĩ adaburo
ranambeahĩndĩ hĩfokoakofoefembo hoafĩ
masendĩ. Sapo nindow hũfĩhamĩndĩ
sũfuanĩpoedĩ ranai hoafĩmemo ranĩ-sĩmboanĩ
mupui tũkũmefeyo hoafĩ ra fĩfire hayamboyo
asu ai yare hoafĩmepurĩ nĩmori ra
hĩfokoakofoefembo.

¹⁷ Ndani-moatũkunĩ tũkũmefeyo ra sapo
Godĩndĩ hoafĩ hoafĩyu randeimbĩ nindow
Seremaiandĩ yafambe sũngure haya horombo

hoafimareandi ra simogodühi tüküfemboyo yare tüküme feyo.

¹⁸ Sapo ai yare hoafiyuhü yahuya,

“Ramahündi ai yasimondi mamî himborîyei.

Aranî hoafi afîndî puküna asu aranî hoafi yambohai tükîfeyowa himborîyei.

Reser ai ahandî amoa mamî Israerîhündî nîmori ranaheimbo aranî namborandüra asu muŋguambo nindou ranai ŋgîrî ahambo didîboadondîhindî ahandî ŋgusüfoambe farîhefembo.

Nîmboe sapo ahandî nîmori ranai nîŋgokoatemayeiambo wambo,” mehu ranî-süŋgumbo.

Jeremaia 31:15

Sosep ai ahandî amborî babîdî asükaiyei masühüsi

¹⁹⁻²⁰ Süŋgunambo Herot ai yîfiyuane asu Adükariñdî nendî ranai yafogoadambe Sosepîmbo Isip hîfîhü tüküfi hoafiyundühi yahuya, “Se amborî ndowapîndîfî hawa hîhîrîndafo Israerînambo ŋgafî. Nindou sapo nîmori ranahambo hîfokoefimbo hohoanîmomemo ranai ana yîfîmemo,” mehundoamboyu.

²¹ Ranîyu asu Sosep ai botîfi nîmori ra serümündü haya hondambo kameihî asu ai hîhîrîyahi Israer hîfînambo mahüsi.

²² Asu Arkeraus ai ahandî afîndî Herot ranahandî fondühî Sudia-yafe adükari bogorîmbofi manüŋgu ranî hoafi ra Sosep ai himborîyu haya ranühi nîŋgombo hombo ra yîhîmbomayu. Ŋga asu God ai yafogoadambe

Sosepimbo bidifiri hoafi masagadoamboyu asu ai Gariri hifinambo mahu.

²³ Ran+yu asu ai hu ngoafi mam+ ahandi nduri Nasaret ranuh+ manungu. Sapo mam+ ran+sungumbo animbo God ai ahandi hoafiyomo rundeimbi sungu hoafiyomonduh+ya, “Nindou ranahambo Nasaretihundi nindou mb+seimboyei,” mehomo yahurai anihondü tükufembohündamboyo yahurai tükumefeyo.

3

Son himon+ hundürürarandeimbi nindou ranai God+ndi hoafi bokar+hefembo tükumefiyu (Mak 1:1-8; Ruk 3:1-9; Son 1:19-29)

¹ Ran+simboan+ Son himon+ hundürüra-randeimbi+mayu tükumefiyu. Nindou ranai n+m+ woh+ fur+koatereanduh+ Sudia hifambe ranuh+ manungu. Ai piyu haya nindou ran+ hifihü amarei ranaheimbo God+ndi hoafi ra bokar+hai marandi.

² Ran+yu asu ai yare hoafiyuhü yahuya, “Awi, se sihei moaruwai hohoanimo ranahambo daboadanambondihindi, nga God ng+n+ndi hifandarandi ra ndeara moan+ ak+mane,” mehu.

³ Sapo Son ranahamboyo God ahandi hoafi hoafiyu randeimbi nindou Aisaia ranahandi yafambe sungure hoafiyuhüya, “Nindou mam+ ai nimi woh+ fur+koatereanduh+ mung+yuhü yare hoafiyuhüya, ‘Adükar+ndi naf+ se did+boadondihindi.

Ai hombo-memo naf+ ra ndondondihini n+ng+ndihindi,’ *Aisaia 40:4* mehu ra,” mehu.

⁴ Son ai hoeari ahandi güdemarandi ranana kamer ninihondi ninendinambo nafiyoweimbihündiyo. Asu ai ninihondi hoearihündi titapürimbore güdehaya botifohü asu wohi yitihini mambeahindi, efu hoe raniyu sesü marandi.

⁵ Raniyei asu nindou ranai Serusarem ngoafihündi, muᅅguambo Sudia hifi ranihündi asu muᅅguambo hifi Sodan Hoe ranikimi adaburo ranühündambo ai Son sowana masühüsi.

⁶ Raniyei nindou ranai ahei moaruwai hohoanimo süngumarhi hei ranahambo weindahimarhinda asu ai aheimbo Sodan himo hundürürarü marandi.

⁷ Nga Son ai hoeireapurane Farisi asu Sadyusi afindi ranai ahamboya, “Yihoefombo ai himoni hundürümbiramuni,” yahomo houmbo ahambo sowana mahomonda hoeimareapuri. Raniyu asu ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “Awi seana amoasirindi nimor-anemo! God ai sihamumbo ᅅginindinduhü moaruwaimbo ndeapurimbui. Se nüngundafu mafebou?”

⁸ Se moaruwai hohoanimo ranahambo daboadanambo-rundeimbihündi ana asu sihamundi nine ratüpuri rawarundi ra se moaruwai hohoanimo hininᅅgifembo nafuimbendüramboane.

⁹ Se ᅅgirü randu borindimondühüya, Roana Suda anefi, Roana Abrahamindi amoao mamwambo aboedambo-ndahumboyefi, mbisimo. Awi ro sihamumbo hoafehapurü God aiana moani nimoei kurayo ranamboani ndemündi haya Abrahamindi amoao

mamimbonde hiniŋindeambui!

¹⁰ Nimi sirahambe pirifirihéfembohünda ndeara time ranai ndoramindi engoro. Muŋguambo nimi ra nahanıyo ai aboedi hisikoateayo ana, ranahambo time ranambo hitihefe hefe haiambe pitifemboane.

¹¹ Roana se moaruwai hohoanımo ra hiniŋgirihimboanei ranımbö nafuimbohünda himoni hundürarıharü. Nga nindou ŋgorü ai wandı wagabe tüküfemboayu ranai ana sıheimbo Yifiafi Aboedınambo asu hai ranambo hundüründarümbui. Aiana moanı adükari hondüyuwanı asu ro ranı hoarehanahı. Roana awi aboedi ndearıhamındıyahıpoanı ahandı su ra semındındombo.

¹² Rananımbö ai fok warambe ndemüнді haya ranambo wit hipiri ra futınde fındamüнді pındendambui. Asu ai wit safı aboedi ranı-yanğiri ndemüнді ahandı wit sıhefembo worı-mayo ranambe dıgembui. Nga asu hipiri moaruwai moanı yanğorombo rananımbö ai ndemüнді sapo hai dikirıfekoate moanı yare koadürümbo koadürümbo horoweimbi ranambe pütındıfımbui,” mehu.

*Son ai Sısasımbö hundürümarüri
(Mak 1:9-11; Ruk 3:21-22)*

¹³ Mamı ranı-sımböanı Sısas ai Gariri hıfi hiniŋgıre haya Södan hımona mahanu. Son sowana ŋghanı ai wambo ahandı warına himoni hundürımbırandıri, mehu.

¹⁴ Nga asu Son ai ahambo ŋgorü hohoanımonambo yare hoafıyundowohü yahuya, “Seanımbö wambo

hundürüyondirimbomayafi asu simbori se wambo-sowana asinifi ro shambo hundürüyoninimbo,” mehundoamboyu.

¹⁵ Asu Sisas ai simbori ahambo hoafiyundühi yahuya, “I ambe, nga hapondani ana moani ro hoafayah süngu randowandi. Se randowandani moani rani süngu mbumundi hohoanimo mungu shiri nafindihumindefomboane, nga ra aboedane,” mehundoamboyu. Asu Son ai himboriyu haya refembo-ane mehu.

¹⁶ Son ai Sisasimbo himoni hundürüri hayamboyu ane, Sisas ai mamihar himonindi tüküme fiyu. Raniyo asu sünambe sünü ahambo bureandühiyo asu Godindi Yifiafi ranai wupufu nahurai kost ahandiwami pühimayoa hoeimareandi.

¹⁷ Raniyo asu yasimondi mam ranai sünambeahindi kosowohü yare hoafiyowohü yahoya, “Nindou ranana wandi nimorani, nga moani ro ngusüfo parhineimbani. Ahamboane Ro wambo ngusüfoambe siaoweheandi,” meho.

4

Sisasimbo refe hoeifembo moatükuni (Mak 1:12-13; Ruk 4:1-13)

¹ Raniyo asu rani-simboani Yifiafi Aboedi ranai Sisasimbo Satan ai sisihimombohünda nimi wohi furikoatereandühi serimindi maho.

² 40 si ra Sisas ai sesikoate nungu mbura asu ai wembombomayu.

³ Asu Satan, nindou sisinda-randeimbi ai ahambo-so tüküfi hoafiyundühi yahuya, “Se Godindi Nimorayafi ana, nimo ei kurayo

ndanahambo hoafindafani sesimbofe
tükümbifeyowamboane,” mehundoamboyu.

⁴ Asu simbori Sisas ai hoafiyuhü yahuya,
“Godindi Bukambe yahoya, ‘Sesi yangiri ana ai
ngiri nindoundi yangiri ningombo ndendi.
Nindou ai yangiri ningombo sahümündi
arihündi ra mungu hoafi Godindi
yafambeahündi süngu mbisahümündi,’ meho,”
mehu.

⁵ Ranıyu asu Satan ai Sisasimbo Godindi
adükari ngoafi Serusarem rani-nambo
serümündü hu haya hafumbo nımoamo
hamindi Godindi Wori Adükari bogimondi
ranıwami hiniingimariri.

⁶ Ranıyu asu ai Sisasimbo hoafiyundühi
yahuya, “Asu se Godindi Nimorayafi ana,
nımoamo ndani-wamınindi hifini horipındafo
pındafo. Sapo Baiborambe yare hoafiyowohü
yahoya,

‘God ai sıhambo ahandi sünambeahindi nendi
ranahamumbo hoafinduanı
asu ai sıhambo ahamundi warınambo
mbundındınınimboemo
asu ngiri nımoei hoarehi kurayo ranai sıhambo
futindeanini,’ meho,” *Buk Song 91:11-12*
mehundoamboyu.

⁷ Asu Sisas ai ahambo yahuya, “Nga awi
Baiborambe hoafi ranamboanı ai yare
hoafiyowohü yahoya, ‘Se Adükari sapo sıhafi
God ranahambo rando hoeindorımboyafi, nga
yowanı,’ meho,” mehundoamboyu.

⁸ Ranıyu asükaiyu Satan ranai Sisasimbo
serümündü hifi wafu nımoamo hamindi-mayo

ran+wam+ mahafu. Ran+yu ai ran+wam+ nüngumbo Sisas+imbo munguambo nindou-yafe hifandarundi ran+yo asu ahamundi munguambo aboedi adükar+ moatükun+ engoro ranahambo nafuimefoendo.

⁹ Ran+yu asu Satan ai hoafi+yundühi yahuya, “Asu se yiri yimbu pus+rowandühi wambo hohoan+moyaf+nd+rühi ngusüfo pararowand+r+ ana, asu ro sihambo mungu moatükun+ nafuimehan+n+ ra ndahan+n+mboyahi,” mehundoamboyu.

¹⁰ Asu Sisas ai ahambo hoafi+yundühi yahuya, “E! Satan, se andai ragu ngafi! Baiborambe hoafi ranai yare hoafi+yowohü yahoya, ‘Adükar+ sapo sihafi God+mayu ranahambo yang+ran+imbo se hohoan+mondafi ngusüfo pandoworühi asu ahand+ ratüpur+ yang+r+ ratüpur+indafi,’ meho,” mehundo-amboyu.

¹¹ Asu Satan ai Sisas+imbo yare hin+ng+marira ndamefiyua asu God+nd+ nendi ranai kos+mo ahambo far+houwurühi hifand+marüri.

Sisas ai Gariri hifambe piyu haya God+nd+ hoafi watapor+mbomarand+ (Mak 1:14-15; Ruk 4:14-15)

¹² Son+imbo sowaründümo karabusambe hin+ng+marüwuri hoafi Sisas ai himbor+yu haya Gariri hifi+na mahu.

¹³ Asu ai Nasaret ngoafi+hü hin+ng+re haya Kaperneam ngoafi sapo Gariri kur+hoe ran+k+im+ ngoafi ran+na mahu. Kaperneam Seburun hifi, Naptari hifambe engoro ranühi manüngu.

14-15 Sapo God ai ahandi hoafi
hoafiyu-randeimbi nindou Aisaiani yasimondi
singu yare hoafiyuhüya,

“Seburun hifi, Naptari hifi, Gariri hoe nafi
howani gogu ra,
Sodan hoe gogoanini ra nindou Sudayafe
ndifoyei Gariri hifane.

16 Nindou didiyei ai nimbini maroambe
animoebi

ranai ana si adukari ra hoeirihimboanei.
Yifiyorambo hifi ranambe nimbini maroanini
nindou animoebi
ranaheimbo ana si ranai
boakifoareandurimboane,” *Aisaia 9:1-2*

mehu, nga rani-simongoruhumboyo
rani-moatukuni ra yahurai tukumefeyo.

17 Raniyu asu rani-simboanini piyu haya Sisai ai
ahandi hoafi ra bokarihendühi yahuya, “Awi se
sihei moaruwai hohoanimo ranahambo
dabodanambondihindi, nimboe sapo God
nginindi hifandarandi engoro ranai ndeara
akimi tukufembo yangirane,” mehu.

*Sisai ai ahandi singuferambo nindou
yimbuyimbu weangurühi mborai mehupuri
(Mak 1:16-20; Ruk 5:1-11)*

18 Sisai ai Gariri kurihoeakimi huane kinini
wowariyafanini rinandeimbi apodoho ranai
manimbafanda hoeimareapirini. Ahafandi ndurini
ra Saimon, Pitamboyu-randeimbi asu ahandi
akidi Andruyu. Apodoho ranai andurinambo
kurihoe ranambe kinini wowariyafandühi
manimbafanini.

19 Ran+iyu asu Sisas ai hoafi+yup+rühi yahuya, “Se mborai wandi süngu s+n+fandani an+imbo asu ro sihafan+imbo nindou sem+ind+imbo se kin+ rawar+neand+ nou nafuindahap+r+imboyahi,” mehup+ramboyafani.

20 Asu ai moan+ hoafi n+ngoambe ahafand+ andür+ ra rar+ne sihene hena Sisas+nd+ süngu ndamefi+neand+.

21 Asükaiyu ai sühüfi huhündamboyu ngorü apodoho ahafand+ ndür+ Sems, Son ai ahafand+ af+nd+ Sebedi bab+di botambe n+mar+mombo ahamundi andür+ ra di+boardorundühi mamar+monda hoeimareapur+. Asu ai ahafan+imbo mborai mehup+r+.

22 Asu moan+ hoafi n+ngoambe ahafand+ bot asu af+ndambo rar+ne h+n+ng+r+ne hena Sisas+nd+ süngu ndamefi+neand+.

Sisas ai hoafi bokar+hendühi asu anğün+imboyeimb+ nindou aboed+marearü (Ruk 6:17-19)

23 Ran+iyu asu Sisas ai Gariri h+fi munğu ranambe nünğu wak+mareand+. Ran+iyu asu ai refih+ Suda-yafe rotu wor+ nindou ranambe aheimbo yamund+mareandür+. Asu ai refih+ God nğ+n+nd+ h+fandarand+ engoro Aboedi Hoafi ranahambo bokar+mar+hendür+. Mam+ ran+ s+imboan+ nindou ranahei fi ranai moan+ ran+poan+imbo ran+poan+imbo anğün+ fi moaruwaimboareandür+ ranahambo aboed+marearü.

24 Ai ran+moatükun+ rawareand+ ranahambo Siria h+fi munğu ranambe nindou amarei ranai himbor+mayei. Asu ran+yei munğuambo nindou ranai nindou di+di+yei ai moan+ mam+kar+ anğün+

moaruwai asu asübusi afindi mamikararandüri ranaheimbo ahambo-so fufurühümündihündüri mafandihindi. Bidiñiri nindou moaruwai nendi ahei fiambe nimarumbi, wunünümboyeimbi asu yiri warı yifisafeimbi ranıyei ai mafandihinda asu Sisas ai aheimbo aboedimarearü.

²⁵ Ranıyo asu nindou afindi ranai Gariri hifihündi, Dekaporis ngoafihündi, Serusarem ngoafihündi, Sudia hifihündi asu Sodan hoe gogoaninipoedi ranai mamı munğu ahambo süngumarıhorı hei.

5

Sisas hifi wafuambe Godındi hoafi bokamarıhendı

¹ Sisas ai hoeireandürane nindou afindi ranai ahandi süngu tümareandamboyu asu ai hafu hifi wafu mamı ranıwamı nımaru ane asu ahambo süngururü-rundeimbi ai ahambo sowanambo masifomo.

² Ranıyu asu Sisas ai ahamumbo piyu haya yamundimareapuri.

Anıhondü hondü hıhifi hıhıfane
(Ruk 6:20-23)

³ Ranıyu ai ahamumbo yare hoafıyupurühi yahuya,

“Nindou didıyei ai rarıhi hoafıyeihüya, Roana
Godındi aboedi sürühoeimbi hohoanımo
ra mbonımborı humındefi-mboanefi, asei
ana, nindou ranai
hıhifi-hıhifi-mbeyei-amboane,
ngı God ngınındi hıfandarandı rani
hoarehı anıboadei.

- 4 Nindou dîdîyei ai aranî aranîyei hei ranai ana
 hîhîfî hîhîfîmbeyei-amboane,
 nga nindou ranaheimbo ana God ai
 dîdîboado-ndearûhî yirûmondearûmbui.
- 5 Nindou dîdîyei ai hîmboarî yangîrî
 hîfandûhûndeimbî-mayei aiana
 hîhîfî-hîhîfîmbeyei-amboane,
 nga nindou ranai ana nînî-moatûkunî God
 ai aheimbo saimbo yahuhaya masîhendî
 ra ndahûmündimboyei.
- 6 Nindou dîdîyei ai Godîndî mbumundî
 hohoanîmo ranahambo semîndîmbo
 wembohûhî nouehindî
 asu hoe sîmîndîmbo amîndanîngombo nouehindî
 ana, aiana hîhîfî-hîhîfîmbeyei-amboane,
 nga God ai aheimbo mbumundî hohoanîmo
 ra dagadûrûmbui.
- 7 Nindou dîdîyei ai nindou nga gorûmbo moanî
 hîpoamboarîhûndî ranai ana
 hîhîfî-hîhîfîmbeyei-amboane,
 nga God ai hîpoambondearûmbui.
- 8 Nindou dîdîyei ai ahei ngusûfoambe moanî
 aboedî sîrûhoeyoweimbî hohoanîmo ra
 amarondûrî ana, aiana
 hîhîfî-hîhîfîmbeyei-amboane,
 nga aiana God amaru ranahambo
 hoeindîhorîmboyei.
- 9 Nindou dîdîyei ai moanî nindouyei mbusûmo
 rarani moatûkunîmbo borîfoeferambo
 yangîrî nindouyei ana, aiana
 hîhîfî-hîhîfîmbeyei-amboane,
 nga nindou ranai ana aheimboya aiana
 Godîndî nîmoranei, mbîseimboyei.

10 Nindou didiyei ai mbumundi hohoani+mo
 yangiri+ süngurihindani,
 asu rani+mbou nindou amuri+ ai aheimbo
 tiri+ri+fo sahündürühi moaruwai
 moaruwaimbo-ar+hindürü+ ana,
 asu nindou ranai ana
 hihifi-hihifi+mbeyei-amboane,
 nga God ngin+ndi hifandarandi sünambe ra
 ahei-ane.

11 Nindou bodimondi ai s+hamumboya, Aiana
 Sisasimbo süngururü rundeimb-anemo,
 mbiseihumbo, s+hamumbo moaruwai
 moaruwaimbo nd+hipurühumbo, moani
 moaruwai wos+hoafori moatükuni watapori
 hoafindühupurani ana, asu se rani+mbou
 hihifi-hihifi+ndimo.

12 Asu se ngüsüfoambe aboedi kündundühi
 afindi hihifi-hihifina ni+ngomo sapo adükari
 moatükuni takini ra ai sünambe mbe+ngori+purü.
 Sapo God+ndi hoafi hoafiyomo-rundeimbi se
 ni+ngomondi daboadani man+ngomo
 ranahamumbo amboani nindou ai rarihi
 yahurai moaruwaimbo mar+hipuri.”

*An+hondümbofimbi nindou ana sor nami asu si
 nahurai ane
 (Mak 9:50; Ruk 14:34-35)*

13 “Seana hifin+ndi nindou ranahei aparümbi
 nami nahurai-anemo. Nga asu nami ranai
 ahandi aparü ra hin+ngireandühi wanayo ana,
 asu nami ra budesowanü aparü-koatendoani
 ngiri ahandi aparü ra koadürü koadüründife
 hin+ngi+ndifeyo, nga wani. Ranana rani
 moatükuni ranai ndeara moaruwaimayoya

nindou ai ngir+ ndahümündi ranambo
ranimbond+hindi, nga pifeyoan+ nindou ai
pütapiyehanei.

¹⁴ Seana munquambo hifin+ndi nindou
ranahei si nahurai-anemo. Ngoafi adükari hifi
wafuambe anango ranai ngir+ dibo nango.

¹⁵ Nindou ngörü ai ngir+ ram hai ra yimunde
mbundambo wambür+ hoareh+ ragu nindeandi,
nga wani. Nga ai moan+ nimoamo moanambüh+
an+ambo nindeandan+ asu si ranai nindou
munquambo ran+ worambe amarei ranaheimbo
si boak+boadeandür+mboe.

¹⁶ Moan+ mam+ rani-süngumbo an+ambo
sihamundi si ranamboan+ nindou ranahei
himboahü si boak+boadeandüran+, asu ai n+ne
aboedi moatükun+ rawarundi ra hoeind+hindüh+
ranan+mbo asu ai sihamundi Ape sünambe
amaru ranahambo aboedani mb+sei-amboane.”

Ah+nümbi hohoan+mombo yamundife hoafi

¹⁷ “Ro masin+hi+ nda sapo God+ndi hoafi
hoafiyomo rundeimbi yomondi hoafi mengoro
asu Moses+ndi ah+nümbi hohoan+mo ra
raguanambofembo sin+mboyah+poan+, nga asu
se randu hohoan+mond+mboemo, nga wani. Nga
roana ran+ hoafi+mayo ran+fih+
si+mongoriy+m+nd+mboyah+ masin+hi+.

¹⁸ Sihamumbo ndanahambo an+hondumbo
anah+ hoafiyah+pur+, süngunambo sünü hifi
ranai munguyoambe ra ah+nümbi hohoan+mo
ranahandi sürü pamefeyo ane, asu ranahandi
si+samane ran+moatükun+ ra ak+dou amboan+
ngiri+ awar+ndi+hoayo, nga wani. Nga ah+nümbi
hohoan+mo moatükun+ ra rande moan+ yagodi

ŋgo ŋgombo muŋguambo moatükunî ranai tükündîfemboe.

¹⁹ Ranîmboane nindou düdi ai moanî akîdou amboanî ahînümbî hoafîmayo ranahambo hîmborîkoateyuhü, asu ai nindou bodîmondambo mare ranî hohoanîmo süŋgu yamundareandürî ana, nindou ranîmayu ranahandî ndürî ra moanî akîdou hamîndî God ŋgîndî hîfandarandî ranambe yagodomboe. Nga asu nindou düdi ai ahînümbî hohoanîmo ranahambo hîmborîyu ranî-süŋgureandühî, asu ai nindou bodîmondambo mare ranî hohoanîmo süŋgu yamundareandürî ana, nindou ranîmayu ahandî ndürî ra God ŋgîndî hîfandarandî ranambe adükarî hamîndî yagodomboe.

²⁰ Ro sîhamumbo nda hoafehapurî, sîhamundî mbumundî hohoanîmo ranai ahînümbî hohoanîmo yamundu-rundeimbî nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo ranahamundî mbumundî hohoanîmo ranahambo ŋgasündîfekoateayo ana, se ŋgîrî God ŋgîndî hîfandarandî ranî-hoarehî nîmandîmo, ŋga wanî.”

*Nindou ŋgîndî hohoanîmo ranahandî yamundîfe hoafî
(Ruk 12:57-59)*

²¹ “Se hîmborîyomombo-anemo horombo sîhamundî amoao ai hoafî ra masowandümo. Yare hoafîyohü yahoya, Se yowanî nindou hîfokoefepoanî. Nindou düdi ai ŋgorümbö hîfokoararirî ana, ahambo nindou yîbobore-randeimbî-mayu ranahandî hîmboahü semündü homboani, mehomö ra.

22 Nga asu hapo ro s̄hamumbo hoafehapuri nda, nindou düdi ai ahandi wandafi ranahambo nḡin̄ind̄i himboahoeyu ana, sapo yibobore randeimbi-mayu ranahandi himboahü semündü homboani. Asu nindou düdi ai ahandi wandafi ranahambo yare hoafiyundüh+ya, Seana fifirife koate-anafi, ehundo ana, nindou ranahambo kansir bogori ranahamundi himboahü semündü homboani. Asu nindou düdi ai ahandi wandafi ranahambo yare hoafiyundüh+ya, Seana hohoan̄imokoate-anafi, ehundo ana, nindou ranai hibadambo, hai ngoafambe homboani asu ranüh̄i hai ahambo tik̄ind̄ir̄imboe.

23-24 Ran̄imboane asu se nin̄i-moatükun̄i God̄imbo saimbo fondi-mayo ran̄iwam̄i s̄hefembo safi hawamboyafihünda asu s̄haf̄i wandaf̄indand̄i-mayo hoafi s̄hambo engoro ra hohoan̄imondafüh̄i ana, asu se nin̄i-moatükun̄i God̄imbo saimbomayafi fondi+k̄im̄i rando digoeffi hawa nḡafi. Sapo s̄haf̄i wandafi-mayu ran̄id̄ibo aboed̄i aboed̄indaf̄ine mbund̄inambo an̄imbo sünguna nḡafi s̄haf̄i s̄hefembo moatükun̄i-mayo ra God̄imbo dabado.

25 Asu nindou nḡorü ai s̄hambo papi-hoafiyon̄in̄imbo mbüsü haya yibobore randeimbi nindou ahambo sowan̄imbo hombo s̄hambo ndemündün̄inan̄i ana, se n̄imai nḡafi naf̄in̄i aboed̄i aboed̄indaf̄ineand̄i. Nga asu hibadambo s̄hambo ai papi-hoafi ranambe s̄ndean̄in̄imbui. Asu se ranambe efoandi ana, asu ai s̄hambo yibobore-randeimbi ranahandi warambendean̄inan̄i asu ai ndemündün̄in̄i prisman̄in̄di war̄ihündean̄inan̄i asu ai s̄hambo karabusambe h̄in̄inḡindean̄in̄imbui.

26 Ro sɪhambo anɪhondũmbɔ-anahɪ hoafehanɪnɪ. Asu se sɪhafɪ papɪ hoafɪ ranahambo kaki sɪhefekoateayafɪ ana, asu se ŋgɪrɪ karabus ra hɪnɪŋgɪndo hawa aboedambondafɔandɪ, ŋga wanɪ. Nga se moanɪ rando karabus ranambe nɪmboamboayafɪ.”

Nɪmorehɪ ŋgorũ semɪndɪ yamundɪfɛ hoafɪ

27 “Se hɪmborɪyomombɔ-anemo horombo yaru hoafɪyomondũhɪ yahomoya, ‘Se yowanɪ nɪmorehɪ sɪsɪhɪmo asu nindowenihɪ bɪrabɪrɪpoanɪ,’ mehomo.

28 Nga asu hapo ro sɪhamumbo hoafɛhapurɪ nda, nindow dũdi ai nɪmorehɪ hoeire haya ahambo hohoanɪreandɪ ana, nindow ranai ahandɪ ŋgusũfoambe nɪmorehɪ sɪsɪhɪmoyumboani.

29 Ranɪmboane asu sɪhafɪ hɪmboarɪ mamɪ ranai randeanɪnanɪ se moaruwai hohoanɪmondafanɪ ana, hɪmboarɪ ra hũndandɪfɪ ragu pindowandɪ. Hɪmboarɪ mamɪ ranahambo yangɪrɪ ragu moenda pife ranane aboedayo, ŋga asu munɠuambo fi ra haiambe ho ana, aboedɪ hamɪndɪyopoanɪ.

30 Asu sɪhafɪ warɪ mamɪ ranai randeanɪnanɪ se moaruwai hohoanɪmondafanɪ ana, warɪ ra kandandɪfɪ pindowandɪ. Warɪ mamɪ ranahambo yangɪrɪ ragu moenda pife ranane aboedayo, ŋga asu munɠuambo fi ra haiambe ho ana, aboedɪ hamɪndɪyopoanɪ.”

Nɪmorehɪ semɪndɪhũnda hɪnɪŋgɪfɛ yamundɪfɛ hoafɪ

(Matyu 19:9; Mak 10:11-12; Ruk 16:18)

31 “Asükaiyo horombo hoafi ra yare hoafiyowohü yahoya, Nindou düdi ai ahandi nimorehi ranahambo moei yahuhî hinîngîfembo mbüsuhî ana, ai nimorehi ranahambo hinîngîfe hoafi pepafihî sürü papîndandühî anîmboya, Ro nimorehi ndanahambo hinîngîfembo anahî, mbüsu, mehomo.

32 Nga asu ro hapo sîhamumbo hoafehapuri nda, nimorehi ranai nindou ñgorü-dîbo hokoateyowanî, asu ahandî nindowenihî ai moei yahuhü hinîngîreanda asu ai nindowenihî ñgorü aserîmîndo ana, nindou ranai nimorehi semîndî ahîni ra gogonîmbo-foareandühani.”

Se hoafiyowohüya, Nîmoamo nda, yahopoanî

33 “Asükaiyomo se himboriyomombo-anemo, horombo sîhamundi amoa ranahamumbo yare hoafiyowohü yahoya, Se tikando hawa hoafîndafühî nîmoamo nda mbîsamboyafi. Nga asu se nîni moatükunîmbo dabarîfihî nîmoamo nda yahombo mbîsafombo ana, se moanî anîhondümbö mamanîmbo randowadühî amboanî Adükarîndî hîmboahü yahurai dabarîndafoandî, meho.

34 Nga asu ro hapo sîhamumbo hoafehapuri nda. Se nînimbo dabarîfihî nîmoamo nda yahopoanî, nga wanî. Se sünambe ranahambo dükefihî nîni-moatükunîmbo ñgînemîndühî dabarîfepoanî. Nga sapo sünü ranana Godîndî munğu moatükunî ra hîfandîyo nîmarîmbo fondane.

35 Asu se nînimbo dabarîfihî hîfi ndanahambo dükefehümbö dabarîfepoanî. Nga

hifi ranana sapo God ai nimoamo ahandi fondiwami nimarumbo hifi rani-fihani tinariti türe amaru. Asu se Serusarem ngoafi ra ndüri dükefihani ranifihani dabarifepoani. Nga Serusarem ranana Adükari Bogorindi ngoafane.

³⁶ Asu nine-hoafi ranahambo ngineminimböhünda mbirofihani kife dabarifepoani. Ngirani sihafihonani mbirinani mamamboani ra randowadani kifohindo asu nimbändindo ndandi, nga wani.

³⁷ Se yini ehomo ana, yini yangiri yini mbisimo. Se wani ehomo ana, wani yangiri wani mbisimo. Rani-hoafi ra moani ndearane. Nga nine-hoafi ranifihani türe haya aho ranahambo se hoafemo ranana Satanindi-mayo hohoanimoane.”

*Se nindoumbo simbori moaruwaimbofepoani
(Ruk 6:29-30)*

³⁸ “Se himboriyomombo-anemo hoafi ra yare hoafiyowohü yahoya, Nindou ngörü ai sihafihimboari nikondeandani simbori amboani ahandi nikondowandi. Asu ai sihafiyahafikaboadeandani simbori amboani ahandikaboadowandi, meho.

³⁹ Nga asu hapo ro sihamumbo hoafehapuri nda, nindou ai sihambo moaruwaimbo-ndeaninani asu se simbori moaruwaimbo-ndiworimboyafi, nga wani. Nindou ngörü ai sihafikoeho ra pakarindiheninani asu ngörügoanini amboani ahambo hihirindowandi.

⁴⁰ Nindou düdi ai sihafiwari ambeimbi hoeari ra ai ndahamindi yahu haya sihambo papi hoafifembo randifiyuwanani ana, asu sihafihimbori

ngisihari hoeari ngorü ranamboa kameihi dabado.

⁴¹ Nindou ai ahandi napo semindiimbo, Se wandi napo ra ndowandifi hawa mamikiromita nafi gebuai ra ngafi, mbüsanana, asu se ngorü kiromita nafi gebuai ra tapandandifi hawa napo ra ndowandifi ngafi.

⁴² Nindou ngorü ai sishambo nini moatükunimboyu düdündüfininani moani ahambo dabado. Asu nindou düdi ai sifahimayo nini-moatükunimboyu semindi mburumbo saimbo mbüsüwaningari ahambo daboadi hihindiwori.”

Hürütümbi nindoumbo ngunindimbofembo yamundife hoafi
(Ruk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Se himboriyomombo-anemo hoafi ra yare hoafiyowohü yahoya, ‘Se sifahingunindambüri ranaheimbo hohoanimo pandowandüri asu sifahihürütümbi nendimayei ranaheimbo moaruwai moaruwaimbo ndoandüri,’ meho.

⁴⁴ Nga asu hapo sishamumbo ro hoafehapurinda. Nindou sishamundi hürütümbayei ranaheimbo se hohoanimo pandundüri asu nindou sishamumbo moaruwaimbo-arihindiranaheimbohünda Godimbo didibafindafundi.

⁴⁵ Rananimbo se sapo sishamundi Ape God sünambe amaru ranahandi nimorini ngomboemo. Sapo ahandi hüfhamindi ra ai nindou moaruwai-anei asu aboedanei ranaheiwami ai rareandaniboakifoareandühane. Asu ai hoe ra rareandaninindou moaruwaiayei ranaheiwami peyo asu

nindou mbumundayei ranaheiwami amboani peyo randühane.

⁴⁶ Asu se nindou sïhamumbo aboedi hohoani moyei rihündeimbi mbo sïmbori aheimbo aboedi hohoani moemonduri ana, rani mbo asu God ai sïhamumbo nini takini madagapurio? Nindouyei-mayo takis kaki sowandümo-rundeimbi ai amboani yahurai yaru arundi.

⁴⁷ Asu se sïhamundi wandafi ranaheimbo yangiri hihifaründuri ana, asu sïhamundi hohoani mo ra nindou amuri ranaheimbo nungundo ngasündi mandowora? Nindou sapo Godi mbo fifirifekoate-mayei ranai rani hohoani mo se sünguarundi ra ai amboani sünguri hindühanei.

⁴⁸ Rani mboane asu se moani mbumundi hamindi hondü ni ngomo sapo sïhamundi Ape sünambe moani mbumundi hamindi hondü anüngu nou.”

6

Nindou ngorumbo fehefembo hohoani moane

¹ Sisas yahuya, “Se hibadumbo! Se sïhamundi aboedi ratupuri ra nindou hïmboahü randundani asu nindou ai hoeindi himboyei, nga yowani. Se ra süngu yaru randundani ana, asu se ngiri aboedi takini moatükuni sïhamundi Ape sünambe amarundi-mayo ra ndowandümo, nga wani.

² Rani mboane asu se nini-moatükunio nindou napokoateyeimbi ranaheimbo saimbo mbisafimbo ana, asu se nindou ngorumbo

yinafoaimbohündambo, Se wambo horombondafo ngafani animbo nindou munguambo hoeimbirihindiramboane, mbisamboayafi. Se nindou yafuiyambo horombo aho nou refe weindahi weindahiyoyo hopoani sapo yimbu yafambeimbi nindou ai rawarundi nou. Nindou ranai Suda-yafe rotu worambe asu nafi bogori sungu yinafoai tüturu houmbo homo-arundi, nga se ai rarundi nou refepoani, nga yowan. Nindou ranai rawarundi ranana sapo nindou amuri ranai yihoeftimboya, Aiana moani nindou aboedi hamindanemo, mbiseiya yahomombo-anemo rawarundi. Ro shamumbo anihondumbo-anahi hoafayahi nda, nindou ranai ana takini ahamundi ra ai ndeara sowandümombo-anemo.

³ Nga asu se nindou napokoateyeimbi ranahambo farihefimbo hohoanimondafühi ana, dibo animbo ahambo fandihawori asu shafi fikiminindi-amboani nine-moatükuni se rawarowandi ranimbo ai fifirifekoatembeyeiamboane.

⁴ Ranimboane asu shafi saimbo hohoanimo ra dibo yangromboane. Ranimbo asu shafi Ape sapo nini-moatükuni dibo engoro ra hoeireandeimbimayu ranai simbori shambo takini masihendi-mayo ra daganinimbui.”

*Godimbo didibafife yamundife hoafi
(Ruk 11:2-4)*

⁵ “Se Godimbo didibafindafundühi sapo yimbu yafambe hoafümbi nindou rawefundi nou randafumboemo. Rani nindou ana munguambo nindou ai yihoeftimbo

hoeimbirihimuna yahomo houmbo-anemo.
 Suda-yafe rotu wori munꝓuambo asu nafi
 tüküfihí aho ra botiyafu weindahí nĩngomombo
 Godĩmbo dídĩbafĩmbo
 hohoanĩmoyomondũhanemo. Ro sihamumbo
 anĩhondũmbo-anahĩ hoafayahĩ, nindou ranai
 ana takĩnĩ ahamundi ra ai ndeara hifi
 ndanũhũnda sowandũmombo-anemo.

⁶ Nga asu se dídĩbafĩfembo mbĩsafombo ana,
 se wori safambe keboao ngũfi yipuri pando
 hawambo anĩmbo sihafĩ Ape moanĩ dibo amaru
 ranahambo dídĩbafĩndafoandĩ. Rananĩmbo asu
 sihafĩ Ape sapo nĩne-moatũkunĩ dibo engoro ra
 hoeireandeimbi-mayu ranai simborĩ sihambo
 takĩnĩ daganĩnĩmbui.

⁷ Se dídĩbafĩndafundanĩ Godĩmbo
 fifĩrife-koateyeimbi nindou rawarĩhindĩ nou
 randafundũmboemo, nga yowanĩ. Nindou ranai
 Godĩmboya, Ai yĩhoefĩ hoafi hĩmborĩndũmbui,
 sei hehi moanĩ afĩndĩ hoandarĩ hoafi hoafiyeihĩ
 dídĩbafehindĩ. Nga se yahurai Godĩmbo moanĩ
 fifĩrife-koate hoafi afĩndĩ
 dídĩbafĩndafu-mboemo, nga yowanĩ.

⁸ Asu se ranĩ-nindou yahuraindĩmondũhĩ
 ahamundi-mayo hohoanĩmo
 ranĩ-sũngundũmboemo, nga yowanĩ. Sihamundi
 Ape ai nĩne-moatũkunĩ semĩndĩmbo
 hohoanĩmoayomo ranahambo se ahambo
 dũdufekoateyomondambe fifĩreamboane.

⁹ Se dídĩbafĩfembo mbĩsimombo ana, ndandu
 houmbo anĩmbo dídĩbafĩndafundi,
 ‘Yĩhoefĩ Ape sũnambe amarifi,
 sihafĩ ndũrĩ ranahambo moanĩ ahĩnũmbĩ
 hamĩndĩmbeyowamboane.

- 10 Si+hafi ngin+indi hifandarandi ra ndühi
mbokoso-amboane.
Se hohoan+moayafi süngu yang+r+ hif+ ndanühi
süngufemboane
sapo sünambe-amboan+ sünguarund+ nou.
- 11 Yi+hoefimbo sesi ndan+ simboan+ sesi+mo
simogodühi ndawamun+.
- 12 Se yi+hoefimbo n+ne-moatükun+ moaruwai
ramar+hund+ ran+imbo amboawiyei
mbisafimun+
sapo ro nindou ai moaruwai yi+hoefimbo
rar+himuna aheimbo amboawiyei sefi
ar+hund+ nou.
- 13 Se yi+hoefimbo refe hoefimun+ moatükun+
ranambe ndowand+fi+mun+ ngamboyafi,
nga se yi+hoefimbo moaruwai nendi ahand+
warambeah+ind+ aboedühi ndowand+fi
hin+ng+indowamun+, 'mbisimo.
- 14 Nindou ai sihamumbo
moaruwaimbo-r+hipuran+ asu se ranaheimbo
amboawi ehomondür+ ana, asu sihamundi Ape
sünambe amaru ranai-amboan+ sihamundi
moaruwai hohoan+mo ranahambo amboawi
mbüsumbui.
- 15 Nga asu se nindou ngorumbo ranahambo
amboawi yahokoateyomo ana, asu sihamundi
Ape sünambe amaru ranai amboan+ ng+r+ se
n+ne-moatükun+ moaruwai rarumboemo
ranahambo amboawi mbüsu, nga wani+.”

Sesi weh+sao yamundi+fe hoafane

16 “Asu se n+n+imbo sesi weh+nd+mondühi ana,
se ngusumboari sihamundi ra
amomonngo-amomonngond+mondühi
wembombofi nd+imboemo yimbu yafambeimbi

nindou rawefundi nou, nga yowani. Nindou ranai wembombofiayomo houmbo ai nindou himboahü hoahoangomondühanemo nindou ai ahamumboya ai ana sesi wehiyomondühanemo, mbiseiya yahomo houmbo. Ro sihamumbo anihondumbo-anahi hoafehapuri, nindou ahamumbo aboedanemo ase ana, ai ranihünda ahamundi takini sowandümombo-anemo.

¹⁷ Nga asu se sesi ra wehindafühi ana, sihafü ngusumboari ra popoinda asu mbiro sibada mbundambo animbo ngafi.

¹⁸ Rananimbo nindou amuri ai ngiri sihambo fifirindihini se sesi wehayafi ranahambo. Nga sihafü Ape sapo dibo anüngu ai yangiri animbo fifirindeaninimbui. Rananimbo asu sihafü Ape sapo nine-moatükunü dibo engoro ra hoeireandeimbi-mayu ranai sihambo takini masihendi-mayo ra daganinimbui.”

*Napo afindi sünambe mbejgori
(Ruk 12:33-34)*

¹⁹ “Se hifi ndanühi niingomombo moani nginindi napo ra sihamumbo püpindu gafomboemo. Hifi ndanühi ana nine-moatükunü engoro ra kidaboari ai taparühi, sami ai sesi, asu hümbühüni nendi ai wori birihehi sahümüdi raraorihündühanei.

²⁰ Nga asu se sihamundi nginindi napo ra se sünambe animbo püpindu gafomo. Ranühi ana ngiri kidaboari ai tapandühi, sami ai dedi asu hümbühüni nendi ai wori birindihahi ndahümüdi raro ndühündi, nga wani.

21 Nga sɪhafɪ aboedi napo ra p̄p̄ira hafo yaŋgorowohü ranühi anɪmbo sɪhafɪ ŋgusüfo amboani kündarɪmboe.”

*Fi ranahandi si
(Ruk 11:34-36)*

22 “Hiɪmboarɪ ranana sɪhafɪ fi muŋguambo ranahandi ram hai nouane. Sɪhafɪ hiɪmboarɪ ranai sürarɪhoayo ana, asu hohoanɪmo sɪhafɪ fiambe muŋguambo ranai si nahuraindɪmboe.

23 Nga sɪhafɪ hiɪmboarɪ ranai moaruwaiayo ana, asu hohoanɪmo sɪhafɪ fiambe muŋguambo ranai nɪmbɪ nɪmandɪmboe. Asu si sɪhafɪ fiambe amaro ranai nɪmbɪ nouayo ana, nɪmbɪ ra moaruwai hamɪndɪndɪmboe!”

*Nindou ŋgorü ai ŋgɪrɪ yimbu bogorɪ
nindouyafandɪ ratüpurɪndu
(Ruk 16:13)*

24 “Nindou ŋgorü ai ŋgɪrɪ yimbu bogorɪ nindouyafandɪ ratüpurɪyu randeimbɪ nüŋgu. Nga nindou ranai ana bogorɪ ŋgorü ranahambo moaruwaimbondirühɪ asu ŋgorü bogorɪ ranahambo dɪboadondirümbui. Ai ŋgoründɪ hoafɪ yaŋgɪrɪ süŋgundeandühɪ asu ŋgoründɪ hoafɪ daboadanambo-ndeambui. Se ŋgɪrɪ God asu kaki mamɪ ŋgusüfoambe hohoanɪmo pandowapɪrɪ.”

*Ŋgusüfo puküyowohü afɪndɪ hohoanɪmoyo
hoango hoafɪ
(Ruk 12:22-31)*

25 “Ranɪmboanahɪ ro sɪhamumbo hoafehapurɪ nda, se sɪhamundɪ yaŋgɪrɪ nɪŋgombo ranahambo afɪndɪ hohoanɪmo-ndɪmboemo. Se

yaru hoafi yomondühiya, Sîhiri nîni-moatükunî madagüdifî? asu Sîhiri nîni-moatükunî mandîmîndefî? mbîsimboemo. Asu sîhamundî fi ranahambo ngîrî afîndî hohoanîmo-ndîmondühiya, Sîhiri nîni-moatükunî magüdühu? mbîsimboemo, nga wanî. Yangîrî nîngombo ra ai sesî moatükunî yangîrîyopoanî. Asu fi ra ai yihuru moatükunî yangîrîyopoanî.

²⁶ Asu awi se ndu nîmoamo ahahabodei ranaheimbo hoeirundürî. Ndu ranai ana moai nîni-moatükunî hoarî hîfî karîhi, sesî yimungurîhümündî hei sesî worî ranambe gugurîhi sîhehi raraorîhündî. Nga sîhamundî Ape sünambe amaru ranai-ani aheimbo sesî sagadürühi hîfandandürî arandî. Se ndu ranaheimbo ngasündündürî houmbo ndearî hamîndanemo.

²⁷ Nga asu nindou sehündî ranai-amboanî ngîrî moanî ahandî hohoanîmo ranambo yangîrî ahandî yangîrî nîngo ra sühînde ngu!

²⁸ Asu nîmboe se hoearî napo ranîmbo afîndî hohoanîmoemoa? Awi se amîndafurî ahurî tüküfe nînouayo ranahambo hoeiru. Ai ana moai tîrîrîfoyeihî momo yibüdühi rîhündî, nga wanî.

²⁹ Nga asu awi ro sîhamumbo hoafehapurî horombo nindou adükarî bogorî Soromon amboanî ai yihuru napo moanî sîmbafî hamîndîmayusî, nga asu ai moai hoearî ra ahurî moanî aboedî hîmboyo haya tütükîyo nînouayo yahurai yihururamündu.

³⁰ Wohî amîndafurambe amaro haponda ra

asu sũmbo siambe hifitiriyimindi haiambe
pütifemboane. Moaruwai yahurai wohi
ranamboani God ai ahambo aboedi yihurure
hinĩngareandi ana, asu ai sihamumbo amboani
yihurundeapurũmbui. Se yihuru ranahambo
afindi hohoanimo yomo, nga sihamundi
anĩhondũmbofe hohoanimo ana akidou ane!

31 Nga asu se refe afindi
hohoanimo-yomondũhya, Nahanĩhũnda sesi
yihoe fi ranai tũkũmandife? Yihoe fi simĩndĩmbo
moatũkunĩ amboani? Asu yihoe fi hoeari napo
amboani? Rani-moatũkunĩ ranahambo yahurai
afindi hohoanimo yo hoangopoaĩ.

32 Yahurai rani hohoanimo ranana nindou
Godĩmbo fĩfirĩfekoate-yeimbi-mayei rananei ai
yahurai rarihi hohoanimo yoi hei arĩhũndĩ.
Sihamundi Ape sũnambe amaru ranai
rani-moatũkunĩ se semĩndĩmbo
hohoanimo ayomo ra ai fĩfĩre
tũrũfoare-amboani.

33 Asu se sapo God ahandi hifandarandane
asu ahandi mbumundi hohoanimo mayo ranane
rani-boatei-anĩmbo se hohoanimo dĩmo
hoangomo. Raniĩmbo asu raniwami amuri
bidifiri moatũkunĩ ranamboani ai
rani-moatũkunĩ kapeihĩ ndaiyapurũmbui.

34 Raniĩmboane asu se nini-moatũkunĩ sũmbo
tũkũfemboayo ranahambo afindi
hohoanimo dĩmboemo. Nini-moatũkunĩ sũmbo
tũkũfemboayo sũmbo se ranahambo
hohoanimo dĩmo. Mamami si ranai moani
ahandi tĩrĩrĩfo rani-sĩmboani ndearane,” mehu.

7

*Nindou ngorümbo ahandi niŋgo ranimbo
yibobofepoani
(Ruk 6:37-38, 41-42)*

¹ Sisas yahuya, “Se nindou ngorümbo yibobo-ndundürimboemo. Hibadümbo, nga sihamumbo asukai hihindife yibobo-ndeapurimboe.

² Sapo se nindou ngoründi hohoanimo yiboboarundi rani simogodühi animbo God ai-amboani sihamundi hohoanimo yibobo-ndeapurümbui. Sapo se nindou ngorümbo yimbumarundi mami rani simogodihü God ai sihamumbo yimbundeapurimbui.

³ Nimboe asu se sihafi wandafi ranahandi himboarambe düdübudü akidou apaiaro ra hoeiarowori, nga asu nimoko afindi sihafi himboarambe amaro ranahambo awi se moai fifirowandiyo?

⁴ Asu se nünguro hawamboyafi sihafi wandafi ranahambo raro hoafiyafühüya, Wandafi, sihafi himboarambe düdübudü ra hündihehea samboanahi, asafi, nga asu sihafi himboarambe nimoko ra nüngumando-a?

⁵ Awi seana yimbu yafambeimbi nindou-anafi! Se boatei sihafi himboarambe nimoko ra hündandifi raguanambondo hawambo animbo asu sihafi wandafi-mayu ranahandi himboarambeahindi düdübudü akidou ra hündihoefindo.

⁶ Se Godindi moatükuni ra yafori moaruwaimbo digoemboemo, nga asu ai

h+h+r+indahindühi s+hamumbo kündarimboyei.
 Asu s+hamundi n+ine-moatükun+ aboed+mayo ra
 moateiyei wagabe pindumboemo, nga asu ai
 t+ñar+nambo anümü boag+ndüh+ d+gegimboyei.”

*Nindou ai God+imbo d+d+ibafehind+ ana,
 dagadür+imbui
 (Ruk 11:9-13)*

⁷ “Se düduyafu arundi ana, dagapurümbui. Se
 kokoru arundi ana, hoeindumboemo. Se p+rako
 p+rako arundi ana, yipur+ s+hamumbo
 sübüdühepur+imboe. Asu düdi ai p+rako p+rako
 arandi ana, ahambo yipur+ sübüdühoemboe.

⁸ Nga nindou düdi ai düdufi arandi ana,
 ndemündümbui. Asu düdi ai kokora arandi ana,
 hoeindeambui. Asu düdi ai p+rako p+rakora
 arandi ana, ahambo yipur+ sübüdühoendombue.

⁹ Nindou s+hamumbo mbüsümo ahand+
 n+imor+ ai mban+imbo sao yahumbo düduwefindo
 ra ahambo moan+ n+moei meñgoro ra
 madagadoyo?

¹⁰ Asu ahand+ n+imor+ ranai kin+imbo
 düdufindoan+ ra ahambo amoas+r+ madagadoyo?

¹¹ Se nindou moaruwai-anemos, nga se
 s+hamundi n+imor+ ranaheimbo aboed+
 moatükun+ yang+ri+ sabudüri arundi. Yahurai
 an+imbo s+hamundi Ape sünambe amaru ranai
 nindou düdi ahambo düduefiyu ana, ranahambo
 aboed+ moatükun+ dagadombui.

¹² Muñguambo moatükun+ hohoan+mo ra
 nindou amur+ ai s+hamumbo yahurai
 ramb+r+himun+ ayahomo yahurai ham+ndi
 an+imbo se moan+ aheimbo randundüri.
 Rani-moatükun+ hohoan+mo ranana Moses+ndi

ahinümbi hohoanimo asu Godindi hoafi
hoafiyomo-rundeimbi-yomondi yamundife
hoafimayo ranahandi nimindane.”

Nafitambe akidou naf ho
(Ruk 13:24)

¹³ “Nafitambe akidou rani nafanimo se
kebou ngomo. Sapo nafitambe adukari ahandi
nafi fuiriyandeimbi ranana moaruwaimbo
ngoafinamboane aho. Nga nindou afindi ai nafi
rani-sungu hei rihünduhanei.

¹⁴ Nga yipuri nafitambe hihforeandeimbi
ranai akidouyo haya asu ahandi nafi
tjümbane. Nga nafi ra yangiri koadürumbo
ningombo nafane aho, nga ranane asu nindou
yimbu mam yangirane ai nafi ranahambo
hoeirhinduhi rani-sungu ahei.”

Nimi nimindi asu ahandi hisi ranane
(Ruk 6:43-44; 13:25-27)

¹⁵ “Godindi hoafi tikai hoafiyomo-rundeimbi
nindou ranahamumbo awi se hbadumbo.
Moanambühi sipsip himboari hoafendi
himboemo nahurai shamumbo sowana
asifomo, nga asu wagabe ragu ana
nimambeahindi yaforanemo.

¹⁶ Se ahamundi ratupuri ranambo ahamundi
hohoanimo fifrindumboemo. Nga anginañ
tihoari tihoarümbi wofi nimindi ranifih
hisi mandiyoy? Asu hoandasüfo sosoweimbi
werifoai nimindi ranifih hisimandiyoy? Ra
wani.

¹⁷ Nga sapo nine-nimi aboedayo ranai aboedi
nimi hisi yangiri hisindimboe. Asu moaruwai

nimimayo ranai moaruwai nim+ hisi rani yangiri+ hisindomböe.

18 Nga asu moaruwai nim+ ran+fihi+ ngiri+ aboedi nim+ hisi ra hisindo. Asu aboedi nim+ ran+fihi+ ngiri+ moaruwai nim+ hisi ranai hisindo, nga wani.

19 Munguambo nim+ ranai nim+ndi ran+fihi+ moaruwai hisiyowan+ ana, ahambo hifitiriy+mindi+ haiambe mandifeyowohane.

20 Ran+amboane asu se God+ndi hoafi+ t+kai hoafiyomo-rundeimb+ ranahamumbo ahamundi ratüpur+ hohoan+mo ranambo fifir+ndüpur+.

21 Se yaru hohoan+mo-nd+mondüh+ya, Munguambo nindou ai wambo hoafi+yeih+, Adükari+ Adükarayei ranai God sünambe hifandarandi ranambe gagüsimboyei, mbis+imboemo, nga wani. Nga nindou did+yei ai moani wandi Ape sünambe amaru ranahandi hohoan+mo sünguri+hi ar+hünd+ ranai yangiri+ animbo God ngin+ndi hifandarandi ranambe keboehimboyei.

22 Nga asu yibobofembo si ranai tüküfeyoambe animbo nindou af+ndi ai dükand+hindiri+ hoaf+ndeih+ animboya, 'Adükari+, Adükari+, sihaf+ ndür+namboyef+ God+ndi hoafi+ ra hefi wapor+imbo-r+hundüh+ bokari+hehu mar+hundi. Sihaz+ ndür+namboyef+ moaruwai nendi nindouyei fiambeah+ndi+ raguanambo-r+hundüh+ hepün+feimb+ moatükun+ rar+ihu mar+hundi,' mb+seimboyei.

23 Ranan+imbo asu ro hoaf+ndahüh+ animboya, 'Ro moai siheimbo fifir+hearü. Moaruwai

hohoanimo ratüpurıyei rühündeimbi
nindou-anei. Wambo sowana ndühi sinıpoanı,
ŋga andai ragu ŋgei! mbısamboyahı.”

*Worımborıni rınandeimbi nindou yimbu
(Ruk 6:47-49)*

²⁴ “Asu, nindou düdi ai wandımayo
hoafıyaheimbi hoafı ranahambo hımborıyu
mburambo asu ai ranı-süŋguareandı ana,
nindou ranai sapo fıfıreandeimbi nindou ai
ahandı worı kambohoanı ŋgıniandı ranıwamı
worımboarandı nahurai-ani.

²⁵ Asu hoe afıandı ranai hoeyowohü,
hohoambu afıandı ranai tüküfeyowohü werı
ranai worı ranahambo fandıhendühanesi, ŋga
asu worı ra kambohoanı fondarımbo-wambo
moai bırefoai hıfıni peyo.

²⁶ Asu nindou düdi ai wandı-mayo
hoafıyaheimbi hoafı ranahambo hımborıyu
haya asu ai ranı-süŋgufekoateayu ana, nindou
hohoanımokoate-ani. Sapo nindou worı moanı
kambohoanı kaihurı yangrı ranıwamı
worımboarandı nahurai-ani.

²⁷ Hoe afıandı ranai hoeyo, hohoambu afıandı
ranai hohoambuyo, asu werı afıandı ranai worı
ranahambo fandıhenda asu worı ranai bırefoai
peyowohane ranı-moatükunı ranambo. Worı ra
bırefoandı ranana moanı moaruwai hamıandı
hondane!” mehu.

²⁸ Sisas ai hoafı ranahambo hoafıyu
kıkımaramünda, nindou afıandı ranai ahandı
yamundıfe hoafı hımborıyei-anı mayowa
mahepünehındı.

29 Nga Sisas ai moai ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou yahurai tüküfi yamundeandürí, nga ai moani rani-poanimbo nginindinamboyu aheimbo yamundi-mareandürí.

8

*Sisas ai nindou mimanitho anjünümbi aboedimariri
(Mak 1:40-44; Ruk 5:12-14)*

¹ Sisas ai yamundife hoafi ra hoafiyu haya hifi wafu-mayo rani-waminindi hifina mahanua, awai nindou ranai ahandi süngu tümareandi.

² Raniyu asu nindou mimanithoeimbi-mayu ranai Sisasimboso tüküfi Adükarani yahu hohoanimoyuhü yiri yimbu pusireapiri ahandi fikimi piyu nimarühi hoafiyundowohü yahuya, “Adükari, se refembo hohoanimondafühi ana, wambo aboedindowandiri,” mehundo-amboyu.

³ Asu Sisas ai warifi hu nindou-mayu ahambo sündirühi hoafiyuhü yahuya, “Yini, ro randiheamboyahisi. Nga se haponda aboedi tüküyafo,” mehuamboyu. Asu moani mamiharani rani-simboani nindou ranai mimanithoeimbi-mayuhündi aboedimefiyu.

⁴ Raniyu asu Sisas ai ahambo hoafiyundühi yahuya, “E, Se ndühi himboriyafi! Ndani-moatükuni ndanahambo se nindou amurambo hoafindamboyafi. Nga se moani ngafi Godimbo shai-randeimbi nindou-mayu ranahambo animbo shafi fi ra nafuindafi. Asu Godimbo shefembo moatükuni Moses refemboane mehu ra randowandi ai hoafi-mayu

süngu. Ranimboane sihafî fi hoearî anğünî ra munğumayo mbisei-amboane,” mehundo.

*Sisas ai Romihündî amiyomondî bogorîndî
ratüpurîyurandeimbî aboedîmarirî
(Ruk 7:1-10)*

⁵ Ranîyu asu Sisas ai Kaperneam ngoafambe tüküfiyuwane Romihündî ami-yomondî bogorî ai ahambo ranühi hoeirirî hayambo Sisas ai mbifarîhendîrî yahu haya düdu düdumarürî.

⁶ Ai yare hoafîyundühi yahuya, “Nindou Adükari, wandî ratüpurîyu-randeimbî nindou ranai anğünîmbo worambe mbengurî. Ai ahandî tînarî yifîyo haya asübusî afîndî semündü haya mbengurî,” mehundo-amboyu.

⁷ Asu Sisas ai hoafîyundühi yahuya, “Awi ro nga ahambo aboedîndîhinîmboyahi,” mehundo-amboyu.

⁸ Asu simborî ai hoafîyundühi yahuya, “Nindou adükari, ngîrî se randafoandî. Ro ndearî hamîndîyahî anîmbo se wandî worambe keboao manğüfi. Nga se moanî hoafî yangîrî anîmbo hoafîndafanî amboanî asu wandî ratüpurîyu-randeimbî ranai aboedîmbiyu-wamboane.

⁹ Ro-amboanî wambo hîfandîyîndîrîmbo nindou ami bogorî adükari nünğuwani anahi asu ami bidîfirî ai wandî hoarehanemo anîngomo. Rananahi asu ro nindou ndanahambo, Se hafî, asahando ra ai huhani, asu nindou nğorü ranahambo, Se sühüfî, asahi ra ai süfuhani. Asu nindou wandî ratüpurîyu-randeimbî ranahambo, Se

rani-moatükuni raro, asahi ra ai moani rareandühani,” mehundo-amboyu.

¹⁰ Asu Sisas ai rani hoafi ranahambo himboriyu haya, hepünüfihini ndou afindi ahandi süngu tümareandi ranaheimbo hoafiyundüri yahuya, “Ro siheimbo hoafehandüri, horombo ro moai ndou mamisi Israer ngoafi-hündi ndahurai anihondumbo-reandeimbi nungua hoeirihini.

¹¹ Awi ro nda siheimbo hoafehandüri, ndou afindi bidifiri ai hüfhamindi süfuanipoedi asu hüfhamindi hanüwanipoedi ranai fandihi sesesi fondi maningo rani kismi Abraham, Aisak asu Sekop badi God nginindi hifandarandi ranambe nimandeimboyei.

¹² Nga asu sapo hifandarandi ranambeahindi nendi-mayei ranaheimbo animbo nimbini mariwani ndemündündüri pindeirani ranühi ai hasiheindeihini ahei yahafi hitihümboyei,” mehündüri.

¹³ Raniyu asu Sisas ai ami-yomondi bogori ranahambo hoafiyundüri yahuya, “Se ngoafinambo ngafi, nga asu se nini-hohoanimo raro anihondumbo-arowandi rani-süngu animbo sihambo randeaninimboe,” mehundoamboyu. Asu moani hoafi ningoambe ami-yomondi bogorindi ratüpuriyu-randeimbi ndou ranai aboedimefiyu.

Sisas ai Pitandi yamongoamindi aboedimareandi (Mak 1:29-31; Ruk 4:38-39)

¹⁴ Refi mbura Sisas ai Pitandi worambe kefuai hüfuhünda Pitandi yamongoamindi ranai fi

hüfiyohü angünimbo fondühi menjorowa
hoeimareandi.

¹⁵ Raniyu asu Sisas ai ahambo watinjarihi
masundeanda angün ranai nimorehimbo
hininjire haya makosifoendi. Raniyo asu ai
botife Sisasimbo sesi kanimarerhi.

*Pitandi yamongoamindi aboedimareandi
(Mak 1:32-34; Ruk 4:40-41)*

¹⁶ Raniyo asu ran nimbambe nindou bidifiri
moaruwai nendi ahei fiambe nimarindureimbi
ranaheimbo Sisas sowana
fufurühümüdi-hündür mahüsi. Raniyu Sisas ai
nindou ranahei fiambeahindi moaruwai nendi
ranaheimbo hoafinambo yangiri
raguanambo-mareandura asu nindou ran
angünümbi-mayei ranai munguambo
aboedimehindi.

¹⁷ Sisas ai ranimoatükuni ramareandi ra, sapo
Godindi hoafi hoafiyu randeimbi Aisaia ai yare
hoafiyuhü yahuya,

“Ai ahandihoari angün moaruwai sihefi ra
ndemündühi

asu sihefi ranimoatükuni ra
raguanambo-mareandi,”

Aisaia 53:4

mehu ran simogodühi tüküfemboyo
ramareandi.

*Nindou yimbu ai Sisasindi süngu hombo masafani
(Ruk 9:57-60)*

¹⁸ Sisas ai hoeireandane nindou afindi ranai
ahandi fikimi rereimbo menjoroamboyo, asu ai
ahambo süngururü-rundeimbi-memo
ranahamumbo kurihoe Gariri ra njorü

himboranî barîhoemo niŋgomo yahumbo
hoafîmayupurî.

¹⁹ Ranîyu asu ahînûmbî hohoanîmo
yamunde-randeimbî-mayu ranai Sisasîmbo-so
tüküfi hoafîyundühi yahuya,
“Yamundo-randeimbî, se nahanîniyo ahafî ra
roana sîhafî süngu hombo yangîranahî,”
mehundo-amboyu.

²⁰ Asu ai sîmborî hoafîyundühi yahuya, “Koko
ai ahei nîmarî rambo ambe mbanîŋgondürî, asu
ndu ai-amboanî ahei apo rambo ŋgerî
mbanîŋgondürî. Nga Nindou Hondü ro nîmarî
apo rambo fondi-koate anahî,” mehuamboyu.

²¹ Ranîyu asu Sisasîmbo süngurürî-randeimbî
ŋgorü ahambo hoafîyundühi yahuya, “Adükari,
awi ro hîhîrîndahe, nga wandî apembo boatei
hîfî kandîhinî heheambo anîmbo,”
mehundo-amboyu.

²² Asu Sisas ai sîmborî hoafîyundühi yahuya,
“Wambo mborai se süngundandîrî didîfî, nga
nindou yîfîyeimbî aheihoarî yîfî nîmoko hîfî
kambîreand-amboane,” mehundo.

*Sisas hoewerîmbo hoafîmayua afurîmareandî
(Mak 4:36-41; Ruk 8:22-25)*

²³ Ranîyu asu Sisas ai botambe farîfi haya
mahua ahambo süngururü rundeimbî ai ahandî
süngu mamî mahomo.

²⁴ Asu ranîyomo ai botambe nafî hîfomondane
nîmai hoewerî ŋgînîndî ranai tüküfihî kurîhoe
ranahambo yabadîmarandî. Ranîyo asu bot ai
nîmarîmondeimbî ranai ndeara hîmonî

hanimbo yangirimayo. Nga asu Sisas ai dibo boti-mayo ranambe yapombofi haya apu.

²⁵ Raniyomo ahambo süngururü-rundeimbi ranai ahambo hifomo yangirüwuri hoafiyomondühi yahomoya, “Adükari, yihoe fimbo farihawamuni. Sihiri ana ndeara yifombo yangirane fi,” mehomondamboyu.

²⁶ Asu simbori ai hoafiyupuruhü yahuya, “Se ra nimboe moani yahurai yihimboemo rana? Awi se akidou hamindi anihondümboru-rundeimbanemo,” yahupuri haya, botifi hoeweriyo asu hoe ranai fifim+yowohü hanü hafo marandi ranahambo rühi safi kikindandifi mehua asu hoafi niŋgoambe muŋguambo moatükunü ranai afure pimayo.

²⁷ Muŋguambo botambe mamarimo ranai hepünafundühi yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Nindou ndahurai nda ninü nindouyu yahuraia? Asu hoeweri hoe hanü hafo marandi ranai moani ahandi hoafi himboriyondo haya afurimareandi,” mehomo.

Sisas ai nindou yimbuyafandi fiambeahindi moaruwai nendi hemafoareandi (Mak 5:1-20; Ruk 8:26-37)

²⁸ Raniyu Sisas ai kurihoe ra gogoasürünü Gadara hifambe tüküme fiyu. Raniyafani asu nindou yimbu moaruwai nendi ahafandi fiambe nimaripreimbi ranai honguambeahindi tüküyafine sinifani Sisasimbo-so tüküme fineandi. Nindou yimbu ranai moaruwai hamindi himbomefanda asu nindou amuri ai ahafanimbo moai hei ngasündhipiri rihündi.

29 Ranıyafanı asu ai puküna heiyafandühi hoafıyafandühi safanıya, “Godındı Nımorı, se yıhoehımbı nüngufemunımbıyafı? Yıhoehımbı tıñrıfo semunımbı safombıyafı sapo refembo sı ranai awı moai tüküfeyo, ıga asu se yıhoehımbı nüngufemunımbıyafı?” safanı düdumefıneando.

30 Ranı-fıkımı moatei afındı ranai sesı sahüsi wakırıhindühi burıyei.

31 Ranıyei asu moaruwai nendı nındou yımbıyafandı fıambe mamarei ranai Sısasımbı düduyahıhındühi hoafıyohındowohü seıya, “Se yıhoefımbı nındou yımbı ranahafandı fıambeahındı hefoefemunımbı mbısafombı ana, moatei afındı burıyei ranaheımbı sowana ahei fıambefembo koandıhawamunı,” masahündoamboyu.

32 Asu Sısas ai moaruwai nendı ranaheımbı yare hoafıyundürühi yahıya, “Se andai hei,” mehındüramboyei. Asu ai nındou yımbımbı hıñıñrıhiprı hehi moatei burımayei ranahei fıambemehındı. Ranıyei asu moatei afındı burımayei ranai hırıpınını pıpyeihanei hımonı pütapıyei hoe karühüsıhü yıfısafımayei.

33 Ranıyomo asu nındou sapo moatei moanıguı mafandundı ranai adükarı ıgoafı mananıgo ranınambo fefou mahomo. Nıne-moatükunı nındou moaruwai nendümbımfanı ranahafanımbı tükümfepırı ranı hoafı ra wataporımbomarundı.

34 Ranıyei asu mınguambo nındou adükarı ıgoafı ranühındambo-mayei ranai Sısasımbı hoeıfımbı hei-marıhındı. Asu ai hei

hoeir+horüh+ ahei hifi ra hin+ngife hefe
ngorügoan+n+ hombo Sisas+imbo andai, sei hehi
hoaf+mehündo habodei.

9

*Sisas ai nindou t+ñar+ moaruwaimbü
aboed+marir+
(Mak 2:1-12; Ruk 5:17-26)*

¹ Sisas ai asükaiyu botambe farifi haya Gariri
kur+hoe ra bar+hoei haya ahand+ ngoafi
Kaperneam+na mahu.

² Nindou b+d+f+r+ ai Sisas sowana nindou
t+ñar+ moaruwaimbü fond+wam+ mananguwa
sahor+m+ndei mahei. Sisas ai nindou ranahei
an+hondümbofe ra hoeire haya asu nindou t+ñar+
moaruwaimbü-mayu ranahambo hoaf+yundüh+
yahuya, “Wand+ n+mori, ngusüfoambe afur+ndo
kündowand+. S+haf+ moaruwai hohoan+mo
ranahambo amboawi sambo-anah+,” mehu.

³ Ran+yomo asu ah+nümb+ hohoan+mo
yamundu-rundeimb+ ranai moan+
ahamund+hoar+ simbor+ hoaf+yomondüh+
yahomoya, “Nindou ndanai ana God+imbo
moaruwaimbofe hoaf+ hoaf+mayu,” yahomo
d+bo hoaf+memo.

⁴ Sisas ai f+f+reand+ n+ne-moatükun+ nindou
ranai ahamund+ hohoan+moambe
watapor+mboarund+ ran+imbo. Ran+iyu asu ai
ahamumbo hoaf+yuhü yahuya, “N+imboe se
hohoan+mo moaruwai ra yahurai yaru
ngusüfoambe hohoan+moemo rana?”

⁵ Ro hoaf+yahüh+ sah+ya ‘S+haf+ moaruwai
hohoan+mo ranahambo amboawi,’ asah+yo asu
‘Botiyaf+ hawa haf+,’ asah+yo, yimbu ra

hoafimbo ro nginindeimbanahi. Asu yimbu hoafi ra hoafimbo nahanayo hiningirouayo asu nahanayo tinjumbayo? Yibobo ro hoafindahan anihondumbo tukundifemboe.

⁶ Nga Nindou Hondü hifi ndanühi moaruwai hohoanimo ranahambo amboawi yaho hoafi ra nginindi hifandamboayu ranahambo ra anihondumbo nafuindamboyahî,” mehupuri. Ranïyu asu ai nindou tinjarî moaruwaimbü-mayu ranahambo hoafiyundühi yahuya, “Se botiyafo sîhafî fondî ra sowandîfi hawa worinambo ngafi,” mehundo-amboyu.

⁷ Asu nindou ranai aboedi botifi haya ahandi worina mahu.

⁸ Nindou afindi ranühi burimayei ranai Sisas ramareandi moatükunî ranahambo hoerîhi hehi yîhmbo sîsrîmehindi. Ranïyei asu ai Godîmbo adûkarani sei hoafîmehûndo moanî yahurai hamîndî nginîndî ra nindoumbo masendî sei hehi.

*Sisas ai Matyumbo Se wambo süngurandîrî
mehundo
(Mak 2:13-17; Ruk 5:27-32)*

⁹ Sisas ai ranîhûnda botifi haya nafinî huhûndamboyu, nindou mamî ahandî ndürî Matyu takis kakî semündü-randeimbî ranai ahandî ratûpurî worambe mamaruwa hoeimarirî. Ranïyu Sisas ai yahuya, “Se wambo süngurandîrî,” mehundu-amboyu. Asu ai botifi haya ahandî süngu ndamefiyu.

¹⁰ Mamî Sisas ai worambe nîmarûmbo sesi sesühi nîmaru-ane, takis kakî sowandümo-rundeimbî nindou afindi ranïyomo

asu nindou moaruwai
 hohoanimoyomo-rundeimbi raniyomo ranai
 tükümefundî. Sisas ai ahambo
 süngururü-rundeimbi-memo rani-babidimbo
 mamî sesi fondî-mayo ranikimî guguriyafu
 mamarimo.

¹¹ Raniyomo Farisi nindou ai rani-moatükunî
 ranahambo hoeirunda mayoa, asu Sisasimbo
 süngururü-rundeimbi-memo ranahamumbo
 düduyafupurühî yahomoya, “Nimboe sihamundî
 yamunde-randeimbi ranai yahurai nindou
 babidimbo mamî nimarimombo asesu rana?”
 mehomondamboyu.

¹² Asu Sisas ai hoafi ra himboriyu haya,
 simborî hoafiyupurühî yahuya, “Nindou
 aᅅgüni-koate ana, dokta sowana moai hei
 riᅅündî, ᅅga nindou aᅅgüneimbanei dokta
 sowanambo hei arᅅündî.

¹³ Awi se ᅅgomo Bukambe hoafi ndare
 hoafimayo ranahambo türüboadundî. Hoafi
 ranai ndare hoafiyowohü yahoya, ‘Hiᅅoambofe
 hohoanimo ranimbo-anahî ro yifirayahî, ᅅga
 sesi moanî siᅅefe hohoanimo
 ranimboyahᅅpoanî,’ God ra-mehu. Ro
 tükümeᅅandî nda nindou aᅅiᅅoarimbo
 mbumundî hohoanimoyefeimbanefî ase
 ranaᅅimbo mborai yahomboyahᅅpoanî, ᅅga
 moaruwai hohoanimoyeimbi nindou
 ranaᅅimbo mborai yahomboyahᅅ
 tükümeᅅandî,” mehu.

*Sisas ai sesi weᅅisaombo hoafi ra
 yamundimareandî
 (Mak 2:18-22; Ruk 5:33-39)*

14 Asu Son hundür+rärü-randeimbi+mbosüñgururü-rundeimbi nindou ai Sisas+mbosotüküyafu düdururühi yahomoya, “Ni+mboe Farisi nindou babidi+mboro sesi ra wehi+saoyefi, nga asu si+hambo süñgurunini-rundeimbi nindou aiana moai wehi+saoyomorundi?” mehomo.

15 Sisas ai ahamumbo yare hoafi+yupurühi yahuya, “Nindou mamai ai ni+morehi simbori ndemündü haya asu ahandi ngunindi seses+yeihirani+babidi+mboni+boadei-ambe ranai nindou ranahambo afindi hohoanimo-mandahünduyo? Awi ra ai ngiri+randahindi, nga wani. Nga ngörü nindou ranai sesi ranambeahindi ndowarindümo ngörünambonduranirani+simboani animbo ahandi ngunindi-mayei ranai sesi wehi+saondeimboyei.

16 Nindou mamai ai-amboani moai wamindafi hoeari ranai ambe niñgowani asu simbori hoeari bidifiri kikamündi ambe ranahambo pare kakiyu randi. Nindou ai simbori kikamündiü wamindafifihiparareandi ana, asu wamindafi hoeari ranai ambe afindi hamindi niñgomboe.

17 Asu nindou ai simbori wain hoe ra wamindafi wain hoe nin+hondi hoeari hipiri ranambe karareandi ana, asu hipiri ranai tipondifeyowohü asu wain hoe ranai keboendühi hipiri ranai moaruwaimbo-ndifemboe. Nga simbori wain hoe ranana simbori hipirambe animbo kefeyoani amboani asu yiboboambo moani aboedi ni+mbamboyafe,” mehu.

Sisas ai bogori nindoundi ni+morehi ni+mor

*aboedimareandi asu nimorehi ai Sisasindi hoeari
sündimareandi
(Mak 5:22-43; Ruk 8:41-56)*

¹⁸ Sisas ai rani hoafi ra hoafiyuhü nüngu ane, Suda-yomondi bogori nindou mamî ahambo-so süni yiri yimbu pusire nîmarumbo ahandî hangifoanî hoafiyundühî yahuya, “Wandî nîmori ai ndeara yifiyo haya mbengori. Nga asu se sinifi shafi wari ahandî wami nandowandanî animbo asu ai aboedi yangiri botife mbiningo-wamboane,” mehundu-amboyu.

¹⁹ Raniyu asu Sisas ai botifi haya nindou ranahambo süngumarürî huamboemo asu ahambo süngururü-rundeimbi ai botiyafu houmbo Sisas babidi mahomo.

²⁰ Nimorehi mamî ai ningo hayamboyo 12 himbanî amoamo watikoafira marandî ranai sinî Sisasindi daboadanî ningombo ahandî hoeari bidifiri-mayo ranihî masündeandi.

²¹ Ai ahandî hohanîmonambo yangiri yare hoafiyowohü yahoya, “Ro moanî ahandî hoearî rani-yangiri asündiheandi amboanî aboedindaheamboyahi,” meho.

²² Sisas ai hihirihî hoeireandühî hoafiyuhü yahuya, “Wandî nîmori, se moanî ngusüfo afurindo kündowandî. Shafi anihondümbofe ranambo aboedireaninî-mboane,” mehundo-amboyu. Asu moanî mamî rani simboanî hamindî nimorehi ranai aboedimayo.

²³ Raniyu Sisas ai bogori nindou-mayu ranahandî worina mahu. Ranühî ai hoeireandane nindou yinafoai tütüre haya mengoro nimorehi nîmori ai yifimayoambo asu

nimorehi nindowenihi afindi ranai hoafi afindi afindiyei wakimarihindi.

²⁴ Raniyu asu ai aheimbo hoafiyundürühi yahuya, “Muṅguambo nindou se ragu andai! Nimori akidou ndanana moai yifeyo, nga ai moani apomboane ana,” mehu-amboyei. Asu muṅguambo nindou ranai ahambo tikifinambo-marihori.

²⁵ Nindou afindi ranaheimbo bukürimafoareandüra nimori akidou-mayo ranahandi fondani kefuai hüfu warühi kümefindoa aboedi botimefeyo.

²⁶ Sisas ai ahambo ramareandi hoafi ranai muṅgu rani hifihü nindou amarei ranai himboriyei pamarihindi.

Sisas ai himboatihari nindou yimbu aboedimareapiri

²⁷ Sisas ai ranihünda botifi haya nafini hu ane, nindou yimbu himboatihari ranai ahambo süngumariniri hafani. Ai hafani Sisas ranahambo puküna hoafiyafinandowohü safaniya, “Defitindi nimori, * yihohimbo se hipoambondowamuni,” masafinando.

²⁸ Sisas ai worambe kefuai hüfu ane himboatihari nindou yimbumefani ai ahambo-so tükumefineanda, asu ai ahafanimbo düdureapirühi yahuya, “Se wamboya, Ai yihohimbo aboedindeamunümbui safani hena anihondumbo-rineandai?”

* **9:27:** Suda ai sünambeahindi adükari bogori ai kosombo hoanimoeyehi mamarei. Ahandi ndüri ngorü Defitindi nimorani asei. Nimboe horombo hondü Defit ai Israeri-yafe adükari bogorani.

mehup+ramboyafani. Asu ai hoafiyafandühi safaniya, “Yini, Adükari,” masafandamboyu.

²⁹ Asu Sisas ai ahafandi himboari ra sündeap+ruh+ hoafiyuhü yahuya, “Se sihafandi anihondümbofe ran+ambohünda ran+moatükun+ ranai sihafan+ambo aboed+mbeyop+ramboane,” mehup+ri.

³⁰ Ran+yo asu ahafandi himboari ranai bir+mar+hoep+ri. Ran+yu asu Sisas ai ahafan+ambo ahin+ hoafiyup+ruh+ yahuya, “Se ndan+moatükun+ ndanahambo nindou amurambo weindah+ hoaf+ndamboyafani,” mehup+riyosi.

³¹ Nga asu ai ran+hünda botiyaf+ne hena hafani rani hoafi ranahambo, muᅅguambo rani hifi+hü nindou ranaheimbo hoafüh+mar+neanda himbor+yei pamar+hindi.

Sisas hoaf+koate nindou aboed+marir+

³² Ai ran+hünda botiyaf+ne henambo nafi hafandane, nindou b+d+f+ri ai nindou ahandi fiambe moaruwai nendi ni+mar+ hayambo ran+ambohünda hoafi-koateayu-randeimbi ranahambo Sisas sowana sahor+m+ndei tükümehindi.

³³ Sisas ai nindou ranahandi fiambeahindi moaruwai nendi ra raguanambo-mareanda asu moani mam+ rani-simboani nindou ranai hoafi watapor+mayua muᅅguambo nindou ranai mahepünehindi. Ai rar+hi hoaf+yeih+ seiya, “Ro moai Israer hifambe yahurai moatükun+ horombo tüküfeyoan+ hoeir+hundi,” masei.

³⁴ Nga asu Farisi nindou ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Moaruwai

nendi-yafe bogorani ai ahandi nginindi ranambo moaruwai nendi ranaheimbo hemafoarearu,” mehomu.

Sisas ai nindoumbo hipoambomareanduri

³⁵ Sisas ai adukari ngoafi asu akidou ngoafi ranambe ndufosi ndufosiyuhu hoahoangu wakimareandi. Ai refihi munguambo Suda-yafe rotu worambe nindoumbo yamundireandurühi Aboedi Hoafi sapo God nginindi hifandarandi ranahambo bokarhenduri marandi. Asu nindou moani rani-poanimbo rani-poanimbo angünümbi ranaheimbo aboedireanduri marandi.

³⁶ Asu ai nindou afindi ranaheimbo hoeireandurühi ahandi ngusüfo ranai aheimbo hipoambo afindi hipoamboranduri marandi. Nimboe sapo ai afindi hohoanimoyeih moani fehefe nindou-koateyeyi sapo sipsip aheimbo hifandi-koate buriyeyi wakarhindi nou ramehindi.

³⁷ Raniyu ai ahambo süngururü-rundeimbi-memo ranahamumbo hoafiyuhu yahuya, “Sesi ra yimunguri yimindimbo ranana afindane aningo, nga asu yimunguri yimindi nindou ranana moani yikoarifo-ane.

³⁸ Yimunguri Aharamburi ahambo didibafifeyoani animbo asu ai yimunguri yimindimbo nindou bidifiri koandihenda ahandi yimunguri ra yimungurihümündi mbüsühüsi-amboane,” mehupuri.

10

*Sisas indî hoafi sowandümo homorundeimbî 12
(Mak 3:13-19; Ruk 6:12-16)*

¹ Sisas ai ahandî süngururü-rundeimbî 12 ranahamumbo mborai yahupurî hühürepurî haya mamühî asu ai ahamumbo moaruwai nendî nindou fiambeahindî raguanambofe asu muᅅguambo ranî-poanîmbo ranî-poanîmbo aᅅgüñî ra aboedîferambo ᅅgîñindî masagapurî.

² Kraisindî hoafi sowandümo homo-rundeimbî-yomondî ndüranepurî nda: Saimonîmboyu Pitamboyu-randeimbî, ahandî akîdî Andru, Sems asu ahandî akîdî Son ai Sebedindî nîmoranafanî.

³ Firip, Bartoromyu, Tomas anemo, Matyu nindou ra ai takis kakî semündü-randeimbani. Sems Arfiusindî nîmorani, asu Tadiusani.

⁴ Saimon Serot* asu Sudas Iskariot nindou sapo Sisasîmbo hürütümbî-yomondî warühî hîñᅅgîñindirümbui. Ahamundî ndüranepurî ra.

*Sisas ai ahandî hoafi sowandümo homorundeimbî
12 ranahamumbo ratüpurî masagapurî
(Mak 6:7-13; Ruk 9:1-5)*

⁵ Sisas ai nindou 12 ranahamumbo randafu-randafu ndundî yahuhaya hoafi sagapurî mbura koarîhepurühî yahuya, “Se nindou ᅅgorü sirîhündîyei hîfambe-ane asu bîdîfirî Samariayei† ᅅgoafi ranambe-ane ra

---

* **10:4:** Serot ai Sudaᅅndanemo, ᅅga mamî hohoanîmo sünguru-rundeimbanemo. Rom gafman ai Suda-yafe hîfî hîfandîmarundî, ᅅga Serot ai Rom babîdî yîfiarîmbo mehomo. † **10:5:** Samaria hündîana Suda hondüyeipoanî, ᅅga amîᅅgîrîhoandî nahurai anei. Suda ai Samariahündî yîboaruko-marîhündî.

ngomboemo, nga yowani.

⁶ Nga ran+n+ himbo-memohündi asu se moani h+hindafu sapo far+hehindeimbi sipsip n+nihondi nou Israer nindou bur+yeian+ animbo ngomo.

⁷ Ran+n+ animbo se ngomo watapor+mbondundüh+ animboya, God ng+n+ndi h+fandarandi ranai ana ndeara ak+mane, mb+s+mo.

⁸ Asu se nindouyei angün+ aboed+ndundüri, yif+yeimbimbo yang+r+ aboedambo bot+ndu h+n+ng+ndundüri, m+man+hoeimbi aheimbo aboed+ndundüri asu moaruwai nendi ranaheimbo raguanambondundüri. Se moani masowandümo-ane, nga rananimbo se moani ndoundi.

⁹ Se ngomondüh+ s+hamundi hoearambe gor, sirfa, kaki ra ndowandümoemo.

¹⁰ Se arü, hoear+ yimbu, su, n+mi-n+mi, munquambo ran+napo ra fih+ ndowandümo ngomboemo, nga wani. Nindou ratüpur+yu-randeimbi ranai animbo nindou ngorü ahambo sesi napo ra mb+sagado-amboane.

¹¹ Se adükari ngoaf+hüyo asu ak+idou ngoaf+hüyo nahanüh+yo se tükefund+ ra nindou mbumund+yuweimbi ranahambo animbo kokonduri. Asu se yahurai nindou hoeindurühündoani se ai-bab+d+imbo n+ngomo mbundu ngorün+n+ ngomondüh+ animbo ahambo randu h+n+ng+ndüwuri.

¹² Se nindouyei worambe fandafundüh+ ana, nindou ran+ worambeah+ndi-mayei ranaheimbo

hoafɪndɪmondühɪ anɪmboya, ‘God ai sɪheimbo
aboedɪ aboedɪ-mbɪreandüramboane,’
mbɪsɪmondürɪ.

¹³ Nindou ranɪ worambeahɪndɪ ai sɪhamumbo
worɪnɪndɪhipuranɪ ana, sɪhamundɪ hɪhɪfɪ hoafɪ
ra randu ranaheimbo-so dɪgau houmbo ɲgomo.
Nga asu nindou ai sɪhamumbo refe
worɪnɪfepurɪ-koatendeianɪ ana, sɪhamundɪ
hɪhɪfɪ hoafɪ ra hɪhɪndu ndowandümo ɲgomo.

¹⁴ Asu nindou bɪdɪfɪrɪ ai worambeyo adükari
ɲgoafɪhüyo nahi ra ai sɪhamumbo
worɪnɪfepurɪ-koatendei, sɪhamundɪ hoafɪ
ranahambo hɪmborɪ-koatendeianɪ ane, ranana
se sɪhamundɪ tɪɲarɪ fihɪndɪ hɪfɪ hasüfɪ ra
kɪkɪboadu houmbo ɲgomo ranaheimbo God ai
moaruwaimbo-mbɪreandürɪ yaho refe
nafuiyondürɪmbohünda.

¹⁵ Ro sɪhamumbo anɪhondümbö-anahɪ nda
hoafɪhapurɪ, Yɪbobofe si ra tüküfeyoambe ana,
Sodom Gomora ɲgoafɪhündɪ nindou ranaheimbo
tɪɲɪrɪfo afɪndɪ tükündɪfemboesɪ, ɲga nindou
sɪhamumbo worɪnɪfepurɪ-koatendeianɪ, nindou
ranɪ ɲgoafambe amarei ranaheimbo tɪɲɪrɪfo
afɪndɪ safɪ tükündɪfemboe.”

*Sisas ai ahandɪ hoafɪ sowandümo
homorundeimbɪmboya, Afɪndɪ tɪɲɪrɪfo
tükündɪfemboe mehupurɪ
(Mak 13:9-13; Ruk 21:12-17)*

¹⁶ “Se hɪmborɪyomo. Sɪhamumbo ro sipsip
nou nɪmambeahɪndɪ yaforɪ afɪndɪ burɪyeyi-ambe
koararɪheheapurɪ. Nga se moanɪ sapo amoasɪrɪ
rawefeyo nou hohoanɪmo-ndɪmondühɪ

hɪbadundi. Asu ndu wupufo rawefeyo nou yahurai hɪmboari hoafendühi nɪmandɪmo.

17 Awi se hɪbadumbo, ŋga sɪhamumbo nindou bɪdɪfɪri ai mbundüpundümo mbundu kotambe papi-hoafɪndüpurɪmboemo asu ahamundi rotu worɪ ranambe ndüfurɪboadɪpurɪmboemo.

18 Wambohündambo sɪhamumbo nindou ranai gafmanɪ-yomondi bogori nindou asu bɪdɪfɪri adükari bogoranemo ranahamumbo sowana papi-hoafɪyopurɪmbo kündafu hündüpundümo ŋgomboemo. Asu se nindou ranaheimbo-ane asu ŋgorü nindou ŋgorü sɪrambe-ahɪndane ra Aboedi Hoafɪ wataporɪmbondündüri.

19 Ai sɪhamumbo papi-hoafɪyopurühi refe hoeifepurɪmbo ndowapundümo ŋgomondani wani asu nüŋgu-nahurai hoafɪ hoafɪndefühi asu nüŋgundi hu hoafɪmandefɪ mbɪsɪmo houmbo afɪndi hohoanɪmo-ndɪmboemo, ŋga wani. Se hoafombo-yomondi sɪmboani anɪmbo God ai sɪhamumbo nɪne-hoafɪ hoafombo-memo ra nafuindüpurühi rani-süŋguru hoafɪyomo mbüsüpurɪmbui.

20 Rani hoafɪ se wataporɪmboarundi ra sɪhamundi-mayo hoafɪyopoani, ŋga wani. Hoafɪ ranana sɪhamundi Ape God ranahandi Yifiafi ranai-anɪmbo sɪhamundi yafambe süŋgunde haya moani aimbo wataporɪmbondamboe.

21 Nindou bɪdɪfɪri ai ahamundi apodoho ranahamumbo hɪfokoefemböhünda ŋgorü nindou-yomondi warühi ndüpurɪmboemo. Asu afɪndi mamɪ ai ahamundi nɪmorɪ ranaheimbo amboanɪ moani mamɪ rani-süŋgundündüri-mboemo. Asu nɪmorɪ

ai-amboani ahei boagiri ranaheimbo daboadi
 hihirindihindühi aheimbo
 hifokoandi-hindürimboyei.

²² Wambohündambo nindou ai sihamumbo
 yi-boarukondihipurimboyei. Nga asu düdi ai
 rani-moatükunü tihirifo ranahambo moanane
 yahu nginindü kikihamündü hu humbo
 bidifiranü tükefiyu aiana aboedambo-ndüfimbui.

²³ Sihamumbo ngorü ngoafihü moaruwai
 moaruwaimbo-ndühipuranü ana, rani ngoafi ra
 hinüngindu houmbo ngorü ngoafinü febou
 ngomo. Ro sihamumbo anühondümbö-anahü
 hoafehapuri, Se Israeri-yafe ngoafi munquambo
 hokoateyomondambe animbo Nindou Hondü ai
 kudümbui.

²⁴ Yamundühindeimbi nindou ranai moai
 ahandü yamunde-randeimbi nindou ranahambo
 ngasündiri. Asu ratüpurüyu-randeimbi nindou
 ranai moai ahandü bogori nindou ranahambo
 ngasündirü, nga wanü.

²⁵ Nga yamundühindeimbi nindou ranai
 animbo ahandü yamunde-randeimbi nindou
 rani simogodühü tükefiyu ana,
 hihifi-hihifiyu-wamboane. Asu yahurai
 animbo nindou ngoründü ratüpurüyu-randeimbi
 ai-amboani ahandü bogori nindou rani
 simogodühü tükefiyu ana, ranai hihifi
 hihifiyu-wamboane. Worü aharambüri-mayu
 ranahambo ndürü moaruwai dükarihorühü
 Bersebur asahündo ana, nindou mamü rani
 worambe amarei ranaheimbo amboanü moanü
 moaruwai hamindü ndürü hondü animbo
 dükandühindürimboyei.”

*Sihiri Godimbo animbo yihimbondihurumboane
(Ruk 12:2-7)*

²⁶ “Ranimboane asu se nindoumbo yihimbo sisirifepoani. Nine-moatükunî hapondanambe gabudambe engoro ranana asu süngunambo weindahî gabudîwamî nîmoamo yagodomboe. Nîne-moatükunî munquambo dîbo mengoro ranai weindahî fifinde-fifindendamboe.

²⁷ Nîne-moatükunî ro sihamumbo nîmbî nîmaro-ambe hoafehapurî ra asu se sirûhî si peyoani ro hoafîmayahî süngu kaindimbo hoafîndomo. Nîne-moatükunî se dîbo hîmboreyomo ra asu se weindahî worî bogîmondî wamî pukûna bokarîhoemo.

²⁸ Nindou ai fi hoearî ranahambo hîfokoarundühanemosî, nga asu ngîrî yifiafî hîfokoandundî se ranahamumbo yihimbondîpurîmboemo. Nga Godimbo animbo yihimbondurî, nga aianimbo fi hoearî asu yifiafî ranî kameihî munquambo Haiambe ranî-nambo ndemündü moaruwaimbo-ndeambuimbohünda.

²⁹ Ndu akîdou yimbu ra mamî toeanambo yangîrane pemîyei sahümundî arîhündî. Nga asu sihamundî Ape ranai refembo moei ehu ana, asu ngîrî ndu akîdou yahurai amboanî hîfînî pîndo, nga wanî.

³⁰ Sihamumbo ana, sihamundî mbîrînanî amboanî munquambo mamî mamî ra tapuiyoweimbanepurî.

³¹ Se Godîndî hîmboahü adûkaranei, nga ndu afîndî akîdou ane. Ranîmbohündambo animbo se nînî-moatükunîmbo yihimbondîmboemo.”

*Sisasindî ndürî weindahife hohoanîmo
(Ruk 12:8-9)*

³² “Nindou düdi ai wandî ndürî ranahambo nindou himboahü weindahareandürî ana, asu simborî nindou ranahandî ndürî wandî Ape sünambe amaru ranahandî himboahü weindahindîheamboyahî.

³³ Nga asu nindou düdi ai wandî ndürî ranahambo nindou himboahü weindahife wataporîmbo moei ehu ana, asu simborî amboanî ranahandî ndürî ranahambo wandî Ape sünambe amaru ranahandî himboahü weindahifembo moei mbîsamboyahî.”

*Munguambo nindou ai Sisasîmbo hohoanîmo
pandîhorî
(Ruk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Se wambo randîhi hohoanîmondeihîya, Ai yifiarî-yifiarî hîfî ndanühî engoro ra kikîfembo makusu-ane mbîseimboyei, nga wanî. Ro moai yifiarî-yifiarî ranahambo kikîfemboyahîpoanî makosahî, nga roana pisao yihîmîndî nahurai sahamîndî heheamboyahî makosahî.

³⁵ Rananîmbo ro randîheiaranî,
Nindowenihî nîmorî ai afîndambo
hürütündürümbui.
Asu nîmorehî nîmorî ai ahandî hondambo
hürütündamboe.
Asu nîmorehî ahandî ahîboarambo
hürütündamboe.

³⁶ Nindowenihîmayu ahandî
fikîmînîndî anîmbo
ai ahambo hürütündîhorîmboyei. *Maika 7:6*
³⁷ Nindou düdi ai ahandî afîndamboyu asu
ahandî hondamboyo ahafembo afîndî

hohoanimoyupirühi asu wambo akidou yangiri
 hohoanimoayu ana, nindou ranai ngiri wandi
 süngureandeimbi nindoundu. Asu nindou düdi ai
 ahandi nindowenihini morimboyu asu ahandi
 nimorehi nimoremboyo ahafembo afindi
 hohoanimoyupirühi asu wambo akidou yangiri
 hohoanimoayu ana, nindou ranai ngiri wandi
 süngureandeimbi nindoundu.

³⁸ Nindou düdi ai ahandi nimi keimbi
 karhendeimbi ra semündü haya ro ahahi
 anümi süngu ho-koateayu ana, nindou ranai
 ngiri wandi süngureandeimbi nindoundu.

³⁹ Nindou düdi ai ahandi yangiri niŋgo
 ranahambo kikhari mündu ana, ranimoatükunini
 ra ai awarindihomoe, nga asu nindou düdi ai
 wambohündambo ahandi yangiri niŋgo
 ranahambo hinŋgareandi ana, nindou ranai
 ahandi yangiri niŋgo hondü ra
 ndemündümbui.”

*Nindou Kraisandi nendambo farihenduranini
 aboedi takini ndahümündimboyei
 (Mak 9:41)*

⁴⁰ “Nindou düdi sihamumbo aboedi
 ndindoareapurini ranai ana, wambo kameihini
 ndindoreandirühani. Asu ai wambo
 ndindoareandiri ana, Nindou sapo wambo
 koamarhendira makosahini ranahambo amboanini
 ndindorirühani.

⁴¹ Nindou düdi ai Godindini hoafi
 hoafiyu-randeimbi ranahambo ndindoaririni ana,
 sapo Godindini hoafi
 hoafiyu-randeimbi-mayuambo wambo, nindou
 ranai Godindini hoafi hoafiyu-randeimbi nindou

ranahandi takini ra simogodi ai-amboani ndemündümbui. Nindou düdi ai nindou mbumundi ranahambo ndindoariri ana, sapo nindou mbumundi-mayuambo wambo, nindou ranai mbumundi nindou ranahandi takini ra simogodi ai-amboani ndemündümbui.

⁴² Ro nda s'hamumbo anihondümbö-anahi hoafehapuri, nindou mamai ai-amboani ahambo horirühi awi ai Sisasimbo sünguriri-randeimbi nindou-ani nda, nga ro ahambo hoe ngisihari fuihando ehu ana, nindou ranahandi takini ra ngiri awandihoayo," mehu.

11

Son ai Sisas sowana ahambo süngururündeimbi koamar'hepuri
(Ruk 7:18-35)

¹ Sisas ai ahambo süngururü-ründeimbi 12 ranahamumbo ra-süngundundi hoafi ra yahu sagapuri haya, ranihünda botifi haya nindou rani ngoafikimi amarei ranaheimbo Aboedi Hoafi bokar'hefundürimbo asu yamundi findürimbo ahei ngoafina mahu.

² Son hundürirarü-randeimbi ai karabusambe nüngumbo nine-moatükuni ratüpuri Kraisi ai ratüpurayu ranahambo himboriyu haya, asu ai ahambo süngururü-ründeimbiimbo koar'hepura ahambo sowana mahomo.

³ Ai homo Sisasimbo düduyafundowohü yahomoya, "Se y'hoefimbo hoafiyafimuni. Son ai hoafiyuhüya, 'Awi nindou wandi süngu düdümbui,' mehu raniyafi se ndane asu ro

nindou ŋgorümbo tükündüfimbui mbisefi hoahu himbomandefiyo?” mehomondamboyu.

⁴ Asu Sisas ai simbori hoafiyupurühi yahuya, “Se nini-moatükuniyo himbora yomo-ane asu hoeiarundi ranane rani-moatükuni ranahambo hihirindafu ngomo Sonimbo hoafindimondo.

⁵ Nindou himboatihari ai aboedi himboarayeri, tiharari moaruwaimbi ai asukaiyei aboedi ahahabodei, nindou nimanho fi hoeari-mayeri ai fi aboedayei asu nindou himbotühüfu güreareimbi-mayeri ai asukaiyei hoafi himborayeri. Nindou yifiyeimbihündi ai yangiri botehindi asu nindou napo-koateyeimbi ranai Godindi Aboedi Hoafi ra aheimbo bokarihendura ai himborayeri.

⁶ Nindou ai wambo yimbu hohoanimo-koatendühi ana, nindou ranai hihifi-hihifiyu-wamboane,” mehu.

⁷ Sonindi süngururü-rundeimbi ranai ndamefundamboyu mami rani-simboani Sisas ai nindou afindi burimayeri ranaheimbo Sonimbohünda hoafiyundürühi yahuya, “Sapo se nimi wohi furi-koateyoweimbi hifihiü Son sowana mahei ra nini-moatükunimboyei tüküfeyoani hoeifemboane maseia? Awi se werinambo boabodari momoanğorü-marandamboyo hoeifembo maheia?

⁸ Asu se nini-moatükuni hoeifemboyei ranihi mahei rana? Nindou ai moani rani-poanimbo hoeari yihururamündü haya manıngu rani hoeifemboyei mahei? Nindou yahurai hoeari yihururündümondeimbi ana bogori adukari

nindou-yomondi wori ranambe-ane niŋgomo arundi.

⁹ Se nini-moatükuni ranahambo hoeifemboyei ranini mahei rana? Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi ranahambo hoeifemboyei? Yini, ro siheimbo hoafehanduri nindou se hoeimarihori ranana Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi nindou ranahambo ŋgasündireimbi adükar hamindiyu se ahambo hoeimarihori.

¹⁰ Nga Son ranahamboyo Baiborambe God ai hoafiyuhü yahuya,

‘Ro wandi hoafi semindi hombo nindou ranahambo boatei horombo sihafi nafi di boadifembo koandiheminimboyah,’
mehu. *Maikakai 3:1*

¹¹ Ro siheimbo anihondumbo-anahi hoafehanduri nda, Son hunduriraru-randeimbi aiana sapo nindou muŋgu ndani hifihü manimboadei ranaheimbo ŋgasündeanduri haya moani adükar hamindani. Nga asu nindou moani akidou ai God ŋginindi hifandarandi ranambe animboei ana, ranai Sonimbo ŋgasündihorimboanei.

¹² Son hunduriraru-randeimbi ai rani-simboani ranambe piyu haya ho ho hombo hapondanambe-amboani, nindou ai seiya, Sihiri yifiari yifiarindefani animbo God ŋginindi sünambe hifandarandi ra tükündifemboe, masei.

¹³ Ho ho hombo Son ai nunguambeyo Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbiyomo asu Mosesindi-mayo ahinümbi hohoanimo raniyo muŋguambo rani-moatükuni tükündifemboe yahomo ranahambo wataporimbo-marundi.

14 Nga asu se wandi hoafi ranahambo himborimboayei ana, himborindei. Son aiana Eraisa-ani nindou awi tükümbifiyuwambo-ane masei horombo.

15 Se himboambeimbideihî ana, awi se hoafi nda himborindei.

16 Nindou hapo ndanambe burayei ndanaheimbo ra nin+moatükunî fihî aheimbo pandihe simongorindihê hoeimandihêiara? Nindou ndanai ana nimorî bidifirî nahurai-anei. Nimorî akidibou maket fikimî nimoreimbo, ahei bodimondambo hoafiyehüya.

17 Ro siheimbo fufunî fufunayefî,
nga asu se herumbo moei aseî.

Ro aranî hoafi herü herayefî,
nga asu se aranimbo moei aseî.

18 Son ai tüküfihî sesi wehîyuhü wain hoe ranamboanî simindî-koatemayu-amboyei, asu ahambo munquambo nindou ranai hoafiyhündowohü seiya, Ahandî fiambe ana moaruwai nendi nîmarîndo-mboane! masahündo.

19 Asu Nindou Hondü ai tüküfi sesi ra sesü asu wain hoe ra sümündî raraomarandamboyei, asu munquambo nindou ranai hoafiyehî seiya, 'Awi se nindou ndanahambo hoeirîhori! Nindou ndanai ana sesi afîndeimbîyu, asu wain hoe simindî afîndeimbani. Aiana takis kaki sowandümo-rundeimbî nindou-anemo asu moaruwai hohoanîmoyomo-rundeimbî nindou-anemo ranahamundî ngunindani,' masei. Nga asu God ai diboadore fifirîre haya rareandanî aboedî moatükunî tükefeyo

ranühündambo nindou ai ran+moatükun+
an+hondane mb+sei f+fir+nd+himboyei,” mehu.

*Nindou b+id+f+r+i ngoaf+hünd+ God+nd+i hoaf+
an+hondümbofe koateayei ai
h+ipoan+mbembouanei
(Ruk 10:13-15)*

²⁰ Sisas ai hepün+feimb+ moatükun+ af+nd+i safi
b+id+f+r+i adükar+ ngoaf+hü ramareand+i, nga ran+
ngoaf+hünd+i nindou ranai ana moai ahei
moaruwai hohoan+mo ra
daboadanambo-r+hind+i. Ran+yu asu Sisas ai ran+
ngoaf+ ranahambo wat+koaf+marand+i.

²¹ Ai yare aheimbo hoaf+yuhü yahuya,
“Korasin se h+ipoan+mbembou-anei! Betsaida se
h+ipoan+mbembou-anei! S+heimbo t+ñ+r+fo
adükar+ safi tükünd+fendür+imboe! Nindou ngorü
ai Tair Saidon ngoafambe hepün+feimb+
moatükun+ rambarea-mbonana sapo ro s+hei
ngoafambe ramar+heand+i nou, ranana asu Tair,
Saidon ranai horombo hasüfi par+hi s+so
s+soweimb+ hoear+ güdühi hehi n+marei ahei
moaruwai hohoan+mo daboadanambo-fembo
nafuimbohünda.

²² Nga ro s+heimbo hoafehandür+ nda,
God+nd+i y+bobofe si tüküfeyo-ambe ana, Tair,
Saidon ngoaf+hünd+i nindou ranaheimbo t+ñ+r+fo
af+nd+i tükünd+femboesi, nga s+heimbo ana
moan+ adükar+ ham+nd+i t+ñ+r+fo an+imbo
tükünd+femboe.

²³ Asu Kaperneam se ra. Asu sünambe bot+fe
hafombo hohoan+moyeyai? Nga seana Haiambe
h+if+ni gadeimboyei. Nindou ngorü ai Sodom
ngoafambe hepün+feimb+ moatükun+

rambarea-mbonana sapo ro sihei ngoafambe ramartheandi nou, Sodom ai aboedi yangiri yare ho.

²⁴ Nga ro siheimbo hoafehanduri nda, Godindi yibobofe si tukufeyo-ambe ana Sodom ngoafihundi nindou ranaheimbo tiririfo tukundifemboesi, nga siheimbo ana moani adukari hamindi tiririfo animbo tukundifemboe,” mehu.

Se wamboso tukuyahi nimarei yikunimi harahi (Ruk 10:21-22)

²⁵ Mami rani-simboani Sisas ai yare hoafiyuhu yahuya, “Ape, sunu hifi ranahandi Adukari bogori, ro sihambo hihifarihanini. Sapo se sihaf hohoanimo ra nindou hohoanimo fifirihindeimbi-mayei ranahei himboahu dibonapiro mbura asu nimori akidibou ranaheimbo nafuiyafinduri-mboanafi.

²⁶ Yini Ape, seana rani-moatukuni ra yahurai yare tukumbifeyo safi hawamboyafi hohoanimomayafi.

²⁷ Munquambo moatukuni ra wambo wandi Ape ranai wandi wariwami manandeandi. Nindou dudi ngoru ai moai Nimorimbo fifiriri, nga moani Afindi ai yangirani fifiririmboayu. Asu nindou dudi ngoru ai moai Afindambo fifiriri, nga moani Nimori ai yangirani fifiririmboayu. Asu nindou bidifirambo Nimori ai ahandihoari Afindambo nafuimbo yahumbo rananimbo ai-amboani Afindambo fifiririmboayu.

28 Nindou se didiyei afindi tɨɨriifoayeihɨ flambe yiɨboarukoaranduri habodei ranana se mborai wambo sowana nduhi dugusianɨ animbo ro siheimbo afurɨndihe hɨnɨɨgɨndiheandurɨmboyahɨ. Asu wandɨ nɨmbori nɨmuhɨ kundɨho se rodɨbo yiɨbobondahoamɨnde.

29 Rananɨmbo asu wambo fifirɨndi-hindirɨmboyei, nɨmboe sapo roana nindoumbo hɨmboari hoafenduhɨ hɨnɨɨgɨrou safɨ rarɨhearuhanaɨ asu wandɨhoari fi hɨfɨnambo-rɨheanduhanaɨ. Rananɨmbo asu se sihei ɨgusufo ranahambo afurɨfe kifembo hoeindɨhimboyei.

30 Nga nɨmi ro siheimbo segodurɨmboyahɨ ranana tɨɨumbɨyopoanɨ, nga ro siheimbo semɨndɨmbo asahandurɨ ranana ai nɨmboreimbɨyopoanɨ,” mehu.

12

Moani nɨmarɨmbo siɨ ratupurɨkoatembo hoafɨ (Mak 2:23-28; Ruk 6:1-5)

¹ Rani-simboanɨ moanɨ nɨmarɨmbo si tukufeyo-ane, Sisas ai wit numburambe mahu. Asu ahambo sungurururundei ai ranuhi wembomboyonduhɨyo ai numburɨ ranambeahɨndi witi-mayo ra hurundumo masowasumo.

² Asu Farisi ai ra hoeiru houmbo Sisasɨmbo hoafɨyomonduhɨ yahomoya, “Awi se rando hoeindowandɨ, sihafɨ sungurunɨnɨ-rundeimbɨ ai rani-moatukuni rarawarundi ra yihoefɨ moanɨ nɨmarɨmbo si ahɨnumbɨ hohoanɨmo ranahambo

gogonimbo-foarundühanemo!”
mehomondamboyu.

³ Asu Sisas ai simbori hoafiyupurühi yahuya
“Asu se Bukambe moai hoeirundiyo, sapo
nine-moatükunî Defit ai ahandî nendî bidifiri ra
babidimbo wembomboyomondühi ramareandî
rana?

⁴ Sapo ai Godindî wori ranambe kefuai hüfu
ahandî nendî bidifiri-memo ranî-babidimbo
bret Godimbo hoafiyosihfeimbihündî
masowasümo ra. Ranî-moatükunî ra ai sesimbo
ahinümbiyo, sapo nindou Godimbo
sihou-rundeimbi ranî yangiri bret ra
sesimbo-mayo.

⁵ Asu awi se moai Mosesindî ahinümbi
hohoanimo ra hoeirundiyo? Sapo munguambo
moanî nîmarimbo si ranambe nindou
sihou-rundeimbi sapo Godindî wori
ranambeahî ahinümbi hohoanimo ra
gogonimbofoaru marundî, nga hütiyomopoanî.

⁶ Awi ro nda sihamumbo hoafehapurî.
Godindî wori ranahambo ngasündeandeimbi
nindou ndanühi anüngu.

⁷ Baiborambe yare hoafiyowohü yahoya
‘Hipoambo hohoanimo ranahambo roana
yifirayahî, nga asu ninihondî hîfokoefe sihefe
hohoanimo ranahambo ana moai yifiriyahî,’
meho. Asu se ranî hoafi ra ninî
nîmîndîhündimboyo yare hoafimayo
ranahambo fifirîhi-mbonana, asu nindou ai
nine-moatükunî hütî refe-koatemayomo se ngiri
ranahamumbo papi-hoafîndüpuri.

⁸ Nindou Hondü ranai ana moanî nîmarimbo
si ranahandî aharambürani,” mehu.

*Sisas nindou wat+ɲar+ moaruwaimbü
aboed+marir+
(Mak 3:1-6; Ruk 6:6-11)*

⁹ Sisas ai ran+hünda botifi haya, Suda-yafe rotu wor+na mahu.

¹⁰ Ranühi nindou mam+ wat+ɲar+ moaruwaimbü ranai mamaru. Asu nindou bi+di+fir+ ai Sisas+imbo papi+hoaf+yumbo yahomo houmbo mamar+imo, ai ahambo düduyafundowohü yahomoya, “Moan+ ni+mar+imbo sihi nindou ai aboed+fembo ratüpur+ ratüpurayu ana, asu ai y+hoef+ ah+nümb+ hohoan+imo gogon+mb+foareandühiyo waniyo?” mehomondamboyu.

¹¹ Asu Sisas ai ahamumbo si+mbor+ hoaf+yuhü yahuya, “Asu sehünd+ nindou mam+ ai sipsip ra moan+ɲuirandan+ ni+ɲgo haya asu moan+ ni+mar+imbo sihi h+fambe ambe p+rayo ra ai nü+ngumandea? Nindou ranai si ran+fihi ahand+ sipsip ranahambo h+fambe ambeah+nd+ ni+moamo hündamünd+ tükümandüfiyo waniyo?”

¹² Nindouyei ni+ɲgo ranana sipsip+yei ni+ɲgo ranahambo ɲgasünde haya adükari moatükun+ ane! Ran+mayomboane nindou moan+ ni+mar+imbo sihi nindoumbo far+hefembo hohoan+imo ra wan+geiayo,” mehu.

¹³ Ran+yu asu Sisas ai nindou wat+ɲar+ moaruwaimbü-mayu ranahambo hoaf+yunduwohü yahuya, “Se si+haf+ wat+ɲar+ ra ɲgur+hoef+,” mehundu-amboyu. Ran+yu asu nindou-mayu ranai wat+ɲar+ ahand+ ra ɲgur+mar+henda asu ɲgorü rahurai aboed+mayo.

¹⁴ Ran+yomo asu Farisi nindou-memo ranai

homo Sisasimbo hifokoefimbo hoafi
fifirimarundi.

*Sisas ana God ai wandi ratupurimboani yahu
haya dibonimayundoani*

¹⁵ Sisas ai ahambo hifokoefimbo hoafi ra
himboryu haya, ranuhinda botifi haya
ndamefiyu. Raneyei nindou afindi ranai
ahambo sungumarhor hei. Ranayu asu Sisas ai
aheimbo mungu anguni ra aboedimareanduri.

¹⁶ Ai hoafiyundurühi yahuya, “Se nindou
amurambo wandi nduri hoafindei-ani
fifirindihindirimboyei,” mehu.

¹⁷ Ranimoatükuni ai ramareandi ra sapo God
ai ahandi hoafi hoafiyu-randeimbi Aisaia
ahandi yafambihai ai hoafimayu yahurai
anihondü tükumbifeyo yahu hayamboyu
ramareandi.

¹⁸ Sapo Aisaia ai yare hoafiyuhü yahuya,
“Wandi ratupuriyu-randeimbi nda kafoarhini
hiningimarhini.

Asu ro ahambo ngusüfo parihinühi
siaowehini.

Ro wandi Yifiafi ahandi fiambe
hininginditheandomboyahi
asu ai wandi mbumundi hofoanimo
ranahambo munguambo nindou ngorü
sirambeahindi ranaheimbo
bokandihendürumbui.

¹⁹ Nindou ranai ana ngiri watikoafi hoafinduhü
hoafi puki kandihendi.

Ngiri nindou ai himborindei ai nafi bogori
ra pukuna hoafindu wakinde ndandi, nga
wani.

- 20 Ai ngiri wohi emündü bürühoai
 yangoroweimbi ranahambo munguna
 bübüriboade digendi.
 Asu ai ngiri ram hai akidou nimbirani
 reandeimbi ahoro ranahambo munguna
 dikinde kosiboadeandi.
 Nga aiana moani ratüpurindühi ngu ngumbo
 moani aboedi mbumundi hohoanimo
 tükündifemboe.
- 21 Ranaimbo asu nindou ngörü sirambeahindi
 mungu ranai ahambo yangiri
 anihondumbo-ndihori ngeih ahambo
 himbondeimboyei,” *Aisaia 42:1-4*
 mehu.

Sisas ai Bersebur kameih ratüpurayu masei
(Mak 3:20-30; Ruk 11:14-23; 12:10)

22 Raniyei asu nindou bidifiri ai Sisasimbo
 sowana nindou mam moaruwai nendi ahandi
 flambe nimarindo haya hoafi-koate
 himboatihari nimarümbimayu ranahambo
 sahorimindei mahei. Sisas ai nindou
 ranahambo aboedimarira hoafiyu himboariyu
 arandi.

23 Raniyei asu nindou afindi ranai
 ninimoatükuniyo Sisas ramareandi ranimbo
 hoeirhi hehi mahepünehindi. Raniyei asu ai
 rarihi hoafiyehi seiya, “Awi nindou nda
 Defitindi nimirimbeyu?” masei.

24 Farisi nendi ai rani hoafi himboriyomo
 houmbo simbori hoafiyomondühi yahomoya,
 “Sisas ai moaruwai nendi raguanambore arandi
 ra sapo Bersebur moaruwai nendi-yafe bogori
 ranai nginindi sagadowan-ani ai ranahandi

nginindinambo rani-moatükunî ra yare arandi,”
mehomo.

²⁵ Sisas ai fifireandi Farisi ai ninimboyo hohoanimoemo ranimbo. Raniyu asu ai ahamumbo hoafiyuhü yahuya, “Ngorü bîdîfirî hîfî ranai ahafehoarî ngorügoanîni, yîbobore ngorügoanîni yîbobore haya simborî yifiarî, simborî yifiarayo ana, hîfî ra ngîrî amîtata yikürübînde pîndowohü awarîndîhoeyo. Asu bîdîfirî ngoafîyo mamî ranî worambeahîndîyo ranai ahafehoarî yîbobore ngorügoanîni, yîbobore ngorügoanîni yîbobore haya simborî yifiarayo ana, ngîrî gedambo niŋgo.

²⁶ Satan ai ahandî nendî bîdîfirambo hîhaiboardîpuranî ana, ahandî nendî ranai ndeara yikürübîreandüh-ani. Ranimboane ahandî hîfandarandî ra nginindî niŋgombo nûngunde manîŋgo?

²⁷ Se yaru hoafiyomondühîya Bersebur ai nginindî sendanane ai ranahandî nginindinambo moaruwai nendî ranaheimbo raguanamboareandürî mehomonîrî. Refeana, asu nindou düdi sapo nindou se mamambeyafundeimbî-memo ranahamumbo moaruwai nendî raguanambofe rambo nginindî masagapura? Ranimbohündambo animbo asu sapo nindou se mamîmemo ranai se hütî-anemo mbîsîmo houmbo sîhamumbo papîndûpurîmboemo!

²⁸ Bersebur ranaiyopoanî, ŋga Godîndî Yifiarî wambo nginindî sendîranî ranînambo moaruwai nendî ranaheimbo raguanamboarîheandürî. Ranane asu God

ŋgɪnɪndɪ hɪfandɪrandɪ ranai sɪhamumbo sowahɪ
ndeara tükufembo-ane ranahambo se fɪfɪndundɪ.

²⁹ Asu nūngunde nindou ŋgorü ai sapo
ŋgɪnɪndɪ hamɪndɪ harümbɪ ahandɪ worambe
bɪrɪndɪhai fandɪfi ahandɪ napo ra
fufumandamünda? Nindou ranai harümbɪmayu
ranahambo mbundürümündɪ yirɪ warɪ
hüputüpundürümündɪ hayambo anɪmbo ai
ahandɪ worambe bɪrɪndɪhai fandüfi napo ra
fufundamündümbui. Nga moanɪ ana ŋgɪrɪndu.

³⁰ Nindou düdi ai wambo
ŋgunindɪmbofendɪrɪ-koateayu ana, ai wandɪ
hürütümbani. Nindou düdi ai rodɪbo
nɪne-moatükunɪ mamühɪ gugurɪfe-koateayu ana,
nindou ranai mamɪkare pütɪyu wakɪreandühani.

³¹ Ranɪmboane asu ro
ndanɪ-moatükunɪmbo-anahɪ hoafehapurɪ.
Nindou ai moaruwai hohoanɪmoayei ane asu
nɪne-moatükunɪ moaruwai hoafayei-ane
ranahambo God ai amboawiyeyi mbüsümbui.
Nga asu nindou düdi ai Yifiafɪ Aboedɪmayo
ranahambo moaruwai hoafayu ana, asu God ai
ŋgɪrɪ ahambo amboawi mbüsu, nga wanɪ.

³² Nindou düdi ai Nindou Hondümayu
ranahambo nɪne-moaruwai hoafendu ana, God
ai nindou ranahambo amboawi mbüsündombui.
Nga asu nindou düdi ai Yifiafɪ Aboedɪ
ranahambo nɪne-moaruwai hoafayu ana, God ai
nindou ranahambo ŋgɪrɪ amboawi mbüsu
hapondanane asu süngunambo aho ranamboanɪ.

*Nɪmɪ moaruwai ranai hɪsɪ moaruwai
hɪsɪyowohane
(Ruk 6:43-45)*

³³ Nimi nimindi ranai aboedayo ana, hisi ranai-amboani aboedindimboe. Asu nimi nimindi ranai moaruwaiayo ana, hisi ranai-amboani moaruwaindimboe. Nindou ai hisi ra hoeindihindühi animbo nimi nimindi aboedayo, moaruwaiyo ra fifirndihimboeyi.

³⁴ Awi seana nindou amoasiri moaruwai nahurai-anemo. Asu se nindou moaruwai-anemo asu nungundu aboedi moatükuni ranahambo wataporimbo-mandundi? Nine-moatükuni ngusüfoambe tüküra pire haya aninggo ranane asu yafambe ai ranahambo wataporimbora arandi.

³⁵ Nindou aboedi ai ahandi ngusüfoambe aboedi hohoanimo afindi amarondo. Ranane asu ranihündambo aboedi ratüpurü hohoanimo ra tüküfe arandi. Nindou moaruwai ai ahandi ngusüfoambe moaruwai hohoanimo afindi amarondo. Ranane asu ranihündambo moaruwai ratüpurü hohoanimo ra tüküfe arandi.

³⁶ Ro sïhamumbo nda rarïhe hoafehapuri, Godindi yïbobofe si tüküfeyo-ambe ana, muᅅguambo nindou ai nine-mamïkarï wataporimayei ranahambo asükaindo hihinde Godindi himboahü yïbobondeandürimboe.

³⁷ Sïhamundi hoafi rani-süᅅgumbo animbo God ai türüboade yïbobondeapurühi nindou moaruwai hohoanïmomayafi mbüsü asu nindou mbumundi hohoanïmomayafi mbüsündambui,” mehupuri.

Nindou bidifiri ai hepünifeimbï moatükuni Sisas randeanda hoeindïhu sei hehi hoafimayei (Mak 8:11-12; Ruk 11:29-32)

38 Raniyomo rani-simboani ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimb+yomo asu Farisi nindouyomo ai hoafiyomondühi yahomoya, “Yamundo-randeimbi nindou, se hepünifeimbi moatükuni rarowanda hoeindihu sefombo-anefti,” mehomondamboyu.

39 Asu ai ahamumbo simbori hoafiyupurühi yahuya, “Godimbo hohoanimo-koateyeimbi nindou moaruwai hamindi hapondanambe animboei se wamboya, Ai hepünifeimbi moatükuni nafuimbiyu, yahomo houmbo-anemo. Nga asu ro ngiri rani-moatükuni nafuindahi. Sapo Sona Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi nindou-mayu ranahandi hepünifeimbi moatükuni yangiri animbo nafuindahani se hoeindihimboyei.

40 Sona ai kini adükarindi bodoambe ngimi si ngimi nimbisyu haya tükümeftiyu nou yahurai-animbo asu Nindou Hondü ranai-amboani hifambe ragu ngimi si ngimi nimbindümbui.

41 Yibobofe si tüküfeyo-ambe ana, nindou Ninifehündi ai botindahi nimboeimbo nindou se hapondanambe animboei siheimbo papi-hoafindihündürimboyei. Nimboe sapo nindou rani ngoafihündi aiana horombo Sona bokarimarihendi wataporu ra himboariyei hehi ahei moaruwai hohoanimo ranahambo daboadanamborühi hehimbohündi wambo. Nga awi ro sihamumbo hoafehapurü, nindou mamü Sonambo ngasündireimbi adükari awi ndanüngu!

42 Yibobofe si tüküfeyo-ambe ana, Siba-yafe

bogorì nìmorehì ñgorügoanìnì-poedì ranai
 nindou hapondanambe animboei sìheimbo
 botìndife nìngombo papi-hoafìndandürìmboe.
 Nìmboe sapo ai adükari bogorì Soromonìndì
 fìfirìfeimbì hoafì ranì hìmborìmbo
 angunì-poedì sìfo hayambo-hündìwambo. Nga
 awi ro sìhamumbo hoafehapurì, nindou mamì
 bogorì Soromonìmbo ñgasündireimbì
 ndanüngu!”

*Moaruwai nendì koadürana hìhìrìfe maho
 (Ruk 11:24-26)*

⁴³ “Moaruwai nendì nindou ranahambo
 hìningareandì ana, asu ai hoe-koatereandì
 hìfìhü warì hefe nìmarìmbo kokora howohane,
 nga ai fondì ra moai horeandì.

⁴⁴ Asu ai rande hoafìndowohü animboya, Awi
 ro asükainda koadürü nìmboahì ana, hìhìndahe
 nga, mbìsìmboe. Asu ai ho hoeireandane worì
 sapo horombo ranambe manìngo-mayo ra
 nindou ai yìhoariyo dìboadore
 hìningìmareandì.

⁴⁵ Rananimbo asu ai ngo moaruwai nendì 7
 bìdìfirì ranaheimbo fihìndamündündürì haya
 ñgei worì ranambe nìmandeimboyei.
 Weanğurühìdìdì-mayo ranahambo ñgasündìhi
 hehi 7 bìdìfirì ranai ana moanì muğuna
 moaruwai hamìndanìmbondeimboyei.
 Moaruwai nendì ranai nindou ranahandì
 fiambe nafìndühümündi nìmandei-anì animbo
 asu nindou ranai muğuna moaruwai
 hìmbondu haya nìmandümbui horombo rasafì
 mamaru yahurai nìmarì-koate. Moaruwai
 hohoanìmoyeimbì nindou hapondanambe

an+imboei aheimbo amboani yahurai-an+imbo
tüküfend+indür+imboe,” mehu.

Sisas+ind+ hond+ asu akohoand+ mam+
(Mak 3:31-35; Ruk 8:19-21)

⁴⁶ Sisas ai nindou af+ind+ ranaheimbo
watapor+imbo-randüh+ nüngu-ane asu ahand+
hond+ akohoand+ ran+ bab+di ahambo-so
tükümehind+. Ai hif+in+ tüküyahi n+imboeimbo
ahambo hoaf+imbo masei.

⁴⁷ Ran+yei asu nindou mam+ ranambeah+ind+
ai Sisas+imbo hoaf+yundowohü yahuya, “Se
ndüh+ himboyaf+, s+haf+ me ai amond+ mam+
bab+di+imbo hif+in+ an+imboei ra ai sed+bo
watapor+imbo seimboanei,” mehundo.

⁴⁸ Nga Sisas ai s+imbor+ hoaf+yuhü yahuya,
“D+de wand+ me rana? D+demo wand+
akohoand+ rana?” mehu.

⁴⁹ Ran+yu asu ai ahambo
süngururü-rundeimbi-memo ranahamumbo
war+ nümbuirapurüh+ hoaf+yuhü yahuya,
“Ndüh+ himboyei, ndananemo wand+ me, wand+
akohoand+yomo!

⁵⁰ Nindou düdi ai wand+ Ape sünambe amaru
ranai refembo hohoan+moayu ran+süngu
rawareand+ ana, ai wand+ rehane, wand+
ak+dani, wand+ meane,” mehu.

13

Nindou sesi ahur+ nümbürambe bubuarand+ hoaf+
(Mak 4:1-9; Ruk 8:4-8)

¹ Moan+ mam+ ran+s+imboani Sisas ai wor+ ra
h+in+ngire haya kur+hoe-mayo ran+ h+imbor+k+im+
hu mamaru.

² Nindou afɪndɪ ahambo wakɪmarɪhorɪ ranai afɪndɪwambo fondɪ tɪre koamarandamboyu Sisas ai botambe kefuai nɪmaru ane asu nindou afɪndɪ ranai gudihɪ hoekɪmɪ burɪmayei.

³ Ranɪyu asu ai afɪndɪ kafoeffe hoafɪ ranambo aheimbo hoafɪmayu. Ranɪyu ai aheimbo yare hoafɪyuhü yahuya, “Nindou mamɪ ai mamɪmbo sesɪ ahurɪ bubumbo ahandɪ nümbürɪna mahu.

⁴ Ai hu sesɪ ahurɪ ra buburandane bɪdɪfɪrɪ ai nafɪnɪ pütapɪmayoa ndu ai tüküyahɪ fufumarɪhüsi.

⁵ Bɪdɪfɪrɪ hɪfɪ akɪdou yangɪrɪ nɪŋgo-ambe nɪmoei yahafɪ safambe pütapɪyo. Hɪfɪ ranai ragu hani-koate nɪŋgo-ambe. Hɪfɪ ranai ragu han-koate-wambo sesɪ ahurɪ ranai nɪmai tütükɪmayo.

⁶ Asu hüfɪthamɪndɪ ai peyowohüyo ranambo ahurɪ hapoadümbö maforo ranahambo sore-soremarandɪ. Sapo ahasɪharɪ ai ragu hɪfambe hani hani ra-koateyo hayambo-wambo ranɪyo asu ai muŋgu yapatɪparɪmayo.

⁷ Asu bɪdɪfɪrɪ ahurɪ ranai tɪhoarɪ-tɪhoarümbɪ wofambe pütapɪyo haya, asu tɪhoarɪ ranambo gabudandühɪ moaruwaimbo-mareanda hɪsɪ-koatemayo.

⁸ Asu ahurɪ bɪdɪfɪrɪ ai hɪfɪ aboedambe safɪ pütapɪyowohü ai aboedɪ hɪsɪmayo. Nɪmɪndɪ mamɪ ranahandambo bɪdɪfɪrɪ ai 100 hɪsɪyo, bɪdɪfɪrɪ ai 60 hɪsɪyo, asu bɪdɪfɪrɪ ai 30 hɪsɪyo marandɪ,” mehu.

⁹ Sisas ai hoafɪ moendɪfembo yahumbo hoafɪyuhü yahuya, “Hɪmboambeimbɪndeihi ana, hɪmborɪmbeyei-amboane” mehündürɪ.

*Sisas ai nüngure hohoan-imoyuhüyu kafeefe
hoafinambo wataporimbora marandî
(Mak 4:10-12; Ruk 8:9-10)*

¹⁰ Ran+yomo asu Sisasimbo süngururü-rundeimbi ai Sisas sowana sifomo ahambo düdururühi yahomoya, “Nimboyafi se nindou ranaheimbo wataporimborarühi kafeefe hoafimefindüra?” mehomondo-amboyu.

¹¹ Asu simbori Sisas ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “God nginindi hifandarandi ranahandi hoafi di bo engoro ahandi nimindi ranahambo sihamumboyo masayo, nga asu nindou ranaheimbo moai sayo.

¹² Nindou düdi ai bidifiri moatükuni asihendi ana, asu God ai ahambo bidifiri moatükuni raniwami dagadombui. Rananimbo asu ai rani-moatükuni ndearindümbui. Nga asu nindou düdi ai rani-koateayu ana God ai nine-moatükuni sapo akidou masihendi ra mungu hihinde ndemündümbui.

¹³ Ranimboane asu ro aheimbo kafeefe hoafinambo wataporimbo-marhandüri.

Sapo nindou ranai hoeirihindühaneisi,
nga asu ai ngiri ndondihi hoeindihindi.

Ai himboriyeihaneisi,
nga asu ai ngiri nini-moatükunimboyo
hoafayo ranahambo ndondihi
himboringei fifirindihindi.

¹⁴ Nindou ranaheimboyo Godndi hoafi hoafiyu-randeimbi nindou Aisaia hoafimayu hoafi ra hapoana anihondü tükumefeyo. Hoafi ranai yare hoafiyowohü yahoya,

‘Se hoafi ranahambo afindi¹mborindeimboyei,
 nga asu se ngiri¹ fifir¹indihindi.

Se afindi¹mborindeimboyei,
 nga ngiri¹ hoeindihindi.

¹⁵ Sapo nindou ranai ahei hohoanimo ra
 tap¹hamiyonduri,
 asu ai ahei himboambe ra güre
 papireanduri
 asu ahei himboari ra tütümondeanduri
 hayambo wambo.

Nga asu refe-koatembeyei-mbonana ahei
 himboarinambo hoeir¹hi,
 ahei himboambenambo himboriyehi¹
 hohoanimo ra fifir¹hi mburihumbo
 asu wambo sowana sinehi¹ ro
 didiboado-r¹heanduran¹ aboediyei,
Aisaia 6:9-10

mehu.

¹⁶ Nga asu moani seana hihifi¹-hifi¹ndimo.
 S¹hamundi himboari ranai ana hoeireanduh¹
 türüfoareanduhane. Asu s¹hamundi himboambe
 ranai-amboani nini¹ hoafiy¹o ranahambo
 himboriyowohü fifireanduhane.

¹⁷ Ro s¹hamumbo anihondumbo-anah¹ nda
 hoafehapuri. Horombo God¹ndi hoafi¹
 hoafiyomo-rundeimbi¹ nindou afindi¹ asu
 mbumundi¹ nindou afindi¹ ai n¹ine-moatükuni se
 hoeiarundi¹ ranahambo hoeifembo masei, nga
 asu ai moai hoeir¹hindi. Asu se n¹ine-moatükuni
 hoafi¹ himborayei ran¹ hoafi¹ ra himborimbo
 masei, nga asu ai moai himboriyei.”

*Sisas ai sesi ahuri ranahandi kafofe hoafi
nimindi türüfoare hoafimayu
(Mak 4:13-20; Ruk 8:11-15)*

¹⁸ “Se ndühi himborindei. Nindou sesi ahuri bubumarandi kafofe hoafi ranahandi nimindi ra türüboadihindi.

¹⁹ Nindou sapo God nginindi hifandarandi ranahambo himboriyeyi hehi asu ndofe türüfofe-koateyeyi nindou ranana sapo sesi ahuri nafini pütapimayo nahurai-ane. Nine-moatükuni ahei ngusüfoambe sesi ahuri nou bubumayo ra moaruwai nendi-mayu Satan ranai tüküfi kosamündühani.

²⁰ Sapo sesi ahuri nimoeiwami pütapimayo ranana nindou sapo hoafi himboriyu simboani ai nimai hihifi-hihifyuhü masemüdu nahurai-ane.

²¹ Nga ai ahuri ahasihari-koate nahurai hoafi ranai moai ahandi ngusüfoambe nginindi nimarondowohü ai moai gedambo nginindi nüngu. Ranimboane nindou ranai afindi hohoanimo asu papi hoafiyoye ranai Aboedi Hoafi ra süngufembo tüküdfendoani asu ai ahandi anihondümbofe hohoanimo ra nimai hiningimareandi.

²² Sesi ahuri tihoari tihoariyoweimbi wofambe pütapimayo ranana, sapo nindou ai hoafi ra himboriyu haya mitanaramüdu nahurai-ani. Hifinindi moatükuni ranahambo afindi hohoanimoyuhü asu napo afindi sifefembo ranahambo ngusüfo pareandühi rani-moatükuni ranai Godindi hoafi ranahambo gabudimareandi, asu ahuri ranai ngiri hisindo.

²³ Nga asu sesi ahuri hifi aboedambe

bubumayoa aboedî tükümeſeyo ranana, sapo nindou düdi ai hoafi ra hîmboriyu haya asu ai hoafi ranahambo fiſfireandühi tümäfoareandî nahurai-ane. Ranîyo ai hiſî aboedî hiſîmayo. Biðifîri ai 100 hiſîmayo, biðifîri ai 60 hiſîmayo asu biðifîri ai 30 hiſîmayo,” mehu.

²⁴ Sisas ai aheimbo ŋgorü kafoefe hoafi hoafiyuhü yahuya, “God ŋgîndî hiſandarandî ranana nindou ai aboedî ſeſî ahurî ahandî nûmbûrambe bubuarandî nahurai-ane.

²⁵ Mamîmbo nîmbokoanî munġuambo nindou ai apusiyei-ane, hürütümbî nindou moaruwai ranai tüküfi wohî ahurî ra nindou sapo wit ahurî bubumarandî ranambe bubura hîniŋgîre haya ndamefiyu.

²⁶ Wit maŋgîri ranai tütükîyowohüyo asu hiſî ranai ndeara tüküfe-tüküfe marandî. Ranîyo asu ranî mbusümo wohî ahurî amboanî tükümeſeyo.

²⁷ Nûmbûri aharambûri-mayu ranahandî ratüpurîyomo-rundeimbi-memo ranai nindou ahambo-so tüküyafu hoafiyomondühiya, ‘Nindou adükari, se sapo ſeſî ahurî ra moaruwaiyopoanî, ŋga aboedîyo ſîhafi nûmbûrambe bubumarandîſî. Asu dagüda wohî ra tüküfemboyo furayo rana?’ mehomondamboyu.

²⁸ Asu nindoumayu ranai ſîmbori ahamumbo hoafiyuhüya, ‘Nindou hürütümbî ai diſbo tüküfi wohî ahurî ra bubumarandane furayo,’ mehu-amboemo. Asu ai ſîmbori ahambo düdurüwurühi yahomoya, ‘Ro wohî ra ho wohîrihefembo se hohoanîmoyafai?’ mehomondamboyu.

29 Asu sɪmborɪ ai ahamumbo hoafɪyuhüya, 'Yowanɪ refepoanɪ! Se wohɪ dɪgoundühɪ wit maŋgɪrɪ ra wohɪ bɪtapɪndu firɪbadɪgumboemo, ŋga ambe.

30 Wohɪ ranai moanɪ rande wit bɪtapɪnde mamɪ tütükɪndo ŋgombo asu sesɪ ra yimuŋgurɪyɪmɪnd-ambe firɪbadhefemboane. Ra-sɪmboanɪ ro nindou yimuŋgurɪndümo-rundeimbɪ ranahamumbo wohɪ ra boatei wohɪ dɪgau mbundu hüputüpundu haiambe fufusɪndundühɪ, asu moanɪ wit safɪ ranɪ yaŋgɪrɪ gururɪndu wandɪ sesɪ sɪhefe worambe kurɪndundɪ mbɪsamboyahɪ!' mehupurɪ," mehu.

Sisas ai hoarɪ akɪdoughündɪ adükarɪ tüküfembo kafeefe hoafɪ hoafɪmayu (Mak 4:30-32; Ruk 13:18-19)

31 Sisas ai ŋgorü kafeefe hoafɪ hoafɪmayundürɪ. Ai yahuya, "God ŋgɪnɪndɪ hɪfandarandɪ ranana ndahurai-ane. Nindou ai mastet hoarɪ hambomo nahurai ra semündü haya ahandɪ nümbürambe hɪfɪ karirühani.

32 Hoarɪ ra ai moanɪ moaruwai akɪdou tɪkaimboanisɪ, ŋga asu ai hɪfambeahɪndɪ tüküfe nɪmoamo ahafo ranana moanɪ ŋgasündeandeimbɪ moatükunɪ ane, asu muŋguambo ndu ranai tükündahi nɪmɪ düdüdü ranɪwamɪ ŋgerɪ ahei ŋgerambo-ndühümboyei," mehu.

Sisas ai mamɪ moatükunɪ ahandɪ ndürɪ yis ranahambo süŋgunambore haya kafeere hoafɪmayu (Ruk 13:20-21)

33 Sisas ai kafeefe hoafiŋgorü hoafiŋmayu. Ai hoafiŋyuhü yahuya, “God ŋgŋnindŋ hifandarandŋ ranana ndahurai-ane. Niŋmorehŋ ai bret mandŋfembo yahombo ana, ai sapo fufudŋgoyo-randeimbŋ moatükunŋ, ahandŋ ndürŋ yis, ra akŋdou yaŋgŋrŋ praua adükariŋ ranambe bubufoare haya fande yamunderandandŋ muŋguambo praua ranai niŋmoamo fufudŋgoyo hafohane.”

Sisas ai kafeefe hoafiŋnambo hoafiŋmayu ranahandŋ niŋmŋndŋ (Mak 4:33-34)

34 Sisas ai kafeefe hoafiŋnambo muŋguambo moatükunŋ ranahambo nindou afindŋ ranaheimbo hoafiŋmayundürŋ. Ŋga asu ai ŋgŋrŋ niŋne-hoafiŋ aheimbo hoafombo mbüsümbo ra kafeefe hoafiŋnambo hoafiŋ-koate hoafiŋndündürŋ, ŋga wanŋ.

35 Horombo, Godŋndŋ hoafiŋ hoafiŋyu-randeimbŋ nindou ai hoafiŋmayu ranŋ siŋmogodühŋ yahurai tüküfemboyu Sisas ai yare kafoare hoafiŋmayu ra. Sapo nindou ranai yare hoafiŋyuhü yahuya, ‘Ro aheimbo wataporŋmboarŋhandürŋ ana,

kafoefe hoafiŋnambo
wataporŋndamboyahŋ.

Ro muŋgu moatükunŋ diŋbo eŋgoro hifi asu muŋgu moatükunŋ nafiŋ-koateyo-ambe ho hombo hapondanambe fifŋrŋife-koatemayo

ra aheimbo hoafiŋndaharümboyahŋ,’ *Buk Song 78:2*

mehu.

Sisas ai wohimbo kafeefe hoafiŋmayu ranahambo türüfoare hoafiŋmayu

³⁶ Ranıyü Sisas ai nindou afındı ranaheimbo ranühı yare hınıngırearü haya worambe kefuai mahüfu. Ranıyomo asu ahambo süngururü-rundeimbi ai ahambo-so kefoau hıfomo hoafıyomondowohü yahomoya, “Se yıhoefımbı nübürambe wohı tüküme feyo ranahandı kafoefe hoafı nımındı ranahambo türüfoaro hoafıyafımunı,” mehomondamboyu.

³⁷ Asu Sisas ai ahamumbo sımborı hoafıyuhü yahuya, “Nindou düdi ai sapo sesı ahurı aboedı nübürambe bubumarandı ranana Nindou Hondü rananı.

³⁸ Nga asu nübürı ana hıfı ndanane. Ahurı aboedı ranana nindou sapo God ıngınındı hıfandarandı ranambe anıboadeı ranane. Nga asu wohı moaruwai ranana nindou sapo Satanındayeı ranane.

³⁹ Nga asu hürütümbı nindou wohı ahurı bubumarandı ranana Satan-anı. Asu yımungurı yımındımbı si ranana hıfı ndanai mungumbo si-ane. Nga asu yımungurındümo-rundeimbi nindou ranana Godındı sünambeahındı nendı rananemo.

⁴⁰ Sapo ai wohı ra fıru hüputüpuru haiambe fufusarandı yahurai-anımbı hıfı nda munguyo-ambe nindumbo tükündıfemboe.

⁴¹ Rananımbı Nindou Hondü ranı ahandı sünambeahındı nendı koandıhepurümbui. Asu ai mungu moatükunı nındouyeı anıhındümbıfe hıhoanımo ranahambo moaruwaimbo-reandürı arandı asu nindou bıdıfırı moaruwai hıhoanımo yeı arıhındı rananeı aheimbo God ıngınındı hıfandarandı-ambeahındı fufundündımo raguanambo-ndundürımbıemo.

⁴² Rananiṁbo aheimbo hai hüfi afindi ranambe pinduwurani ranühi ai ahei yahafi hitihündühi hasiheindeimboyei.

⁴³ Rananiṁbo asu Godindi nindou mbumundi-mayei ranai ahei Ape nginindi hifandarandi ranambe hüfhamindi nou si boakiboadhimboyei. Se himboambembündehi ana, himborindei.

⁴⁴ God nginindi hifandarandi ranana ndahurai-ane. Nindou ai nginindi napo dibo hifambe samboeroa hoeireandühi ana, asu ai dibo yare gabude shendühi-ani. Ranani asu ai ranimbo hihifi-hihifi haya asu hu muṅgu moatükunai ai masihendi ra nindou ṅgorümbo fufusendühi ranihündi kaki semündü haya asu ai hihirifi hu nginindi napo yanḡoroweimbi hifi ra pemimayu.”

Sisas ai boagiriyafe kaki finambore hoafimayu

⁴⁵ “Asu God nginindi hifandarandi ra ndahurai ane. Nindou ai moani nginindi moatükunai boagiri kaki nahurai ranahambo kokora randühani.

⁴⁶ Asu ai ranimoatükunai ra moani aboedi hamindi hoeireandühi animbo asu ai hu muṅgu moatükunai ai masihendi ra nindou ṅgorümbo fufusendühi ranihündi kaki semündü haya asu kaki ra pemimayu.”

Sisas ai andürimbo süngure haya kafaore hoafimayu

⁴⁷ “Asu God nginindi hifandarandi ra ndahurai-ane. Nindou bidifiri kini wowariyomo-rundeimbi ai ahamundi andüri

ranambo hi moni safoarundühi mamikarambo
kini gümarüwuri.

⁴⁸ Asu andüri ranai kini ranambo
tüküfeyo-ani ane ai gudiani hüründümo
sihoemo houmbo kini ra yiboboarundi.
Rananemo asu ai ni marimombo kini aboedi
aboedi ra wambürambe wambürhihüründühi asu
moaruwai moaruwai moani yanğorombo ra
ragu moenda pütiyefu arundi.

⁴⁹ Hifi nda bidifirani si rani-simboani moani
yahurai hamindi animbo tükündifemboe.
Rananimbo asu sünambeahindi nendi ai nindou
moaruwai hohoanimoymoyeimbä ranaheimbo
gugundüwüri mamini düwüriumboemo
aboedi-mayei ranambeahindi.

⁵⁰ Rananimbo aheimbo hai hüfi afindi
ranambe pinduwurani ai ahei yahafi
hiti hüründühi hasiheindeimboyei.”

Simbori yamundife hoafi asu wamindafi yamundife hoafi

⁵¹ Sisas ai ahamumbo düdufipurühi yahuya,
“Se ndani-moatüküni ranahambo fifiru
türüfoarundai?” mehuamboemo. Asu ai
hoafiyomondühi yahomoya, “Yini, ro
fifirihumboanefi,” mehomondamboyu.

⁵² Asu asükaiyu ahamumbo yahuya,
“Rani-mboane asu muᅇguambo nindou
ahinümbi hohoanimo
yamundu-rundeimbi-memo ai God ᅇᅇᅇnindi
hifandarandi ranahambo ndoru fifirarundi
ranai wori aharambüri nahurai anemo. Ai
kefuai hüfu ahandi napo wori-mayo
ranambeahindi simbori napo asu wamindafi
napo fufuaramüdu nahurai anemo.”

*Nasaretihündi ai Sisasimbo yiboarukomarihori
(Mak 6:1-6; Ruk 4:16-30)*

⁵³ Sisas ai ranı kafeefe hoafi ra hoafıyu moendıre haya, ranühında botıfi haya ahandı ngoafına hıhırıfi mahafu.

⁵⁴ Ai hafu ahei rotu worı ranambe hoafi yamundi-mareandıra nındou ahandı hoafi hımborımayei ranai ranımbı mahepühendi. Ai düduyahındühi seiya, “Ai dagüdamboe fıfırıfe ra yahurai masemüdu-a? Asu ahandı hepünıfeımbı moatükunı ranambo-ana?

⁵⁵ Nındou nda dadı nımorıyua? Ai awi nındou worımbora randeımbındı nımorımbeyu? Asu awi Maria ana ahandı hondımbai? Awi Sems, Sosep, Saimon, Sudas ra ahandı akohoandımbemo?

⁵⁶ Awi ahandı muıguambo rehıhoandı ranai ndanühi nımbıoeıai? Asu ai dagüdamboe muıguambo ranı-moatükunı ra masemüdu rana?” rarıhi hoafımayei.

⁵⁷ Ranıyeı asu ai Sisas ahambo yıboaruko-marıhori. Ranıyu asu Sisas ai hoafıyundürühi yahuya, “Godındı hoafi hoafıyu-randeımbı nındou ranahambo muıguambo nındou ai ahambo hıhıfi-hıhıfiyeıhi nındou adükar-ani sahündo arıhündı, ıga asu ahandı ngoafıhündı ai ana wanı,” mehu.

⁵⁸ Nındou ranı ngoafıhündı ai anıhındümbıfe hıhoanımo-koatemayei-amboyu asu ai moai ranühi hepünıfeımbı moatükunı afındı ahei hımbıoahü rareandı.

14

*Son nindou hundürürarandeimbi mayu ranai
yifimayu hoafi*

(Mak 6:14-29; Ruk 9:7-9)

¹ Ran+simboani Gariri hifi hifandira-randeimbi nindou ahandi nduri Herot ranai Sisas n+ne-moatükuni ratüpurimayu ran+ hoafi himborimayu.

² Ran+yu asu ai ahandi hoarehi nindou bidifiri ratüpur+yomo-rundeimbi ranahamumbo hoafiyupuruhi yahuya, “Ai ana sapo Son nindou hundürüra-randeimbi mayu ranai ana yifihündi botifimboani. Ranimbo ani anasi ai ran+ ng+n+ndi ra semündü haya ranambo hepün+feimbi moatükuni rawareandi,” mehupuri.

³ N+imboe sapo Horombo Herot ai Son+imbo karabusifimbo hoafimayu. Ran+yomo Son ahambo mburundümo hiputüpur+thauwuri mburu karabusambe h+n+ng+marüwuri. Sapo Herot ai ahandi akidi, ahandi nduri Firip, ahandi nimorehi, ahandi nduri Herodias, ra ndaham+ndi mehu.

⁴ Horombo Son ai Herot+imbo hoafiyundühi yahuya, “Herot, se nimorehi ra asowandifi ana, aboediyopoani,” mehundo.

⁵ Ran+yu asu ai Son+imbo hifokoand+hini yahu haya ramefiyu. Nga asu ai Sudambo yih+imbomaranduri sapo ai Son ahamboyo Aiana God+ndi hoafi hoafiyu-randeimbani sei hoafimayei.

⁶ Mam+imbo Herot+imbo hond+ ai wak+mar+im+indo si ranahambo

hohoanimoyomondühi nindou bidifiri ai fandihi nimoreimbo sesesimayei. Raniyo asu Herodiasindi nimorehi niori ranai ahei hangifoani moporiyo wakimareandi. Raniyu asu Herot ai nimorehi moporimayo ranimbo siaomefiyu.

⁷ Raniyu asu ai hoafiyuhü yahuya, “Ro sihambo nda dabareheandi se nini-moatükunimboyafi wambo düduwefoandi ra ndahaninimboyahi!” mehundo.

⁸ Nimorehi niori ranai ahandi hondi hoafimayo süngu niŋgombo Herotimbo hoafiyohü yahoya, “Moan haponda hamindi ndühi Son hundürüra-randeimbimayu ranahandi mbiro pretiwami nando ndawandi,” mehoamboyu.

⁹ Asu Herot ai rani hoafi ra himboriyu haya afindi hohoanimomayu. Nga asu sapo ai nimoamo ranifihi dukare dabarimefiyuwambo asu nindou afindi ai-babidimbo nimorei masahüsi ranimbo ai hoafiyuhü yahuya, “Ahandi hohoanimo süngu-ndundi,” mehu.

¹⁰ Raniyu asu ai nindou ahandi hoarehi ratüpuriyomo-rundeimbi ranahamumbo Sonindi mbiro kikihefimbo hoafimepura ai homo karabus-ambe-ahindi mbiro kiki-marihauwuri.

¹¹ Raniyomo ai ahandi mbiro ra pretimayo raniwami nandu sowandümo hifomo nimorehi niori-mayo ranahambo masabudoa ahandi hondi sowana semindi maho.

¹² Raniyomo asu Sonimbo süngururü-rundeimbi ranai homo ahandi fi nimoko sowaründümo homo hifikariwuri

houmbo asu ai homo Sisasimbo hoafimemondo.

*Sisas ai 5,000 nindou sesi masagadüri
(Mak 6:31-44; Ruk 9:10-17; Son 6:1-13)*

¹³ Sisas ai Son ramefiyu hoafi ra himboriyu haya, ran+hünda botambe farifi haya moani aimbo nindou kikifoefe-koatereandi hifini mahu. Nindou bidifiri ai Sisas ranini mahu hoafi ra himboriyeyi hehi asu ai ahei ngoafi hiningirihhi hehi moani hifi nafi süngumarithorihhi.

¹⁴ Sisas ai botambeahindi kusifoendane asu nindou afindi ranai gudih menjgorowa hoeireandürühi aheimbo ngusüfo afindi hipoamborandürühi ahei angüni ra aboedimarearü.

¹⁵ Mami rani nimbhi hoafombo ahambo süngururü-rundeimbi-memo ranai ahambo-so homo tüküyafu hoafiyomondowohü yahomoya, “Ndanana nindou koate-reandühane, nga ndeara hüfithamindi hürimindühane. Nga se nindou ranaheimbo koarhawandürani animbo ai ngoafina nimai ahei sesi kokofefembo ndambeyahindi,” mehomondamboyu.

¹⁶ Asu Sisas ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “Ai ngiri botindahi hehi sesi kokombo ragu ngei. Nga seanimbo sihamundihoari sesi ra ai sesimbo dabudüri!” mehuamboemo.

¹⁷ Asu ai simbori hoafiyomondowohü yahomoya, “Roana hondahüfeimbi (5) bret anemo asu kini akidou yimbu-anafani rani yangirane sahumindfimboayefi,” mehomondamboyu.

18 Asu ai ahamumbo hoafi+yupurühi yahuya, “Refe ana ndühi wambo sowana sesi ra sowandümo sifomo,” mehu.

19 Ran+yu asu ai nindou af+ndi ranaheimbo woh+wami n+mandei mehua mamarei. Ran+yu asu ai mam+ hondahüfimb+ Breti-memo ran+yomo asu kin+ ak+dou yimbume fan+ ran+yafan+ ra semündü haya sünambe h+mboyu hafuh+ God+imbo h+hif+marü+. Refi mbura ai Breti-mayo ra h+fit+re ahambo süngururü-rundeimb+imbo masagapura asu ai nindou af+ndi ranaheimbo yimbumarundü+.

20 Muḅguambo nindou ai sesi ra sahusimbo ndeara naf+mar+hümüdi. Ran+yomo asu ahambo süngururü-rundeimb+ ai sesi moan+ bode meḅgoro ra 12 wambür+ tüküfimb+ masowandümo.

21 Ni+morehi, ni+mor+ ak+d+bu tapuife-koate nindowenih+ yang+ri+ sesi ra masowasümo ranana ai 5,000 nahurai nindowyomo masowasümo.

*Sisas ai Gariri kur+hoe hanḅfo süḅgu ni+moamo pütap+mayu hüfu
(Mak 6:45-52; Son 6:16-21)*

22 Ran+yu Sisas ai ahambo süngururü-rundeimb+imbo botambe fandafu houmbo se-boatei Gariri kur+hoe ran+ goesürün+ ḅgomo mehuamboyu asu ai ni+morehi nindowenih+imbo ahei wor+nambo koar+hendür+imbo mehu.

23 Ai aheimbo koar+hendür+ haya hifi wafuwami ahand-amboan+ mahafu God+imbo di+di+baf+fendombo. Ndeara ni+mb+ ai

akimiyowohüyo asu Sisas ai moani
ahand-amboani hamindi ranühi manüngu.

24 Asu rani-simboani bot ai ndeara anguni hoe
mbusümondühi weri ra hangifoani sifohiyoy asu
hoe ranai fandihoayohü bot ranahambo
semindi pire semindi pire randühi maho.

25 Raniyu asu Sisas ai si hoafombo ahambo
süngururü-rundeimbi ranhamumbo-so hoe
hangifo süngu pütapiyu hüfu tüküme fiyu.

26 Asu ai ahambo hoeirüwura hoe hangifo
süngu pütapimayu hüfuwa
hihamindariyomondühi yihimboyondühi
yahomoya, “Rani-moatükuni ranana yifafane,”
mehomo. Raniyomo ai yihimbombo
hisheimemo.

27 Asu Sisas ai mamihari hoafi niñgoambe
hoafi karihoeihi yahuya, “Se nginindi niñgomo,
roanahi nda, nga se yihimbondimboemo!”
mehupuramboemo.

28 Raniyu asu Pita ai ahambo hoafiyundühi
yahundoya, “Adükari, anihondü sendafühi ana,
wambo hoafiyafindira ro shambo sowana hoe
hangifo süngu pütapinda dügi,”
mehundo-amboyu.

29 Asu Sisas ai Pitambo hoafiyundowohü
yahuya, “Se mborai sühüfi,” mehundo-amboyu.
Raniyu asu ai botambeahindi tüküfi haya Sisas
sowana hoe hangifo süngu mahüfu.

30 Nga asu ai weri ra hoeireandani
mayowamboyu nginindi hamindimayoa
yihimboyuhü ndeara himoni tiporikomefiyu
hanu. Raniyu asu ai heiyuhü hoafiyuhü yahuya,

“Adükari, se wambo aboeda farihawandiri!”
mehundo-amboyu.

³¹ Ran+yu asu Sisas ai n+mai mam+hari war+fi
hu k+ik+h+rümündühi hoafiyundühi yahuya,
“Si+hafi an+hondümbofe ra ak+idou ane. Se
n+imboe hohoan+mo yimbumbomarowanda?”
mehundo.

³² Asu ai y+ibobo botambe
kefoeneandühi+imboyu asu weri ai
afur+mareandühi.

³³ Ran+yomo asu nindou botambe mamar+mo
ranai Sisas+imbo Adükari hondani yahomo
hohoan+moyomondühi yahomoya, “Awi seana
moani God+indi N+imori hond-anafi!”
mehomondo.

*Sisas nindou af+indi Genesaret h+if+hündi angüni
aboed+mareandüri
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Ai botambe kur+hoe ra bar+hoemo hou
homo Genesaret h+fambe tüküme+fundühi.

³⁵ Ran+yeyi asu nindou rani h+f+hündi ai
Sisas+imbo fi+fi+r+mar+horühi. Ran+yeyi asu nindou
rani+hündambo-mayeyi ranai ngoafi dabur+
wak+mareandühi ranaheimbo Sisas tüküfimboani
hoafi ra hoafüh+mar+hündühi. Ran+yeyi asu nindou
ranai angünümboyeimbühi ranaheimbo
fufurühümüdi-hündüri mafand+hindühi Sisas
sowana.

³⁶ Ran+yeyi asu nindou angünümboyeimbühi ai
moani Sisas+indi hoeari ranahambo sünd+fimbo
hoaf+mehündo habodei. Ran+yo asu ai rani
hoeari ahandühi ra sünd+hindühi ahei angüni ra
munguambo aboed+mehindühi.

15

*God ai amoa mam+yei ah+nümb+ hohoan+mo
hif+nambomareand+
(Mak 7:1-13)*

¹ Ran+yo asu Farisi nindouyomo asu ah+nümb+ hohoan+mo yamundu rundeimb+yomo ranai Serusarem ngoaf+hünd+ bot+yafu houmbo s+n+mo Sisas+imbo-so tüküyafu hoaf+yomondühi yahomoya,

² “Asu n+imboe s+haf+ süngurun+n+rundeimb+ ranai horombo y+hoef+ amoa mam+ ai ahamund+ hohoan+mo yamunde s+hai mamaro ra süngufe-koateayomoa? Aiana moai ndoru koadürü refe-arand+ süngu ahamund+ war+ ra popoair+hoemo mburu sesi ra sowasümo rund+,” mehomondamboyu.

³ Asu Sisas ai s+imbor+ ahamumbo hoaf+yuhü yahuya, “Asu se n+imboe God ai hoaf+yumb+ hoaf+ ra ndofe süngufe-koate moan+ s+hamund+ yamund+fe hohoan+mo ran+ süngu yang+r+ sünguaru homoa?”

⁴ Sapu God ai yare hoaf+yuhü yahuya, ‘Se s+haf+ meapembo ah+n+indafühi fand+hawap+r+ ndand+.’ Asu ‘Nindou düdi ai ahand+ hondaf+ndambo hoaf+ moaruwai hoaf+nduan+ ana, nindou ranahambo h+fokoeffimboane,’ mehu.

⁵⁻⁶ Nga asu se hoaf+yomo rundühi yahomoya, ‘Nindou mam+ ai kak+ napo moatükun+ hondaf+nd+ ahafembo far+hefep+r+imbo as+hend+ ana, ai ahafembo hoaf+nduh+ an+imboya, Ran+moatükun+ ranana ro God+imbo mas+heheandane ehu ana, asu ai ahand+’

hondafindambo raninambo ngiri fandihepiri,
yahomo arund. Rani hohoanimo süngu ana, asu
se Godindi hoafi ra mbahirahaundühi moani
sishamundi yamundife hohoanimo rani-süngu
yangiri sünguru homondühanemo.

⁷ Awi seana nindou yimbu
yafambeimbanemo! Aisaia ai anihondümboyu
sishamumbo horombo hoafiyuhü yahuya,

⁸ ‘God ai yahuya, “Nindou ranai wambo
yafambe ranambo Adükarani aseindiri,
nga asu ngusüfoambe ana moai wamboso
akimiyoy, nga angunanendüri.

⁹ Ai nindou-yomondi ahinümbi hohoanimo
ranahambo bokarihendühi yangiri
hoafiyehüya, ‘Ndanana Godindi
hoafane,’ masei.

Raninambo ai wambo ndüri adükarümbani,
mbisahündirimboyei, ” ’ ” mehu. *Aisaia*
29:13

Ninemoatükunü nindoumbo rareanda nindou ai
moaruwai hohoanimoyei arihündü
(Mak 7:14-23)

¹⁰ Raniyu asu Sisas ai nindou afindi
ranaheimbo mborai yahundüri haya
hoafiyundürihi yahuya, “Se hoafi ndanahambo
himborindei hehi fifirindihindi.

¹¹ Nine-moatükunü nindou ranahandi yahamo
ahano ranaiyopoani nindou ranahambo
rarerani ai moaruwai hohoanimombi
nindouayu Godindi himboahü. Nga
nine-moatükunü ahandi yahamo nafipoedi
tükefeyo ranane rarerani ai moaruwai

hohoanimombi nindouayu Godindi himboahü,”
mehundüri.

¹² Raniyomo asu ahambo süngururü-rundeimbi
ai ahambo-so homo hoafiyomondowohü
yahomoya, “Awi se moai fifirowandiyo, Farisi ai
se rani hoafi hoafimayafi ranimbo
himboryomo houmbo ahamumbo ngusüfoambe
moaruwaiarapuri rana?” mehomondamboyu.

¹³ Asu Sisas ai simbori hoafiyuhü yahuya,
“Muᅅguambo maᅅgiri wandi Ape sünambe
amaru ai hifife-koatemayu ranana firibadi
hefemboane. Farisi ai nindou yahurai anemo.

¹⁴ Se ahamumbo hohoanimoyopuripoani.
Nindou ranai ana himboatihari nindou
anemosi, nga himboatihari bodimondambo
nafi nafuimbo yahomombo-anemo. Nga asu
himboatihari ᅅgorü ai himboatihari ᅅgorumbo
nafi nafuiarüri ana, yibobo hoeapoarambe
pindamboyafani.”

¹⁵ Nga asu Pita ai hoafiyundühi yahuya, “Awi
se yihoefimbo rani kafeefe hoafi ra fifiro
hoafiyafimuni,” mehuamboyu.

¹⁶ Raniyu asu Sisas ai ahamumbo
hoafiyupurühi yahuya, “Awi se-amboani
rani-moatükuni ranahambo awi
fifirife-koateyomoa?”

¹⁷ Muᅅgu moatükuni yahamo nafi ahano ana,
asu rani moatükuni ranai hani bodoambe
tüküfeyoani ahandi fi ranambe hasifi
tüküfhane. Se ra moai fifirundiyo?

¹⁸ Nga asu nine-moatükuni
ngusüfoambeahindi hohoanimoyo haya yahamo
nafi tükefeyo ranane ai nindou ranahambo

rarerani asu ai moaruwai hohoan+mombi
nindouayu God+ndi himboahü.

19 Nindou ranahandi ngusüfoambeah+ndi
n+ine-moatükun+ hohoan+mo tükefeyo ranana,
sapo nindou ngorumbo hifokoefe hohoan+mo,
n+imoreh+ sisi+h+imo, nindowenih+ birab+reimb+
hohoan+mo, hühbuhün+ hohoan+mo, tikai hoafi,
asu bod+mondambo moaruwaimbofe hoafi
ranane.

20 Ran+moatükun+ ranane nindoumbo
rarerani asu ai God+ndi himboahü
moaruwaimboareri. Nga asu nindou ai war+
popoi hefe-koate asesu ana, ran+moatükun+
ranai ng+r+ nindou ahambo randeandani nindou
ai moaruwai hohoan+mombi nünngu, nga wani,”
mehu.

*Nimoreh+ mam+ ai Sisas+mba
an+hondümbomareri
(Mak 7:24-30)*

21 Sisas ai ranüh+nda bot+fi haya Tair Saidon
ngoafi anambafe hifi ran+k+m+ mahüfu.

22 Nimoreh+ mam+ Kenan+hünd+ ai ran+ hifi+hü
n+mar+ hayamboyo Sisas sowana s+n+ puküna
hoaf+yondowohü yahoya, “Adükar+, Defit+ndi
Ahuri+, se wambo h+poamborowand+r+. Wand+
nimoreh+ n+mor+ndi flambe moaruwai nend+
ranai n+mar+ndo hayamboane asu ahambo fi ra
moaruwai mam+kararandi,” mehondo.

23 Nga asu Sisas ai n+moreh+ ranahambo moai
hoafi ak+dou-amboani kareandi. Asu ahambo
süngururü-rundeimbi ai hoaf+yomondo
hoangomondüh+ yahomoya, “Se nimoreh+
ranahambo koar+hawanda mb+ho! Ai sihef+mba
sünngu sünguramun+ hoangohane ran+moatükun+

ranahambo himboso papara hoango,”
mehomondamboyu.

²⁴ Asu Sisas ai ahamumbo simbori
hoafiyupuruhĩ yahuya, “God ai wambo Israer
nindou sipsip nahurai ranaheimbo
sowanamboyu yangĩrĩyu farĩhefendũrĩmbo
koamarĩhendĩrĩ.”

²⁵ Nga asu nĩmorehĩ-mayo ranai sĩnĩ Sisasĩndĩ
yirĩkĩmĩ peyo nĩmarĩ hoafiyowohũ yahoya,
“Adũkarĩ, awi se wambo farĩhawandĩrĩ,” meho.

²⁶ Asu Sisas ai ahambo hoafiyuhũ yahuya,
“Awi nĩmorĩ akĩdĩbou-yafe-mayo sesĩ ra
semĩndĩ hefe yaforĩmbo pife ana, aboedĩ
hamĩndĩyopoanĩ,” mehu.

²⁷ Asu nĩmorehĩ ranai hoafiyondowohũ
yahoya, “Adũkarĩ, ranana anĩhondanesĩ. Nga
asu yaforĩ ranai-amboanĩ sesĩ fu ra fondĩ
wamĩnĩndĩ ahandĩ afĩndandĩ-mayo ra peyoanĩ
sesowohane,” mehoamboyu.

²⁸ Ranĩyu asu Sisas ai ahambo simbori
hoafiyundũhĩ yahuya, “Nĩmorehĩ, sĩhafĩ
anĩhondũmbofe hohoanĩmo ra adũkarĩ
hamĩndane. Nĩne-moatũkunĩ ro sĩhambo
refembo se hohoanĩmoayafĩ ranana sĩhambo
randĩheanĩnĩmboyahĩ,” mehundo. Ranĩyo hoafĩ
nĩngõambe ahandĩ nĩmorehĩ nĩmorĩ-mayo ranai
aboedĩmayo.

Sisas ai nindou afĩndĩ aboedĩmarearũ

²⁹ Ranĩyu asu Sisas ai ranĩhũnda botĩfi haya
Gariri kurĩhoe-mayo ranĩkĩmĩ mahu. Ai hu haya
hĩfĩ wafu-mayo ranĩwamĩ farĩfi hafu mamaru.

³⁰ Ranĩyei nindou afĩndĩ hamĩndĩ ranai
nindou tĩnarĩ moaruwaimbĩ, hĩmboatĩhari,

nɪmarɪ tɪtɪrɪnambo yangɪrɪ hahabudimbi,
hoafi-koate, asu biɔɔfɪrɪ amurɪ mamɪkarambo
aŋgũnũmbɪ ra munɔu aheimbo
sahũmũndihũndũrɪ Sisas sowana mahei. Ai hei
Sisasɪndɪ yirɪkɪmɪ hɪnɪŋɔmarɪhindũramboyu
asu ai aheimbo aboedɪmarearũ.

³¹ Asu nindou afɪndɪ hamɪndɪ ranai
mahepũnɪmehindɪ hoafi-koatemayei ranai
wataporɪyei, nɪmarɪ yangɪrɪ nɪmareimbɪ ai
aboedɪyei, tɪŋarɪ moaruwaimbɪ ai hahabodei,
hɪmboarɪhari ai hɪmboarɪyei raraomarɪhũnda
horɪhi hehi. Ranɪyei asu ai Israerɪyei God
ranahambo Adũkarani sei hoafɪmehũndo.

*Sisas ai 4,000 nindoumbo sesɪ masagadũrɪ
(Mak 8:1-10)*

³² Sisas ai ahambo sũŋgururũ-rundeimbɪmbo
mborai yahupurɪ hũrũhepurɪ haya
hoafɪyupurũhɪ yahuya, “Ro nindou
ndanaheimbo hɪpoamboarɪharũ sapo ai
ndanũhɪ ro babɪdɪ ŋɔmɪ si nɪmareimbo asu
sesɪ-koatemayei-ambo ai sesɪmbomayo ra. Ro
aheimbo sesɪ segodũrɪ-koate
koarɪhefendũrɪmbo ana moeisahɪ. Asu ai
ŋgoafɪna ŋgeihũnda nafɪnɪ
hɪmboawurɪndeimboyei samboanahɪ,”
mehuamboemo.

³³ Asu ahambo sũŋgururũ-rundeimbɪ-memo ai
dũdururũhɪ yahomoya, “Asu sɪhɪrɪ dagũda sesɪ
afɪndɪ yahurai ndare nɪnɪ
kɪkefoefe-koateyowohũ nda ndahumɪndefɪ
hohu nindou afɪndɪ ranheimbo sesɪ ra
mandahundũra?” mehomondamboyu.

³⁴ Sisas ai düdureapurühi yahuya, “Se bret ra nüngünimbiyo sowandümomboemo?” mehupuramboemo. Asu ai simbori hoafiyomondowohü yahomoya, “Bret 7 anemo asu kini akidimondou-anemo,” mehomondamboyu.

³⁵ Raniyu asu Sisas ai nindou afindi ranaheimbo hifini ninouyei mehündura asu ai mamarei.

³⁶ Sisas ai bret 7-yomo asu kini akidibou-memo raniyomo ra semündü haya, Godimbo hihifirüri mbura, hifitre ahambo süngururü-rundeimbimbo masagapura asu ai nindou afindi-mayei ranaheimbo yibumarundüri.

³⁷ Nindou ai sesi ra sahüsi nafirihümündihiyeyi asu sesi wambüri 7 ranai bode menjorowa ahambo süngururü-rundeimbi ai fufumaründimo.

³⁸ Nindou ai sesi masahüsi ra nimorehi nimori akidibou kameih tapui-koate nindowenih yangiri ana 4,000 nindouyomo.

³⁹ Raniyu refi mbura Sisas ai nindou ranaheimbo koakorihendüri haya asu ai botambe farifi haya Magadan hifina mahüfu.

16

*Hepünifeimbi moatükuni sünambeahindi
hoeifembo hoafimemo
(Mak 8:11-13; Ruk 12:54-56)*

¹ Farisi asu Sadyusi nindou ai Sisasimbo refi hoeifimbo yahomo houmbo ahambo-so tüküme fundi. Ai hepünifeimbi moatükuni

sünambeahĩndĩ ngĩnĩndĩ rarowanda hoeĩndĩhu yahomo houmbo hoafĩmemondo.

² Nga asu Sisas ai sĩmborĩ ahamumbo hoafiyuhũ yahuya, “Hũfĩhamĩndĩ ai hũrĩmĩndĩhĩ sũnũ hamburĩ aboedĩ kakĩrandanĩ se yaru hoafiyomondũhĩya, ‘Hapoana ngĩrĩ hoendo, nga yahĩmo aboedĩ nĩngomboe,’ yahomondũhanemo.

³ Asu siambeahĩ se yaru hoafiyomondũhĩya, ‘Hapoana hoewerĩndĩmboe, nga hoenĩmbanjowohũ asu sũnũ anũsahayo,’ yahomondũhanemo. Yĩnĩ, se ana sũnambe nĩne-moatũkunĩ tũkefeyo ranahambo ndoru hoerundũhĩmboya, ‘Ranĩ-moatũkunĩ ra randĩfemboe,’ yahomondũhanemosĩ. Nga asu se ana nĩne-moatũkunĩyo hapondanambe tũkũfemboayo ranahambo moai ndoru fĩfĩrundi.

⁴ Moaruwai hamĩndĩ hondũ nĩndou anei hapondanambe anĩboadei! Godĩmbo hohoanĩmo-koateyeimbĩ nĩndou ra ro hepũnĩfeimbĩ moatũkunĩ nafuimbo dũduyahĩndĩrũhĩyei, nga ro ngĩrĩ sĩheimbo ranĩ-moatũkunĩ ra nafuindahandũrĩ. Ranĩ-moatũkunĩ ana ndearamboyo sĩheimbo horombo Sona ai nafuiyundũrĩ masagadũrĩ ranĩ yangĩrĩ hoeĩndĩhimboyei,” mehupurĩ. Ranĩyu asu ai ahamumbo yare hĩnĩngĩrepurĩ haya ndamefiyu.

*Farisi asu Sadyusi nĩndouyomondĩ
fufudĩgoyorandeimbĩ moatũkunĩ yis ranahandĩ
kafoeke hoafĩ
(Mak 8:14-21)*

⁵ Sisasimbo süngururü-rundeimbi ai Gariri kurihoe ra barihomo gogoanini mahomo, asu ai moai bret sowandümo, nga mitan+marundümo.

⁶ Ran+yu asu Sisas ai ahamumbo hoafiyuhü yahuya, “Farisi asu Sadyusi nindou-yomondi fufudigoyo-randeimbi moatükuni yis ranahambo awi se hibadümo,” mehu.

⁷ Ran+yomo asu ai ahamundihoari simbori hoafiyomondühi yahomoya, “Ai ra-mehu awi sapo sibir+ bret semindi sifokoate-mayefi ranimboyumuni yare hoafimemuni,” mehomo.

⁸ Sisas ai n+ne-moatükuni hoafi ai watapori mboarundi ranahambo fifireapuri. Ran+yu asu ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “Se sishamundi anihondümbofe hohoanimo ra akidou safane! Se ra nimboe sishamundihoari watapori+mboarundi bret semindi-koateayefi yahomo houmbo rana?

⁹ Awi se fifirundai? Sapo ro hondahüfeimbi bret hifitir+he heheya 5,000 nindoumbo yibumar+heandi ra se hohoan+moyomondai? Asu nüngunümbi wambür+yo se wambür+h+ru manindunda?

¹⁰ Asu bret 7 ran+yo 4,000 nindoumbo hifitir+he maseheandambo asu se wambür+ 7 wambür+h+ru manindundi ra fifirundai?

¹¹ Awi se ra ninünguyafumboyomo fifir+fe-koateayomo rana? Ro ana moai sishamumbo bret+imbo watapori+mbor+hapuri, nga wan+. Ro ana Farisi asu Sadyusi nindou-yomondi fufudigoyoweimbi moatükuni yis ranahamboyah+ awi hibadümo masahi,” mehu.

¹² Raniyomo asu ahambo süngururü-rundeimbi-memo ranai ngusüfo masowandümo Sisas ai fufudigoyo-randeimbi moatükunî yis bretambe pefe arandî ranahambo se hîbadümbö yahumboyupoanî, nga Farisi Sadyusi nindou-yomondî yamundîfe hoafî hohoanîmo ranahamboyu hoafî mayu.

*Pita ai Sisasimbo Kraisani mehu
(Mak 8:27-30; Ruk 9:18-21)*

¹³ Sisas ai ahambo süngururü-rundeimbi babîdî Sisaria Firipai hîfîna homondühîyomo asu ranî-simboanî ai ranahamumbo düdufi hoafîyupurühî yahuya, “Nindou ai Nindou Hondü ranahambo düdi sei hoafîyeihîyeia?” mehupuramboemo.

¹⁴ Asu ai simborî hoafîyomondühî yahomoya, “Bîdîfirî ai seiya ‘Son sapo nindou hundürarü-randeimbîmbeyu,’ asu bîdîfirî ai ‘Seremaiambeyu’ asu ‘Godîndî hoafî hoafîyu-randeimbi mamîmbeyu’ asei,” mehomo.

¹⁵ Raniyu asu Sisas ai düdureapurühî yahuya, “Asu sîhamundîhoarî ro nindou dîdîyahî se nünguru hohoanîmoyomondühîyomoa?” mehupuramboemo.

¹⁶ Asu Saimon Pita ai simborî ahambo hoafîyundühî yahuya, “Seanafî Kraisayafî.* Seana God sapo yangîrî koadürümbo nüngumbü-mayu ranahandî Nîmor-anafî,” mehundo-amboyu.

---

* **16:16:** Ndürî Krais ranana nindou God ai nindoumbo aboedambo-fendürambo adükarî bogorîmbofembohünda kamafoarirî ani.

17 Asu sɪmborɪ Sisas ai hoafɪyuhü yahuya, “Saimon, Sonɪndɪ nɪmorɪ, se hɪhɪfɪ-hɪhɪfɪndafɪ! Ranɪ hoafɪ ra moai nindou hɪfɪ ndanühündä ranahandɪ-mayo tüküfenɪnɪ, ɲga moanɪ wandɪ Ape sünambe amaru ahandɪhoarɪ sɪhambo masaganɪnɪ.

18 ɲga sɪhambo ro hoafehanɪnɪ nda, se Pita-anafɪ. (Ndürɪ Pita ana Grik hoafɪnambo nɪmoei yɪtɪfo ane). Asu nɪmoei yɪtɪfo ranɪwamɪ anɪmbo ro wandɪ nendɪ gugurɪndɪhearümboyahɪ. Rananɪmbo asu ɲgɪrɪ yɪfɪmbo ɲgɪnɪndɪ amboanɪ wandɪ nendɪ ranaheimbo hɪfɪnambondeandɪ.

19 Rananɪmbo asu ro sɪhambo God ɲgɪnɪndɪ sünambe hɪfandarandɪ ranahandɪ yipurɪ ki ndahanɪnɪmboyahɪ. Nɪne-moatükunɪ hɪfɪ ndanühɪ se pararowandɪ ranana asu God ai-amboanɪ sünambe pandeambui. Asu nɪne-moatükunɪ hɪfɪ ndanühɪ se tirɪhoefɪ asɪhoefɪ ana, asu God ai-amboanɪ sünambe tindɪhai dɪgembui,” mehundo.

20 Sisas ai ahambo süngururü-rundeimbɪmbo nindou amurambo yowanɪ Kraisi ani yahopoanɪ yahu haya hoafɪmepurɪ. Sisas ai ro yɪfɪnda mbundɪha botɪndaheamboyahɪ yahu haya hoafɪmayu ranɪmbo.

*Sisas ai yɪfɪndümbui mehu
(Mak 8:31–9:1; Ruk 9:22-27)*

21 Mamɪ ranɪ-sɪmboanɪ Sisas ai piyu haya ahambo süngururü-rundeimbɪmbo nafuimefoepurɪ ai Serusarem ɲgoafɪnambo mbühuwamboane. Ndanühündambo bogorɪ nindou, bogorɪ Godɪmbo sesɪ sɪhou-rundeimbɪ

nindou asu ahinümbi hohoanimo
 fifirundeimbi-yomondi-mayo afindi tñirifo
 tüküfendombomayo ranahambo hoafimayu. Ai
 yare nafuiyupuri hoafiyuhü yahuya, “Nindou
 ranai wambo hifokoandu ndr'imboemosi, nga
 asu ngim si süngunambo asükainda ro yangiri
 botindaheamboyah, ” mehupuri.

²² Ranıyu asu Pita ai ahambo ngorükim
 serümündü hu hiniñgiriri haya nginndi
 hoafiyundühi yahuya, “Adükari, ranimoatükun
 ra se yowanı sıhambo yahurai
 tükündifeninimboe, nga yowanı,”
 mehunduamboyu.

²³ Asu Sisas ai hıhırfi nüngumbo Pitambo
 hoafiyundühi yahuya, “Satan, se
 wambo-sowahındi andai ragu biyafı! Awi se
 wambo nafı gürarowandıri. Awi se sıhafı
 hohoanımoayafı ranana Godındi-mayo
 sowandıfımbı-yafıpoanı, nga ranana hifinındi
 nindou-yafe-mayo masowandıfı,” mehundo. Ai
 munğambo ahamumbo hoafıyupurühi yahuya,
 “Nindou dıdıyei ai wandı süngu hombo
 hohoanımondeihı ana, asu ai ahei hohoanımo
 ra hifınambondihi hehi nımi keimbi
 karıhendifeimbi fıhi yifımbı noundahi hehi
 munğambo sı aho ra wambo
 süngumbırihindıramboane.”

²⁴ Ranıyu asu Sisas ai ahambo
 süngururü-rundeimbi-memo ranahamumbo
 hoafiyuhü yahuya, “Nindou düdi ai wandı süngu
 hombo hohoanımoayu ana, ai moanı ahandı
 fımbı hifınambonde haya nımi keimbi
 karıhendeimbi fıhi yifımbı nounde wambo

süŋgundandiri.

²⁵ Nindou düdi ai ahandi fi ranahambo aboedambofemböhünda ahandi hoari kiki haramünda ana, asu ahandi fi yangiri niŋgombo awandhoemboe. Nga asu nindou düdi ai wambohünda ahandi fi ra moani yare hohoani mo-koate hi niŋgi reandi ana, asu ai süŋgunambo ahandi fi yangiri niŋgombo ra gedühi niŋgomboe.

²⁶ Asu nindou düdi ai hifi niŋdi moatükuni muŋguambo ra semüdü hifanda huhü asu ahandi fi niŋgo awandihoei hi ranana ahandi muŋgu moatükuni nüŋgunde nindou ranahambo mafandi hera? I ra wani! Nindou mamani ai ni ni moatükuni nambo si semandendi ahandi yangiri niŋgo hohoani mo ra hihiri fe semindimbohünda?

²⁷ Nindou Hondü ai ahandi Afindandi himboamupuimborandeimbi moatükuni rani mbusümo ahandi sünambeahindi nendi-memo rani babidimbo nde ara akim kosimbo yangirani. Ra simboani asu ai kusühi nindou didi yei ni ne ratüpurani ramarhindi rani simogodühi takini dagadürümbui.

²⁸ Ro si hamumbo anihondümboanahi hoafehapuri nda, nindou ndanühi ani boadei nda bidifiri ai ngiri yifindei, nga ni boadeimbo Nindou Hondü ranai bogori nindoumbondüfi akusu ra hoeindihorimboyei,” mehupuri.

17

*Sisasindi fi ra ranipoanimbo himbomayo
(Mak 9:2-13; Ruk 9:28-36)*

¹ Refe haya 6 si ranai howane, asu ranambe Sisas ai Pita, asu Sems Son apodoho ranahamumbo sepurümündi haya hifi wafu nimoamo hamindi-mayo ran+wami moani ahamund-amboani mahafomo.

² Asu ai himboyomondane ahamundi himboahü Sisas ai moani rani-poanimo fi tükümeendo. Raniyo asu ahandi ngusumboari ranai hüfhamindi nahurai sisiñarambo randühayo asu hoeari magüdeandi ranai si nahurai kifohi hamindi tükümeoyo.

³ Raniyomo asu ahambo süngurü-rundeimbi ngimi-memo ranai Moses Eraisa ai Sisas babidimbo wataporimemonda hoeimarüpurü.

⁴ Raniyu asu Pita ai ranimo Sisasimbo hoafiyundühi yahuya, “Adükari, awi aboedi safanefi siharü ndanühi sühifi animboefi! Se refembo hohoanimoayafi ana, awi ro dago ngimi hüründihapurimboyahi, sishambo mamü, Mosesimbo mamü, asu Erasimbo mamü,” mehundo.

⁵ Raniyo asu Pita ai hoafiyuhü nüngu ane kifohi sisiñarambo-randeimbi mburüngai ranai ahamumbo gabudimafoareapurü asu hoafi mamü ranai mburüngai-ambeahindi tüküfihü hoafiyowohü yahoya, “Nindou ndanana wandi nimori hondü ro ahambo ngüsüfo parihineimbani. Ro ahambo siaoyamboanahi, nga ahambo himborindimondo,” meho.

⁶ Sisasimbo süngururü-rundeimbi-memo ranai rani hoafi ra himboriyomo houmbo yihimboyomondühi hifini hifambe mbiro pütapimemo.

⁷ Ran+yu asu Sisas ai ahamumbo-so sün+
sündiapurüh+ hoaf+yuhü yahuya, “Boteyafu. Se
y+h+imbond+amboemo,” mehupuramboemo.

⁸ Ran+yomo asu ai mb+ro faründümo
h+imboyomondane moai d+d+ ai ranühi+ nüngu,
nga Sisas ai yang+r+ manüngu.

⁹ Ran+yomo asu h+f+ wafu-mayo
rani-wam+n+ind+ h+f+na han+mondüh+ naf+n+
Sisas ai ahamumbo yowan+ hoaf+ hoaf+yupurüh+
yahuya, “Yowan+ se nindou amurambo
hoaf+nd+amboemo sapo n+ne-moatükun+
tüküme Feyoa hoeimarundi ranahambo. Nga
rani-moatükun+ ra moan+ rande yagodi ngombo
Nindou Hondü ranai y+f+hünd+ bot+f+iyu-ambe
tükümb+feyo-wamboane,” mehupuri.

¹⁰ Ran+yomo asu ai s+mbor+ ahambo
düduyafundowohü yahomoya, “Asu n+imboe
ah+nümb+ hohoan+mo yamundu-rundeimb+ ai
hoaf+yomondüh+ya God+nd+ hoaf+
hoaf+yu-randeimb+ Erasais boatei
tükümb+f+iyu-wamboane mehomoa?”
mehomondamboyu.

¹¹ Asu Sisas ai ahamumbo s+mbor+ hoaf+yuhü
yahuya, “Y+n+, an+hondane Erasais ai boatei
tüküfi mun+guambo moatükun+ ra ai naf+y+m+nd+
s+hefemboani.

¹² Nga asu ro s+hamumbo hoaf+hapuri, Erasais
ai ndeara tüküfimboani, nga asu nindou ai moai
ahambo ndor+hori f+f+r+hori. Nga asu ai moan+
ahambo ai hohoan+moayei rani-süngur+hori
mam+kar+ moatükun+ raroar+hori hei. Mam+
rani-süngumbo an+mbo Nindou Hondü
ranahambo amboan+ rand+hori

moaruwaimbo-ndi horimboyei,” mehu.

¹³ Raniyomo asu ahambo süngururü-rundeimbi ai rani hoafi ra himboriyomo houmbo ai Son sapo hundürüra-randeimbi-mayu ranahamboani wataporimboaramuni mehomo.

*Sisas ai moaruwai nendi nimori akidoundi
fiambeahindi hemafoareandi
(Mak 9:14-29; Ruk 9:37-42)*

¹⁴ Asu ai nindou afindi mengoro ranaheimbo sowana homo tüküyafundane, nindou mamai ai Sisasimbo-so tüküfi hu yiri yimbu pusireandühi hoafiyundühi yahuya,

¹⁵ “Adükari, awi se wandi nimori ranahambo hipoamboriwori! Ai ana wunünümboyu randühi ranani asu ahandi fi moaruwai tüküfihimboawuwure piyu arandi asu ai afindimbo haiambe piyu asu himoni piyu arandi.

¹⁶ Ro sihafi süngurunini-rundeimbi-memo ranahamumbo-so sahümindih mahahi, nga asu ai ngiri ahambo aboedindüwuri,” mehundo-amboyu.

¹⁷ Raniyu asu Sisas ai nüngumbo hoafiyuhü yahuya, “Awi nindou se ana anihondümbofe hohoanimo-koateyei hehi hohoanimo ndofe kife-koate nindou-anei. Nüngunimbimbo ro se babidimbo manimboahi rana? Nüngunimbimbo ro ra awi hipoambomandihandüra? Ndühi se nimori ra wambo sowana sahorimindei sühüsi,” mehündüri.

¹⁸ Raniyu asu Sisas ai moaruwai nendi nimorimayu ranahandi fiambe mamaro ranahambo andai ragu hafi mehundoa asu ai nimorindi fiambeahindi kosifoai haya ragu

mahoa, asu mami rani-simboani hamindi
nimori ranai aboedimayu.

¹⁹ Raniyomo asu Sisasimbo
süngururü-rundeimbi ai ahambo-so ai yangiri
tüküyafu düduyafu hoafiyomondowohü
yahomoya, “Nimboe asu ro moaruwai nendi
ranahambo raguanambofe-koatemayefa?”
mehomondamboyu.

²⁰⁻²¹ Ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Nimboe
sapo se rani-moatükuni refe ranahambo
anihondümbafe akidou yangiri-memo
ranimbohünda se ngirindimo. Ro sihamumbo
anihondümboanahi hoafehapuri nda,
sihamundi anihondümbafe hohoanimo ranai
akidou hambomo hoari yahurai-ayopuri ana,
asu se ningomombo hifi wafu ndanahambo
ndühünda firihoefti hawa gogu ranühi hafi
nimarifti ehomo ana, ra ai ngomboe. Asu se
nine-moatükuni refembo ra ngiri sihamumbo
tiñindapuri, nga se moani rarani-moatükuni ra
randumboemo!” mehu.

*Sisas ai asükaiyu sapo ai yifimboayu ranahambo
wataporimbomarandi
(Mak 9:30-32; Ruk 9:43-45)*

²²⁻²³ Sisasimbo süngururü-rundeimbi ai-babidi
Gariri hifambe guguriyafu mburumbo ai
hoafiyuhü yahuya, “Nindou Hondü ra ndeara
nindou ranahamundi warühifembo yangirani,
nga ahambo hifokoandüwurimboemo. Nga asu
ai randifi haya süngunambo ngimi si yagudi
mbunda yangiri botindüfimbui,”
mehupuramboemo. Raniyomo asu ahambo

süŋgururü-rundeimbi ai afiñdi
hohoani momemo.

*Sisas ai Godiñdi wori ranahambohünda kaki
masihendi*

²⁴ Sisas ai ahambo süŋgururü-rundeimbi
babidi mbo Kaperneam ngoafi hü
tüküyafundane, Godiñdi wori mbohünda nindou
takis kaki sowandümo-rundeimbi ai Pitambo-so
tüküyafu düduwurühi yahomoya, “Si hafi
yamunde-randeimbi nindou ranai Godiñdi
wori mbo takis kaki ra sihendai?”
mehomondoamboyu.

²⁵ Asu Pita ai simbori hoafi yupurühi yahuya,
“Yini, ai sihendisi,” mehu. Asu Pita ai worambe
tüküme fiyua, Sisas ai rani hoafi boatei düdufihi
yahuya, “Saimon, se si hafi hohoani mo ra
nüŋgu-nahuraiyo-a? Hifi ndanühündambo
bogori nindou ra dadimayoyo mamikarambo
takis ra sowandümo arunda? Ai ra nindou mam
rani sirimayei ranahei-mayoyo asu nindou
amuriyei-mayoyo sowandümo arundi?”
mehuamboyu.

²⁶ Asu Pita ai simbori hoafi yundühi yahuya,
“Nindou amuriyei-mayo,” mehuamboyu.
Raniyu asu Sisas ai asükaiyu hoafi yuhü yahuya,
“Refe anasi, nindou mam rani sir rani kaki ra
sihefepoanisi, nga moani mboane.

²⁷ Nga asu sihiri takisimbo kaki
sihefe-koateayefi ana, sihefi mbo
yi boaruko-ndi himunimboyei. Nga se ngafi
Gariri hoe ranambe batüründandani kini
weaŋgurühi hürari hoefi ranahandi yahamo
himbondafani kaki ngüsarimboe. Ranana

wan̄gei God̄ind̄i wor̄i ranahambo kaki
s̄ihēfembohūnda ndearane. Ranan̄mbo
ndowand̄if̄i hawa ahamumbo dabapurī s̄ihēh̄i
takis̄imbo s̄ihēfembohūnda,” mehu.

18

*Nindou dūdi God̄ nḡin̄ind̄i h̄ifandarand̄i ranambe
adūkar̄i ham̄ind̄i hondayu
(Mak 9:33-37; Ruk 9:46-48)*

¹ Mam̄i ran̄i-s̄imboan̄i ahambo
s̄ungururū-rundeimbi-memo ranai Sisas̄imbo-so
tūkūyafu dūduyafu hoaf̄iyomondowohū
yahomoya, “Nindou dūdi God̄ nḡin̄ind̄i
h̄ifandarand̄i ranambe adūkar̄i ham̄ind̄i
hondayua?” mehomondamboyu.

²⁻³ Ran̄iyu asu Sisas̄ ai n̄imorī ak̄idou
serūmūdū ahamund̄i mbusūmo h̄in̄inḡirir̄i
haya hoaf̄iyuhū yahuya, “Ro s̄ihamumbo
an̄ihondūmboanah̄i hoafehapur̄i nda. Se
h̄ih̄ir̄ife n̄imorī ak̄idou ndahurai
tūkūfekoateayomo ana, asu se nḡir̄i God̄
nḡin̄ind̄i h̄ifandarand̄i ranambe kebound̄i.

⁴ Nindou dūdi ai moan̄i ahand̄i fi
h̄if̄inamboreandūh̄i n̄imorī ak̄idou ndahuraiayu
ana, nindou ranai God̄ nḡin̄ind̄i h̄ifandarand̄i
ranambe adūkar̄i ham̄ind̄i hondū
tūkūdūfimbui.

⁵ Nindou dūdi ai wambohūnda n̄imorī
ndahuraimbo amboan̄i hohoan̄imoayundūrī
ana, asu ai wambo amboan̄i
hohoan̄imoyund̄irūhani,” mehu.

*Moaruwai hohoanimo ana nindouyafe niŋgo
hohoanimo ranahambo
moaruwaimboreandühane
(Mak 9:42-48; Ruk 17:1-2)*

⁶ Nga asu nindou düdi ai n+mor+ akidibou
mam+ ndahurai wambo an+hondümboareand+r+
ranahambo randeandan+ n+mor+ ranai
moaruwai hohoanimo sünguareand+ ana, awi
nindou ranahambo n+moei hondü ra kife
mburumbo ahand+ am+ndasümoambe foefendo
hefe sir+war+ hohoeambe safoefimbo ra
aboedane.

⁷ Hifi ndanühi moaruwai moatükun+ af+nd+
rareandan+ nindou moaruwai hohoan+moyei
ar+hünd+. An+hondane hohoanimo ra tükünd+fe
gedühi yagodomboesi, nga
h+poan+mboembou-anei nindou ranai
rar+hindan+ moaruwai hohoanimo ra tüküfe
arand+.

⁸ Sihafi war+, yir+ ranai randeandan+ se
moaruwai hohoanimoayafi ana, kandand+fi
ragu pütindafoand+! Aboedane se war+
mamümb+yo asu yir+ mamümb+yo hefe yang+r+
koadürümbo niŋgoweimbi sem+nd+ ra. Nga asu
yir+ y+boboyop+r+, war+ y+boboyop+r+ hefe sapo
hai koadürümbo koadürümbo horoweimbi-mayo
ranambe sihambo pifen+ni ana, moaruwai-ane.

⁹ Asu sihaf+ h+mboar+ ranai randeandan+ se
moaruwai hohoanimoayafi ana, hündand+fi
ragu pütindafoand+! Se h+mboar+ mamümb+yo
hefe yang+r+ koadürümbo niŋgombo ra
aboedane. Nga asu h+mboar+ y+boboyop+r+ hefe
sapo haiambe sihambo pifen+ni ana,
moaruwai-ane.

*Sipsip mamî mafarîhoayo kafoeŋe hoafi
(Ruk 15:3-7)*

¹⁰ Se hiþadümbö sapo akîdîþbou ndahurai ranheimbo ŋgîrî moanane yahomondühî hiþiþŋîndundürî. Ro siþhamumbo anîhondümböanahî hoafehapurî, ahei sünambeahîndî nendî ranai ana muþŋuambo si ra wandî Ape sünambe amaru ranahandî ŋgusümböarî hoeirüwurî rundühanemo. [

¹¹ Nga Nindou Hondü ana sapo diþdiþyei ai awarîhehindeimbi-mayeî aheimbo aboedambofendürîmboyu tükümefiyu.]

¹² “Se nüþguru hohoanîmoyomo-ndühîyomoa? Nindou mamî ai ahandî 100 sipsip moanþui fandandeimbîþündî asu mamî ai afarîhoayo ra nüþgumandîfia? Ai amurî 99 ranaheimbo rande hiþiþŋîndeiaranî wafuwamî wohî dagüdi wakîndîhindanî anîmbo asu ai ŋgorü mafarîhoayo ranahambo kokonda wakîndeambui.

¹³ Ro siþhamumbo hoafehapurî, nindou ranai sipsip mafarîhoayo-mayo ra kokora hoeiareandî ana, ai ahandî sipsip ranahambo moanî afîndî hamîndî hiþhiþî-hiþhiþîndümbui ŋga, asu ŋgîrî amurî farîhefe-koate burîmayeî ranaheimbo yahurai hiþhiþî-hiþhiþîndu.

¹⁴ Mare yahurai ane siþhamundî Ape sünambe amaru ai-amboanî akîdîmondou ndahurai ranaheimbo hohoanîmoayu refe farîhefepoanî yahu haya.”

*Siþafi wandafi ai siþhambo moaruwai
hohoanîmonduanî nüþgumandowora*

15 “Asu sɪhafi wandafi ranai sɪhambo moaruwai hohoanɪmonduanɪ ana, asu se ŋgafi ahambo-so tükündafɔ sapo nɪne-moatükunɪ ai hüti sɪhambo ramareandɪ ra nafuindafɪndo. Asu ranɪ-moatükunɪ ra moanɪ dɪbo sɪhafandamboanɪ yangɪrɪ anɪmbo randɪneandɪ sɪhafandɪ mbusümo. Ai sɪhafi hoafi ra hɪmborayunɪnɪ ana, asu se sɪhafi wandafi ranahambo aboedambo ŋgunindɪmboro sowarɪndɪfɪmbo-anafi.

16 Nɟa asu nindou ranai sɪhafi hoafi ra hɪmborɪ-koatenduanɪ ana, asu se nindou mamɪnduanɪ, yimbundafandanɪ yahurai ndowapɪndɪfɪ hawa ŋgafi. Rananɪmbo asu ai sapo nɪne-moatükunɪ tükümefeyo ranahambo anɪhondane mbɪseimboyei.

17 Asu nindou ranai ahei hoafi hɪmborɪ-koatenduanɪ Kraisɪndɪ nendɪ-mayeɪ muŋguambo fandɪhindanɪ ranaheimbo ranɪ-moatükunɪ ranahambo hoafɪndafɪndürɪ. Bɪdɪfɪranɪ nindou ranai ahei hoafi ra hɪmborɪ-koate hɪmbosɪhɪmo-ndɪhoayuanɪ ana, ranahambo randɪhi hohoanɪmondeihɪya nindou ranai Godɪmbo anɪhondümbofe-koate nindou asu nindou takis kakɪ semündü-randeimbɪ nahurai-ani, mbɪsei-amboane,” mehu.

18 “Ro sɪhamumbo anɪhondümbɔ-anahɪ hoafayahɪ nda. Nɪne-moatükunɪ hɪfɪ ndanühɪ se kɪkɪharündümo ranana asu God ai-amboanɪ sünambe kɪkɪhɪndamündɪmbui. Asu nɪne-moatükunɪ se hɪfɪ ndanühɪ moanɪ raru hɪnɪŋgarundɪ ranana asu God ai-amboanɪ sünambe moanɪ hɪnɪŋɪndeambui.

19 Awi asükai sɪhamumbo hoafehapuri nda. Nɪnɪ-sɪmboanɪyo nindou yimbu se hɪfɪ ndanühɪ

nimbafanimbo ninimbatükunimboyo se refemboane safani hena ranahambo Godimbo didibafefineandi ana, ranimbatükunira wandi Ape sunambe amaru ranahandi warisungu sifafanimbo tükündifepirimboe.

²⁰ Nga nindou yimbu-yafe, ngimiyeyi ranai wandi ndürinambo mamühayahindani ana, ro ranühi ahei mbusümo nimboambo-anahi,” mehu.

Amboawi yaho hohoanimo

²¹ Raniyu asu Pita ai Sisasimbo-so tüküfi düdufi hoafiyundühi yahuya, “Adükari, asu wandi wandafi ai moaruwai hohoanimondupündunda nguwanis wambo ra, asu ro nüngunümbimbo ahambo amboawi mbisa hiningimandihina? 7 ambefimbiramandihiniyo?” mehuamboyo.

²² Asu Sisas ai hoafiyuhü yahuya, “Yowanis, 7ambe ramindeimbisükai 7ambe ramindeimbisükai 7ambe ramindeimbisü aho ra.

²³ Nga God nginindi hifandarandi ranai ndahurai-ane. Adükari bogoris nindou mamis ai ahandi ratüpuriyomo-rundeimbis nindou ranhamundi ninimbatükunियो ahandi-mayo sowandümo marundi ra simogodühi tümara hu.

²⁴ Ai hapoadümo kakis nindou ahandi-mayo masowandümo ra didiboadoreandühis nimiru-ane, nindou mamis ahandi-mayo ten mirian (10,000,000) kakis semündümbimayu ranahambo sowaründümo tükümefundis.

²⁵ Nga asu nindou ranai moais kakis yahurais sifendi sükaiyo simboris ahambo segodimbo. Ranimboyo asu bogoris nindoumayu ranais nindou ranahambo hoafiyhüya, ‘Nindou

ranahambo, ahandi aborüdi asu ahandi munğu moatükunî ra sahündürühî ranî fihîndî kakî sîmborî segodîmbo mbîsahümündi-amboane,' mehu.

²⁶ Ranîyu asu nindou ranai bogorî nindoumayu ranahandî fikîmî yimündîho kare pusîre nîmarûmbo hoafi-yuhüya, 'Se awi wambo hîpoamborowandîrühî hîmboarînambo yangîrî hîfandandîrî. Nga awi ro sîhafî-mayo munğuambo moatükunî masahamîndîhî ra sîhambo asükainda ndahanînîmboyahî!' yahu hûti-hoafi-mayundo.

²⁷ Ranîyu asu bogorî nindoumayu ranai nindou ranahambo hîpoamborîrühî ahandî sîmborî segodîmbo-mayo ra hînîngîre haya asu moanî aboedî koamarîheira mahu.

²⁸ Ranîyu asu ai nafînî huhündamboyu ahandî ngorü afîndî mamî ratûpurîyafanî-rînandeimbi ai kakî akîdou sîmborî ahambo segodîmbo engoro ranahambo hoeimarîrî. Ranîyu asu ai ahambo mburümündü haya amîndasümohü fufure waramberamündühü hoafi-yuhü yahuya, 'Se wandî-mayo ngîmî kina sîmborî süngu ra ndawandîrî!' mehu.

²⁹ Ranîyu asu ahandî ngorü afîndîmayu ranai ahandî fikîmî yimîndoho kare pusîre nîmarîmbo hoafi-yundühî yahuya, 'Se awi wambo hîpoamborowandîrühî hîmboarînambo yangîrî hîfandandîrî, nga awi ro sîhafî-mayo masahamîndîhî ra sîmborî hîhîrîndîhe ndahanînîmboyahî,' mehundo.

³⁰ Nga asu ngorü afîndî ai ahandî hoafi hîmborî-koate refembo moei mehu. Ranîyu asu

ngorü afindambo serümündü hu karabusimarirî
mami ahandî kaki akîdou ra dagadowani
animbo hinîngîndirümbui.

³¹ Asu ratüpurîyomo-rundeimbi bîdîfirî ai
rani-moatükunî ramefeyo ranahambo hoeiru
houmbo ai ngîninîndî hoafîmemo. Ranîyomo asu
ai bogorî nindoumayu ranahambo-so tüküyafu
nîne-moatükunî tükümebeyo ranahambo
wataporîmbomarundî.

³² Ranîyu asu bogorî nindou ai
ratüpurîyu-randeimbi mayu ranahambo mborai
yahundo hühürirî hoafîyundühî yahuya, 'Se ana
nindou ratüpurîyafî-randeimbi moaruwai
hamîndanafî. Se wambo düdumefoandî asu ro
afîndî kaki se wandî-mayo masowandîfî
ranahambo i amboawi saheheya moanî
hinîngîmarîheanîni.

³³ Se sîhafî mamî
ratüpurîyafanî-rîndeimbi-mayu ranahambo
hîpoamboroworühî amboawi safîndosî sapo ro
sîhambo ramarîheanîni süngumbo, 'mehundo.

³⁴ Ranîyu asu bogorî nindoumayu ranai
ahambo ngîninîndîrürühî karabusambe asübusî
semîndîmbo koamarîheirî. Ai karabusambe
nüngumbo-anîmbo asu sîmborî saimbo ra
dagadombui," Sisas ra-mehu.

³⁵ Ranîyu Sisas ai hoafî moendîreandühî
hoafîyuhü yahuya, "Moanî mamî yahurai safî
wandî Ape sünambe amaru ranai nindou
munquambo sîhamumbo randeapürümbui se
sîhamundî ngüsüfoambe sîhamundî wandafî
ranahambo amboawi yaho-koateayomo ana,"
mehu.

19

*Sisas ai nindowenihî nîmorehî semîndîhündambo
hîñîngîfe ranîmbo yamundîmareandî
(Mak 10:1-12; Ruk 16:18)*

¹ Sisas ai ranî hoafî wataporîmbomarandî ra moendîre haya asu ai Gariri hîfî ra hîñîngîre haya Sudia hîfîna Sodan hoe ñgorü goesürîñî barîhoei mahu.

² Ranî-sîmboanî nîdou afîndî safî ranai ahandî sîngû maheia asu aheimbo ranühî aboedîmarearü.

³ Ranîyomo asu Farisi nîdou bîdîfirî ai Sisasîmbo-so tüküyafu ahambo refî hoeifimbo yahomo houmbo düdururühî yahomoya, “Nîdou mamî ahandî hohoanîmo yangîrî ahandî nîmorehî hîñîngîfembo ehu ana, asu sîhefî ahîñümbî hohoanîmo ranahambo wanjeimandîyo?” mehomondamboyu.

⁴ Asu Sisas ai sîmborî hoafîyuhü yahuya, “Awi se moai Baiborambe hoeirundîyo sapo hoafî ranai yare hoafîyowohüya ‘Weangurühî hondü Nafîra-randeimbî ai nîmorehî nindowenihî nafîmarapîrî,’ meho ra?”

⁵ Sapo God ai yare hoafîyuhü, ‘Ranîmbohündambo anîmbo nîdou ahandî hondî afîndambo hîñîngîndeapîrî haya ahandî nîmorehî ranî dîbo mamî tapeimbî nîmbafeihî asu yimbu ai moanî mamî tükündafîne nîmboambo-yafe,’ mehu.

⁶ Asu ñgîrî ai yimbundafe, ñga ai fî mamananafe. Sapo God ai mamambere hîñîngîmareandî ra asu nîdou ai yükürübîfepoanî,” mehupurî.

7 Ran+yomo asu Farisi nindou ai Sisas+imbo düdururühi yahomoya, “N+imboe asu nindowenih+ ranai ahandi n+morehi ranahambo moei-yaho hin+ngife ranahambo Moses+ndi ah+nümbi hohoan+mo ranambe yare hoaf+yohüya ‘Se sihaf+ n+morehi hin+ngarowandi ana, ahambo moei yahombo sürü pando dabado,’ ” mehomondamboyu.

8 Asu Sisas ai asükaiyu simbori ahamumbo hoaf+yuhü yahuya, “Se af+ndaf+ndeimbanemo ran+imboane asu Moses ai sihamundi n+morehi hin+ngifembo hohoan+mo ranahambo moan+ yare hi+mbaana wamarapuri. Nga asu horombo hondü mungu-moatükun+ God ai naf+randambe ana hohoan+mo yahurai moai yangoro.

9 Asu ro sihamumbo hoaf+ehapuri nda, nindou mam+ ai ahandi n+morehi ra nindowenih+ ngorü-d+bo hoanepoan+, nga ai moan+ hoan+g+re haya n+morehi ranahambo moei yahu hin+ng+re haya, asu ai n+morehi ngorü asemüdu ana, nindou ranai n+morehi sem+ndi hohoan+momayo ra moaruwaimbo-reandühani.”

10 Sisas+imbo süngururü-rundeimbi ai ahambo hoaf+yomondowohü yahomoya, “Asu nindowenih+ n+morehüh+ifembo hohoan+mo yahurai rawefeyo ana, asu nindowenih+ n+morehüh+ife-koate ra aboedane,” mehomondamboyu.

11 Asu Sisas ai simbori hoaf+yuhü yahuya, “Ndani hoafi nda munquambo nindou ranahamumbo hoaf+yowohüyopoan+, nga nindou sapo ahamumbo God ai ran+ ng+n+ndi

masagapurî ranahamumboane hoafi ra.

¹² Nga rani-poanîmbo hohoanîmomboane nindou ai sapo nîmorehî semîndî-koate anîngo ra. Nindou bîdîfirî ra nîmboe sapo ai moanî yahurai nîngombo boagirî ai masahûpurîmîndei, asu nindou bîdîfirî ra nîmboe nindou ai ahamumbo moanî-poanîmbo mbînûnguwa seihehi tîmoefî kamarîhorî. Asu nindou bîdîfirî ai moanî God hîfandarandî ranahambo hohoanîmombo yangîrîwambo ranîmboane nîmorehî semîndîkoateyomo arundî. Nindou düdi ndani yamundîfe hoafi ra semîndîmboayu ana, ai moanî mbîsemündu-wamboane,” mehupurî.

*Sisas ai nîmoakîdîboumbo-hündambo
dîdîbafîmayu
(Mak 10:13-16; Ruk 18:15-17)*

¹³ Ranîyei nindou ai Sisas sowana nîmoakîdîbou ra fufurühmündî-hündürî tükümehindî, ai aheimbo ahandî warî nandearühî dîdîbafîmbîfindüra sei hehi. Nga asu ahambo süngururü-rundeimbi-memo ranai nindou ranaheimbo ngînîndîmarundürî.

¹⁴ Nga asu Sisas ai hoafîyuhü yahuya, “Nîmoakîdîbou ra ndühî aheimbo hînîngîrîhindüra wambo sowana mbîsühüsi, nga ngîrî güdüwurî. Nga God ngînîndî hîfandarandî ra nindou nîmoakîdîbou ndahuraiyei-ane,” mehu.

¹⁵ Ranîyu ai aheiwamî warî nandehandürî mbura asu ndamefîyu.

*Nindou hoarifi napo afindeimbi
(Mak 10:17-31; Ruk 18:18-30)*

¹⁶ Nindou mamî ai mamîmbo Sisasimbo-so tükümeſiyu. Ai ahambo düdufi hoafiyundühi yahuya, “Yamundo-randeimbi, ro yangiri koadürümbo niŋgombo ra semîndimbo mbîsambo asu nîni aboedi moatükuni ramandihea?” mehundo-amboyu.

¹⁷ Asu Sisas ai ahambo hoafiyundühi yahuya, “Se ra nimboe wambo nîni-moatükuni ai aboedayo ranahambo hoafiyafühi düduwefoandîr-a? Aboedi mamî-yanğirani moani aboedayu. Se gedühi aboedi yangiri niŋgombo hohoanîmondafühi ana, se moani sapo ahînümbî hohoanîmomayo muŋgu ranîmbo kîkîhîsafîndandîfi,” mehundo-amboyu.

¹⁸ Asu nindou-mayu ranai düdufinduhi yahuya, “Nîne ahînümbî hoafi rana?” mehundo-amboyu. Asu Sisas ai simborî hoafiyundühi yahuya, “Se nindou hîfokoeffepoani, se nîmorehî sîsîhimopoani, se hümbuhünîpoani, se nindou ŋgorümbo tîkefehefe papi hoafîpoani,

¹⁹ se sîhafî meapembo ndondondîwapîrühî ahafe hoafi hîmborîndafi, se sîhafî wandafi mamîmbo ŋgusüfo pandoworü sîhafî fimbo ŋgusüfo pararowandi nou,” mehuamboyu.

²⁰ Asu nindou hoarîfîmayu ranai simborî ahambo hoafiyundühi yahuya, “Ro muŋguambo ranî ahînümbî hoafi ranahambo hîmborîya süŋgurîheambo-anahi. Asu ŋgorü nîni-moatükuni ramandihe-a?”

mehundo-amboyu.

²¹ Asu Sisas ai ahambo hoafi yundühi yahuya, “Asu se moani aboedi nindou hondü ni ngombo mbisafombo ana, se ngafi sihafi mungu-moatükuni masihoefi ra nindou ngorumbo fufundawandühi rani-fihindi kaki ndowandifi mbunda, nindou moaruwai napokoate-mayei ranaheimbo kaki ra dabadüri. Rananimbo asu se sunambe napo afindeimbi-ndamboyafi. Nga asu se mborai wandi süngu,” mehundo.

²² Raniyu asu nindou hoarifi-mayu ranai rani hoafi ra himboriyu haya afindi hohoanimo kapeihi ndamefiyu sapo ahandi napo afindi ranimbo wambo.

²³ Raniyu asu Sisas ai ahambo süngururü-rundeimbimbo hoafiyupurühi yahuya, “Ro nda sihamumbo anihondumboanahi hoafehapuri, nindou napo afindeimbi ranai God nginindi hifandarandi ranambe kefoefembo ana, awi tñümbi safane.

²⁴ Asukai ro sihamumbo hoafehapuri nda, kemor, adükari ninihondi hos nahurai, ranai ana hoeari kakimbo nür ambe akidou rani nafi kefoefembo ana, ahambo tñümb-ane, nga nindou napo afindeimbi ai God nginindi hifandarandi ranambe kefoefe hifombo tñümbi safane,” mehupuri.

²⁵ Asu ahambo süngururü-rundeimbi ai rani hoafi ra himboriyomo houmbo asu ranimbo mahepünafundi. Raniyomo asu ai ahambo düdururühi yahomoya, “Asu nindou didi ai refe ana, aboedambomandifi?” mehomondamboyu.

26 Sisas ai ahamumbo hĩmboarĩ pareapurũhĩ sĩmborĩ hoafĩyuhũ yahuya, “Ndanĩ moatũkunĩ ranana nindou ai refembo tĩñũmbĩ safane, ñga God ai refembo ana, muñgu-moatũkunĩ ra tĩñũmbĩyopoanĩ,” mehuamboyu.

27 Ranĩyu asu Pita ai hoafĩyuhũ yahuya, “Awi se ndũhĩ hĩmboafĩ, ro muñguambo moatũkunĩ rarĩhu kokosĩfoarĩhu hohu sĩhafĩ sũngufemboanefĩ, ñga nĩnĩ takĩnĩ mandahumĩndefa?” mehuamboyu.

28 Sisas ai ahamumbo hoafĩyupurũhĩ yahuya, “Ro sĩhamumbo anĩhondũmbo-anahĩ hoafehapurĩ nda, hĩfĩ sĩmborĩ tũkũfemboayo ranĩ sĩhĩ Nindou Hondũ ranai sũrũhoeyoweimbĩ nĩmarĩ fondĩ ranĩwamĩ nĩmanduanĩ, asu wambo sũngurundĩrĩ-rundeimbĩ se-amboanĩ mamĩ nĩmarĩ fondĩ 12 ranĩwamĩ nĩmandĩmboemo 12 mamĩsĩrĩ Israerĩhũndĩ ranaheimbo hĩfandĩyondũrĩmbohũnda.

29 Rananĩmbo asu nindou muñguambo dĩdĩyei ai ahei worĩ, akohoandĩ, rehi mamĩ, hondafĩndĩ, nĩmorĩ, asu nũmbũrĩ ra wambohũnda rarĩhi hĩnĩngarĩhindĩ ana, asu ai 100 yimbumbondĩhi ndahũmũndihĩ asu aheimbo yangĩrĩ koadũrũmbo nĩngombo-mayo ra God ai dagadũrĩmbui.

30 Ñga nindou afĩndĩ dĩdĩyei ai haponda adũkarĩmbofemboayeĩ ana, sũngunambo ai akĩdoumbo-ndahĩmboyeĩ, ñga asu nindou afĩndĩ dĩdĩyei ai haponda akĩdou-mboehĩndĩ ana, asu ai sũngunambo adũkarĩmbo-ndahĩmboyeĩ,” mehu.

20

*Wofî hisî nûmbûrambe ratûpurîyomorundeimbi
nindou kafoefe hoafi*

¹ Sisas ai hoafi yuhü yahuya, “God ngî nîndî hîfandarandî ranana sapo nindou mamî nûmbûrî aharambûrî nahurai-ane. Ranani asu ai siambe hamîndî hu nindou ahandî wofî hisî nûmbûrî ranambe ratûpurîmbo masepurîmündu.

² Nindou ranai ratûpurîyomo-rundeimbi rani-babîdîmbo mamamî si mamamî kakî ra ai segopurîmbo hoafi mamûhîru houmbo asu ahamumbo ahandî nûmbûrî ranambe ratûpurîmbo koamarîhepurî.

³ Asûkaiyu ai hüfîhamîndî ngî nîndîyuambe safî huane nindou bîdîfîrî ai maketambe moani ratûpurî-koate burîmemonda hoeimareapurî.

⁴ Ranîyu asu ai ahamumbo hoafi yupurühüya, ‘Seamboani ngomo wandî wofî hisî nûmbûrî ranambe ratûpurîndîmo. Nga ro sîhamumbo kakî ndeara segopurîmbo-mayo rani-sîmogodûhî ndahapurîmboyahî,’ mehupurî.

⁵ Ranîyomo asu ai ratûpurîmbo mahomo. Hüfînîmbo asûkaiyu nîmbambe safî ai hu mamî rani-sûngumareandî.

⁶ Ndeara nîmbambe hondü hu hoeireapurani nindou bîdîfîrî ai moani ratûpurî-koate ranûhî yaru manîngomondamboyu. Ranîyu asu ai ahamumbo düdureapurühü yahuya, ‘Se ra nîmboe moani ndanûhî ratûpurî-koate hüfîhamîndî gebuai afîndî ra manîngomo rana?’ mehuamboemo.

⁷ Asu ai ahambo hoafi+yomondühi yahomoya, 'Yi+hoefi+mbou nindou ai ratüpurü
saikoate-memo-ndamboanefi an+i+mbouefi,'
mehomondamboyu. Asu ai hoafi+yupurühü
yahuya, 'I refe anasi, se-amboani ngomo wandi
nümbürambe ratüpurü+ndimo,' mehupurü.

⁸ Ndeara bi+di+firana kinini hoafambe nümbürü
aharambürü bogori+mayu ranai ahandü
ratüpurü+yomo-rundeimbi+mbou bogori+mboufi
hi+fanapurü randeimbi+mayu ranahambo
hoafi+yuhü yahuya, 'Ratüpurü+yomo-rundeimbi
nindou ranahamumbo mborai mb+i+safi+purü
hawa ahamundi kaki ra dabapurü. Nindou
bi+di+firani süngunambo hondü ratüpurü
masahapurü ranhamundi fihi pi+ndafi hawa
ngafi wea+ngurühi ratüpurü+memo ranhamundi
fihi tündowandi,' mehundo.

⁹ Ranüyo asu nindou ndeara ni+mbambe hondü
peyomo houmbo ratüpurü+memo ranai kaki
mamari+ru masowandümo.

¹⁰ Ranüyomo asu nindou wea+ngurühi peyomo
houmbo ratüpurü+memo ranai-amboani kaki
semü+ndi+mbou tüküme+fundü. Ndanana ro afü+ndü
safi ndahumü+ndemboyefi yahomo houmbo. Nga
asu ai-amboani moani mamü yahurai kaki
mamari+ru masowandümo.

¹¹ Ranüyomo ai kaki ra sowandümo houmbo
asu ratüpurü masagapurü nindoumayu
ranahambo 'Kaki ranü+mbou ni+mbou ndahurai
masawamuni,' yahomo houmbo ni+ne+pomemo.

¹² Ai yahomoya, 'Nindou sünguni se ratüpurü
masagapura moani bodü+fombo yangüri
ratüpurü+memo-anemo asu se ahamumbo kaki ra

yihofimbo masawamuni nahurai masabapuri.
Roana siambe peyefi hohu hufuni gebuai ra
ratupuri tiri+fomayefi hufihamindi
kiki+ihundühi, mehomondamboyu.

¹³ Numburi aharamburi ai nindou ngorümayu
ranahambo simbori hoafi+yundühi yahuya,
'Wandafi, se himboriyafi, ro sihamumbo moai
moaruwai dibo ninunguri+heapuri, nga wan.
Asu sapo sihiri moai mam si ratupuri+mbo
weangurühi mam si ratupuri+yowohü, kaki
mam+ife semindimbo hoafi mam
sünguri+hundiyo?

¹⁴ Haponda hamindi se sihafi kaki ra
ndowandifi hawambo ngoafinambo ngafi. Sapo
ro kaki sihamumbo masahapuri yahurai nindou
sünguni ratupuri+memo ranahamumbo amboani
segopuri+mbo saheheamboyah masahapuri.

¹⁵ Awi wandi kaki ra ro hohoani+momayah
süngu refembo ra wani+mandiyo?
Rani-moatükuni ranana ai moani wandi
moatükuni yangirane. Ro sapo aboedi
moatükuni ramar+heanda asu se rani+mbo
wambo gar+b+rowandi+rühüyafi?' mehu."

¹⁶ Sisas ai ndeara hoafi moendi+fembo
yahumbo hoafi+yupurühi yahuya, "Nga nindou
didiyei ai haponda adükari+mbo-femboaye ana,
süngunambo ai akidumbo-ndahimboyei, nga
asu nindou didiyei ai haponda
akidumboehindi ana, asu ai süngunambo
adükari+mbo-ndahimboyei," mehu.

*Nyimimbo Sisas ai yifimbo rani+mbo
wataporimbomarandi
(Mak 10:32-34; Ruk 18:31-33)*

17-18 Sisas ai Serusarem+nambo hafuhüyu ai ahandi süngururü-rundeimbi 12 memo ranahamumbo ahamundi+hoari bogo hoafi+yupurühi yahuya, “Awi se himboriyomo. Haponda shiri nda Serusarem ngoafinambo hahifühanefti, nga ranühi animbo Nindou Hondü ranai Godimbo shou-rundeimbi bogori nindou asu ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou ranahamundi warühindifimbui. Rananimbo asu ai ahambo yifimbo papihofin+dürimboemo.

19 Rananimbo asu ai ahambo nindou amuri ranahei warambe hin+ngindurümboemo. Rananimbo asu nindou amuri ranai ahambo nindou himboahü tikifinambondihori habudihü ahambo ndüfur+ndüfur+boadüwurimboemo. Asu ahambo nim+keimbi kar+hendeimbi+fihi pandüwurimboemo. Nga asu randife hayambondoi süngunambo ngimi sindu mbunda asükaindu yangiri botindifimbui,” mehupuri.

*Sems Son ai adükarimbofembo masafani
(Mak 10:35-45)*

20 Ran+yo asu Sebedindi nimorehi ahandi nimori yimbu babidi Sisasimbo-so tüküfe ahandi hanjifoani peyo yiri kakire nimarimbo ai mam+moatükun+rambireandi yaho haya düdumareri.

21 Ran+yu asu Sisas ai ahambo düdureandühi yahuya, “Nimorehi ra se nin+moatükunimboyafi rana?” mehundo-amboyo. Asu ai ahambo simbori hoafi+yondowohü yahoya, “Se wambo

randi^heamboyahi^h mb^hsaf^hind^hri^h se bogor^himbofeyoan^h asu wand^h n^hmor^h yimbu nda si^hhaf^h wari^h-hondün^h n^hmar^h, si^hhaf^h kadüdan^h n^hmar^h rambohünda,” mehoamboyu.

²² Raniyu asu Sisas ai ti^hri^hfo ahambo tüküfemboayo ran^hmbo n^hmor^h yimbumbo hoaf^hyup^hrüh^h yahuya, “Se-ana moai fi^hri^hneand^h se n^hn^h-mboyafan^h düduef^hneand^h ran^hmbo. Se ra ro ti^hri^hfo sem^hnd^hmboyahi^h ra mandowand^hfan^hyo?” mehup^hramboyafan^h. Asu ai si^hmbor^h ahambo hoaf^hyaf^hnandowohü safan^hya, “Yin^h, ro rand^hhoamboyeh^hsi^h,” masafan^h.

²³ Sisas ai ahafan^hmbo hoaf^hyup^hrühü yahuya, “Yin^h, wand^h ti^hri^hfo ndowand^hmboyafan^hsi^h. Nga asu ro si^hhafan^hmbo hoaf^hindahap^hri^h, düdi wand^h wari^h-hondün^h n^hmar^h asu kadüdan^h n^hmar^h rambo ra ng^hri^hndah^h, nga wan^h. Fond^h ranana wand^h Ape ai nindoumbo di^hdi^hboadoramünd^h h^hn^hng^hmareandane,” mehu.

²⁴ Raniyomo asu Sisas^hmbo süngururü-rundeimbi 10 memo ranai ran^h hoaf^h ra h^hmbor^hyomo houmbo asu ai apodoho yimbumefan^h ahafan^hmbo ng^hn^hnd^hmarup^hri^h.

²⁵ Raniyu asu Sisas ai ahamumbo mam^h gugureapur^h mbura hoaf^hyupurüh^h yahuya, “Se awi ranahambo fi^hrumbo-anemo, ngorü si^hrambeah^hnd^h-mayei ranahei bogor^h nindou ranai ana nindou ranaheimbo ng^hn^hnd^h hi^hfand^hrundürüh^hanemo. Rananemo asu ahei adük^har^h nindou ranai-amboan^h ng^hn^hnd^h aheimbo hi^hfandarundür^h.

²⁶ Nga awi ndahurai hohoan^hmo ndanana

sìhamundì mbusümo yangorìpoani, nga wani.
 Sìhamundì mbusümo nindou mamì ai
 adükarìmbofe tüküfembo hohoanìmoayu ana,
 asu ranai nindou sìhamundì
 ratüpurìyu-randeimbì nindoumbofi
 mbününgu-wamboane.

²⁷ Asu nindou mamì ai sìhamundì mbusümo
 ro horombonìpoedì nindou-anahì yahu anüngu
 ana, nindou ranai sìhamundì moanì
 ratüpurìyu-randeimbì nindoumbofi
 mbününgu-wamboane.

²⁸ Sapo rahurai ane Nindou Hondü aiana
 hìfìnambo makusu ra ahambo nindou ai
 farìhefìmboyupoanì. Nga ai nindou afìndì
 ranaheimbo
 aboedambo-fendürìmbo-hündamboyu yìfìmbo
 makusu,” mehu.

*Sisas ai nindou yimbu hìmboatìharì
 aboedìmareapìrì
 (Mak 10:46-52; Ruk 18:35-43)*

²⁹ Ranìyomo ai Seriko ngaofì hìnìngìru hou
 mahomonda, asu nindou afìndì safì ranai
 Sisasìmbo süngumarìhorì hei.

³⁰ Hìmboatìharì nindou yimbu ranai nafìkìmì
 nìmarìfanì hìmborìyafandane, Sisas ai
 mahuwamboyanfanì, asu ai hoafì puküna
 karìhoefìneandühì hoafìyafandühì safanìya,
 “Defìtìndì ahuirì! Adükarì, se yìhoehìmbo
 hìpoambo-rowamunì,” masafanì.

³¹ Nindou afìndì ranai ahafanìmbo se moanì
 yafambe kìkìhandìfanì sei hehi ngìnìndì
 hoafìmehüpìrì. Nga asu ai moanì puküna
 hamìndì hoafì karìhoefì-neandühì

hoafi+yafandühi safaniya, “Defitindi ahuir! Adükari, se yihoehimbo hipoamborowamuni,” masafani.

³² Ran+yu asu Sisas ai ranühi ngin+inimareandi. Asu ai ahafan+imbo düdureap+rühi yahuya, “Ro sihafan+imbo nini nününgufep+r+mboyahi asu se ran+imbo hohoan+moayafana?” mehup+ramboyafani.

³³ Asu ai simbori ahambo hoafi+yafi+nandowohü safaniya, “Adükari, se yihoehi himboari aboedi bir+hawamuni semboanehi hohoan+moayehi,” masafani.

³⁴ Ran+yu asu Sisas ai ahafan+imbo hipoamboreap+ri haya wari ahafandi himboarambe pamareap+ra moani mamani ran+simboani himboari aboedi bir+mar+hoayop+ra himboari+yafandühi, asu ai Sisas+indi süngu mahafani.

21

*Sisas ai bogori nindou nahurai Serusarem
ngoafambe tüküme fiyu*

(Mak 11:1-11; Ruk 19:28-40; Son 12:12-19)

¹ Sisas ai ahambo süngururü-rundeimbi babidi Serusarem ngoaf+ik+imi ak+imi t+if+rundühi+yomo asu ai ndeara Betfage ngoafambe Orif Ni+imi Wafuk+imi tüküme fundi. Ai ranühi tüküyafundühi+yomo Sisas ai ahandi sünguner+r+nandeimbi ranahafan+imbo hoafi rani bitap+ire horombo koar+hep+rühi yahuya,

² “Ngoafi ak+imi anango rani+hünda ngafani nimehünou hoeind+neandani dongi mamani ahandi nimori rani+d+ibo wofi+fihi kife

hîningîfîmbî-mayo ra fufurîndî-heneapîrî
mbundîna wambo sowana ndowandîfanî
dügüfanî.

³ Asu nindou ñgorü ai ranahambo nîñî hoafî
hoafînduanî ana, asu se hoafîndafandühîya,
'Adükari ai ranahambo hoafîmayu-amboanehi,'
mbîsafandanî anîmbo asu ai moanî rande
hîningîndeandanî amboanî ndowandîfanî
dügüfanî," mehu.

⁴ Ranî-moatükunî ranana sapo horombo
Godîndî hoafî hoafîyu randeimbî ai hoafîmayu
sîmogodühî tüküfemboyo ramefeyo. Sapo ai yare
horombo hoafîyuhüya,

⁵ "Saion nindou ranaheimbo hoafîndafîndürühî
anîmboya,
'Awi se ndühî hîmbondei sîhei adükari
bogorî nindou ranai sîheimbo sowana
asüfu!

Aiana moanî hîmboarî hoafendühî donji
ranîwamî nîmarü haya asüfu.

Asu aiana donji nîmorî mamî ranîwamani
nîmarü haya asüfu," meho. *Sekaraia 9:9*

⁶ Ranîyafanî asu ahambo süngurînerî
rînandeimbî ai hafanî Sisas ai hoafîmayupîrî
ranî-süngu ramarîneandî.

⁷ Ranîyafanî asu ai donji hondî nîmorî
kameihî ra sowapîndîfanî hüfanî ahafandî
hoearî ra ahafewamî nandîne
hîningîmarîneapîra asu Sisas ai ranîwamî farîfî
mamaru.

⁸ Ranîyei nindou afîndî safî ranai ahei warî
hoandarî hoearî fufurühümündî nafîñî
korîmarîhînda asu bîdîfîrî ai nîmî warî emündî
kameihî hutühümündî nafîñî korîmarîhi hei.

⁹ Nindou afɪndɪ bɪdɪfɪrɪ ranai Sisasɪndɪ hangɪfoanɪ kefoehi hehi hei asu bɪdɪfɪrɪ sɯngunɪmayei ranai hoafɪ puküna karɪhehindühɪ hoafɪyeyihü seiya,

“Defitɪndɪ ahurɪ, ranahambo

hɪhɪfɪ-hɪhɪfɪndahündo!

God ai ahambo aboedɪ

aboedɪ-mbɪriramboane ai Adükarɪndɪ ndürɪnambo asüfu ranahambo.

Godɪndɪ ndürɪ adükarane mbɪsefomboane,” masei.

Buk Song 118:26

¹⁰ Sisas ai Serusarem ngoafambe tükümeɸiyua asu ngoafɪ adükarɪ ranai hepünɪ kɪkɪrandühɪ nindou ranai düduyahindühɪ seiya, “Nindou düdi rana?” masei.

¹¹ Nindou afɪndɪ-mayei ranai hoafɪyeyihɪ seiya, “Nindou ndanana Nasaretɪhündɪ Gariri hɪfɪhündɪ Godɪndɪ hoafɪ hoafɪyu-randeimbɪ nindou Sisas ani,” masei.

Sisas ai Godɪndɪ worambe keɸuai mahüfu (Mak 11:15-19; Ruk 19:45-48; Son 2:13-22)

¹² Sisas ai Godɪndɪ Worɪkɪmɪ hüfu nindou ranühɪ sesɪ napo kakɪfihɪ sɪmborɪ sɪseyei wakɪrɪhindühɪ nɪnoumayei ranaheimbo bukürümafoarearü. Ranɪyu ai kakɪ sɪsefe rambo fondɪyo asu nindou bɪdɪfɪrɪ ai wupufo nɪmarɪmombo sɪseru-rundeimbɪ nɪmarɪ fondɪ ra hɪhɪrɪmafoareapurɪ.

¹³ Ranɪyu ai hoafɪyundürühü yahuya, “Sapo Baiborambe sürü mapaiaro ra yare hoafɪyohü yahoya, ‘Wandɪ worɪ ranana dɪdɪbafɪfe worane mbɪseimboyei,’ mehu. Nɸa asu se worɪ nda nɪmboe hübuhünɪ nindouyei dɪbonapɪfe worɪmbo-arɪhinda?” mehupurɪ.

14 Nindou h̄imboat̄har̄i asu nindou t̄n̄ar̄i
moaruwaimb̄i ranai God̄ind̄i wor̄i ranambe
t̄ük̄ümehinda Sisas ai aboed̄imareand̄ür̄i.

15 God̄imbo sesi s̄ihou-rundeimb̄i bogor̄iyomo
asu ah̄in̄ümb̄i hohoan̄imo
yamundu-rundeimb̄iyomo ranai hoeirundane,
Sisas ai hep̄ün̄ifeimb̄i moat̄ükun̄i ramareanda
asu n̄imoak̄id̄ibou ai puk̄üna hoaf̄i
kar̄ih̄ehind̄üh̄i God̄ind̄i wor̄i ranambe seiya,
“Defit̄ind̄i ahuir̄i ranahambo
h̄ih̄ifi-h̄ih̄ifi-mboani,” maseiamboemo asu ai
rani-moat̄ükun̄i ranahambo ḡin̄ind̄imemo.

16 Ran̄iyomo asu ai Sisas̄imbo düdurur̄üh̄i
yahomoya, “Se n̄ine-hoaf̄i ai hoaf̄ayei ra
h̄imbor̄iyafai?” mehomondamboyu. Asu Sisas ai
s̄imbor̄i ahamumbo hoaf̄iyuh̄ü yahuya,
“An̄ihondane, ro ra h̄imbor̄iyamboanah̄i. Asu se
moai hoaf̄i Baiborambe meḡoro nda
hoeirund̄iyō? Sapo ai yare hoaf̄iyowoh̄ü yahoya,
'God, Se n̄imori ak̄id̄ibou asu
ak̄id̄ibou hond̄ü t̄it̄ih̄ünd̄i ranahei yafambe
boaroworan̄i an̄imbo
asu ai S̄ihambo ad̄ükarani sei ndor̄ih̄i
hoaf̄imbeyai-amboane,' meho ra,” *Buk
Song 8:2*

mehu.

17 Ran̄iyu Sisas ai ahamumbo yare
h̄in̄iḡireapur̄i haya Betani ḡgoaf̄ina ran̄üh̄i
apombo mahu.

*Sisas ai hoaf̄imayua n̄im̄i fik süfuri nahurai
n̄imb̄imayo
(Mak 11:12-14, 20-24)*

18 Hapoadümbö siambe hondü Sisas ai adükariŋgoafina hihirifi nafi huhüyu asu ai wembombomayu.

19 Raniyu ai huhünda nafikimi fik nimindi ranai maningowa hoeire haya rani sowana mahu. Asu moai nimindi ranifihi fik hisi ranai kiaro, nga moani emüdi yangiri maningowa hoeimareandi. Raniyu asu ai nimi ranahambo hoafiyuhü yahuya, “Nimi ndanimbafi ndani se ngiri asükaindafi hisindafi,” mehua, asu nimi ranai moani mamihari hoafi ningoambe nimbimayo.

20 Raniyomo asu ahambo süngururü-rundeimbi ranai ai ramareandi ranahambo hoeiru houmbo hepünafundühi düduyafundühi yahomoya, “Nüngumareandamboyö fik nimindi ranai moani yahurai nimai hamindi nimbimayo rana?” mehomo.

21 Raniyu Sisas ai simbori ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “Ro sihamumbo anihondümböanahi hoafehapuri, asu se anihondümböndühi moani yimbu hohoanimo-koateayomo ana, seamboani ro nimi ndanahambo ramaritheandi nou randumboemosi. Nga se hifi wafu ndanahambo hoafindimöndühiya, ‘Se firihoe fi hawa sihafihöari hanifi siriwara himo peyafi,’ ehomo ana, ra ai randifemboe.

22 Asu se anihondümböru houmbo nini-moatükunimboyö sihamundi didibafife ra hoafemo ana, asu se rani-moatükuni ra ndowandümböemo,” mehupuri.

Sisasimbo düdi nginindi masagado yahomo

*houmbo düdumefundi
(Mak 11:27-33; Ruk 20:1-8)*

²³ Sisas ai Godindi worimayo ranambe kefuai hu tüküfi nindou bïdïfïrambo hoafi yamundeandürühi manïngu. Ranïyo asu Godimbo sesi sïhou-rundeimbi bogori nindouyomo asu nindouyei bogori nindouyomo ranai ahambo-so tüküyafu düdururühi yahomoya, “Nüngu-nahurai nginïndïyo se yahurai nda sowandïfi hawa ndani-moatükuni refembo rana? Nindou düdi sïhambo nginïndï yahurai ra masaganïn-a?” mehomondamboyu.

²⁴ Asu sïmbori Sisas ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “Ro-amboani sïhamumbo awi mamï düdufe düdundaheapurïmboyahï. Asu se wandï düdufe ranahambo hoafi weindaharundi ana, sïhamumbo nïne-nginïndï ro sahamïndï hehea rani-moatükuni rarïhe arïhandï ranahambo hoafïndahapurïmboyahï.

²⁵ Asu dagüdamboe Son hïmoni nindou hundürïyo rambo hohoanïmo masemüdu rana? Rani-moatükuni ra Godindi-mayo tüküfemboyo asu nindouyei-mayo tüküfemboyo?” mehupuramboemo. Ranïyomo asu ai ahamundïhoari bogo sïmbori hoafiyomondühi yahomoya, “Ninï hoafi sïhïri ra hoafïmandefa? Asu sïhïri ahambo hoafïyahundowohüya, Godinï-mayo tükümfeyo ane asefi ana, asu ai sïmbori sïhefïmbo rande hoafïndümunühiya, Nïmboe refe ana, asu se Sonïmbo anïhondümböfe-koatememoa? mbüsü düdündüfimunïmbui.

26 Asu sîhîrî rarîhu hoafi+yefûhî,
Ranî-moatükunî ra nindou-yafe-mayo
tüküme feyo ane, asefi ana, asu nindou
ranaheimbo yîhimbo-ndîhurîmbo yefî, nîmboe
sapo nindou ranai Sonîmboya, Aiana Godîndî
hoafi hoafi+yu randeimbî nindou mayu ani
aseimbohûnda,” mehomu.

27 Ranî+yomo asu ai Sisasîmbo
hoafi+yomondûhî yahomoya, “Ranî-moatükunî ra
ro moai fifîrî+hundî,” mehomondamboyu. Asu ai
ahamumbo sîmborî hoafi+yuhü yahuya,
“Roamboanî ro ngîrî sîhamumbo
hoafîndahapurî dagûdamboe ro hohoanîmo ra
sahamîndî hehea ranî-moatükunî rarîhe
arîhandî ra,” mehu.

*Sisas ai afîndî mamî ranahandambo nîmorî
yimbu ranahandî kafeefe hoafi hoafi+mayu*

28 Sisas ai yahuya, “Asu haponda se ra
nûnguru hohoanîmoyomondûhî+yomoa?
Mamîmbo nindou mamî ai nindowenihî nîmorî
yimburapîrî henûngumboyu. Ai hu ahandî
amongo nîmorî+mayu ranahambo hoafi+yundûhî
yahuya, ‘Wandî nîmorî nda, se ngafi wofi hîsî
nûmbûrî ranambe ratûpurîndafi,’ mehu.

29 Asu nîmorî ai yahuya, ‘Ro ratûpurîmbo
moei samboanahî,’ mehu, nga asu sûngunambo
hohoanîmoyu hoeireanda mayoa ai
ratûpurîmbo mahu.

30 Ranî+yu asu afîndî ai akîdambo sowana hu
mamî hoafi yahurai yare hoafi+mayundo. Asu
nîmorî ai yahuya, ‘Yînî Ape, ro ngamboyahî ranî

ratüpurimbo, mehu, nga asu süngunambo ai moai hu.

³¹ Nîmori yimbu ranai nahanîyu sapo afîndî ai hoafîmayu süngu hîmborîyu haya ramareanda?” mehuamboemo. Asu nîndou ai hoafîyomondühî yahomoya, “Amongo nîmori ai,” mehomondamboyu. Sisas ai hoafîyupurühî yahuya, “Ro sîhamumbo haponda hoafehapurî nda, Nîndou takis kaki sowandümo-rundeimbi asu nîmorehî nîndowenihî bîrabîrîyei rîhündeimbi ranai sîhamumbo ngasündîhipurî hehi ai boatei God ngînîndî hîfandarandî ranambe karefoehindî.

³² Nga nîmboe Son sîhamumbo sowahî tüküme fiyu ra ai sîhamumbo sapo nafî aboedî süngumbeyafunda yahumboyu nafuimayupurî. Nga asu se moai ahambo anîhondümborüwurî. Nga asu nîndou takis kaki sowandümo-rundeimbi-memoyomo, asu nîmorehî nîndowenihî bîrabîrîyei rîhündeimbi ai yanğîrîyei ahambo anîhondümborü-marîhorî. Rani-moatükunî ra se hoerundîsî, nga asu se moai süngunambo yaru nîngomo hohoanîmoyomondanî wanî asu ahambo anîhondümborüwurî,” mehu.

*Nîndou moaruwai wofî hîsî nümbürî
hîfandîmarundî kafeefe hoafî
(Mak 12:1-12; Ruk 20:9-19)*

³³ Sisas ai hoafîyuhî yahuya, “Awi se ngorü kafeefe hoafî ranahambo hîmborîndîmo. Mamîmbo nîndou mamî hîfî aharambüri ai wofî hîsî hîfoare mbura ginîrîmayu. Asu nümbürî ranambe wofî hîsî ra

boboeyo-rambohünda hiþiri nafimarandi. Asu nübürü ranambe nimoamo hafo giþüdyo rambohünda yibadi ngerira hafu hinþigimareandi. Ranüyu asu ai muþgu-moatükunü ra raraore mbura nindou kakü semindimbo ratüpurüyomo-rundeimbi ranahamundi warambe hinþigire haya, ngorü hifina angunü mahu.

³⁴ Ndeara wofi hisi ranai süfiyoani nindou ranai ratüpurüyomo rundeimbi ranahamumbo nindou nübürambe ratüpurümemo ranahamumbo sowana koamarühepura mahomo wofi hisi ra semindimbo.

³⁵ Ranüyomo asu nindou wofi hisi nübürambe ratüpurüyomondühi manþgomo ranai nindou ahandi koamarühepura mahomo ranahamumbo mbumarüpundümo. Ngorumbo bubururi, ngorumbo hifokoarüwuri asu ngorumbo nimoeinambo-maruri.

³⁶ Ranüyu asükaiyu nindou ranai ahandi ratüpurüyomo-rundeimbi bidifiri afindi safi koarühepurane, nindou nübürambe manþgomo-memo ranai ahamumbo mamü horombo bidifirambo ramarüpurü nou yahurai ramarüpurü.

³⁷ Ranüyu nindou ranai bidifiranambo hondü ahandi nimori ranahambo ahamumbo sowana koamarüheirü. Ranüyu ai yare hoafiyuhü yahuya, 'Nindou ranai awi wandi nimori ranahambo ndondüwurühi ahandi hoafi himborindimboemosi,' mehu.

³⁸ Nga asu ai ahandi nimori ranahambo hoeirüwurühi ahamundühoari yahomoya,

‘Nimorî ndanana sapo nûmbürî aharambürîndî
 nîmor-ani. Awi sîhîrî ahambo haponda
 hîfokoandîhurühî anîmbo asu sîhîrî
 ahandî-mayo napo ra
 fufundîhumündefomboane,’ mehomo.

³⁹ Ranîyomo asu ai ahambo mburündümo
 nûmbürambeahîndî hîmboranî pirûwurî
 houmbo houmbo hîfokoamarûwurî.”

⁴⁰ Sisas ai yare düdufîhî yahuya, “Asu wofî hîsî
 nûmbürî aharambürî ai asükaindu tükündüfîhî
 ra, nindou ahandî nûmbürî hîfandîmarundî
 ranahamumbo nûngumandeapura?”
 mehuamboemo.

⁴¹ Asu ai hoafîyomondühî yahomoya, “Nindou
 moaruwai ranahamumbo nindou ranai
 hîfokoa-ndeapurümbui. Rananîmbo asu ai
 nindou bodîmondambo ahandî nûmbürî ra
 dagapurani asu ai hîfandundühî wofî hîsî
 süfi-ambe nindou ranai nûmbürî
 aharambürîmbo bîdîfîrî dabudomboemo,”
 mehomo.

⁴² Ranîyu asu Sisas ai ahamumbo
 hoafîyuhüya, “Awi, se moai hoafî Baiborambe
 apenîngo ra hoeirundîyo? Hoafî ra yare
 hoafîyowohüya,

‘Worîmboru-rundeimbî nindou ai worîmbombo
 kambohoanî moaruwai ra moanî yaru
 moi yahomo masîhoemo,

asu kambohoanî ranai moanî ndorîhoeimbî
 hamîndî kambohoanîmbofe tüküme Feyo.

Ranî-moatükunî ra Adükari ai ramareandane,
 nga ranî-moatükunî ra ro hoeirîhunda
 aboedî hamîndane, asefi,’

Buk Song

118:22-23

meho.

43 Ran+imboane asu s+hamumbo hoafehapuri,
 ‘God ng+n+nd+ h+fandarand+ ranamboan+
 s+hamumbo sai+hünd+mayo ra ndemündü haya
 asu nindou d+di+yei ai h+s+ aboed+
 h+fandarandambe tük+fembohünda ranaheimbo
 dagadür+mbui.

44 Nindou düdi ai kambohoan+ ran+wam+ p+rayu
 ana, ai muḅguna hür+hümbö yagudümbui. Asu
 kambohoan+ ranai nindou ranahand+ wam+
 p+rayo ana, ranambo ndün+nder+imboe,” mehu.

45 Ran+yomo asu God+imbo ses+ s+hou-rundeimb+
 nindou bogor+yomo asu Farisi nindouyomo
 ranai Sisas+nd+ kafeefe hoaf+ ranahamboya
 ‘Y+hoeomboani yare kafaore hoafayu,’ yahomo
 fi+fi+r+marund+.

46 Ran+yomo asu ai ahambo mbuimündümbo
 yahomo houmbo hohoan+momemo. Nga asu ai
 nindou af+nd+ ahambo wak+rer+ meḅoro
 ranaheimbo y+h+mbomarundür+, n+imboe sapo
 ai Sisas+amboya, Ai God+nd+ hoaf+
 hoaf+yu-randeimb+ nindoumbofimboani masei
 ran+imbo wambo.

22

*Sisas ai n+moreh+ sem+nd+ s+amboan+ seses+imbo
 kafeefe hoaf+ hoaf+mayu
 (Ruk 14:16-24)*

1-2 Asu asükai Sisas ai kafeefe hoaf+nambo
 hoaf+yundürüh+yahuya, “God ng+n+nd+
 h+fandarand+ ranana ndahurai-ane. Mam+ambo
 adükar+ bogor+ nindou ai n+moreh+ sem+nd+
 seses+imbo ses+ raraore fik+m+fik+m+re
 mas+hend+ ahand+ nindowenih+ n+mor+ ai
 n+moreh+ sem+nd+mbomayua.

³ Ran+yu ai n+marümbö ahandi
 ratüpur+yomo-rundeimbi nindoumbö
 koamar+hepur+ nindou b+di+f+rambo sesesi si
 ran+fihi tükündafundi yaho hoafi+yopur+mbö.
 Nga asu ran+si+mböani nindou ranai moai
 tüküfembo hohoan+imoyomo.

⁴ Ran+yu asükaiyu ai ahandi
 ratüpur+yomo-rundeimbi nindou b+di+f+rambo
 koamar+hepur+. Ai yare hoafi+yuhü yahuya,
 'Wandi sesesi+mbö si ranai ndeara
 naf+ram+nd+imboane. Burmakau anam+ndi asu
 nin+hondi b+di+f+r+ wowondümbi wandi
 hi+fokoaru mandu di+di+boadi+ru
 naf+ram+nd+imboane. Nga se di+fomo ni+morehi
 sem+nd+imbo sesesi ra ses+imbo,' yahu hoafi+yu
 koamar+hendi.

⁵ Nga asu nindou ranai moai ahamundi hoafi
 hi+mbor+yomo hou homo, nga wani. Nga ai
 ahamundi hohoan+imomemo süngu ahamundi
 ratüpur+imbo bukür+mefoundi. Nindou mam+ ai
 ahandi nübür+nambo-ndefi, mam+ ai ahandi
 stoa wor+nambofi raraomarundi.

⁶ Asu b+di+f+r+ ai nindou ranahandi
 ratüpur+yomo-rundeimbi ranahamumbo
 mburü+ündümo houmbö bubuhaiyomopurühi
 hi+fokoakomarüpur+.

⁷ Ran+yu asu bogori nindou-mayu ranai
 ran+imbo ngusüfoambe moaruwair+rüh+yu
 ahandi ami ranahamumbo koamar+hepura ai
 homo nindou hi+fokoaru rundeimbi-memo
 ranahamumbo hi+fokoako-foarupurühi
 ahamundi ngoafi ra hai kamandu kamandu
 marundi.

⁸ Ran+yu asu ai ahandi

ratüpur+yomo-rundeimbi ranahamumbo
 hoaf+yuhü yahuya, 'Wandi nimorehi
 sem+ndimbo sesesi si ranai ndeara
 naf+ram+ndimboanesi, nga asu nindou
 fandifembo hoaf+mayahi ranai moei mehomo,
 nga ngiri wandi worambe difomo.

⁹ Nga haponda se ngomo munquambo bogori
 nafi ranihünda munquambo nindou
 hoeindundühi ana, hoaf+ndimondani nindou
 af+ndi safi wandi sesesimbo si ranühi ai
 mbifandund-amboane!' mehuamboemo.

¹⁰ Rani+yomo asu ahandi
 ratüpur+yomo-rundeimbi ranai munquambo nafi
 bogori ra homondühi munquambo nindou
 hoeirüpurühi gugur+marundi. Nindou bidifiri
 aboedi, bidifiri moaruwai kapeihi, ranai munqu
 fandafandambo nimorehi sem+ndi sesesimbo
 fondi ra nindou yangiri güremareandi.

¹¹ Rani+yu bogori nindou ai nindou
 mafandandi ranaheimbo himboasafimbo
 huwane nindou mam+ ranai sesesimbo hombo
 hoeari yihuruy+m+ndi-koate mamaruwa
 hoeimariri.

¹² Rani+yu asu bogori nindou ai ahambo
 düdurirühi yahuya, 'Wandafi, se ra
 nününguyafaamboyafi sesesimbo sihi hombo
 hoeari yihuruy+m+ndi-koate tükümefoandi
 ndana?' mehundoa asu nindou ranai moani
 hoafi-koate siri yare mamaru.

¹³ Rani+yu bogori nindou ai ahandi
 ratüpur+yomo-rundeimbi ranahamumbo
 hoaf+yuhü yahuya, 'Nindou ranahambo yiri
 war+ hüputüpundümo houmbo weindani nimb+
 nimar+ambe pinduwuri. Rananimbo ai

heindühi yahafi hitimbirandamboane,' mehu.”

¹⁴ Ndeara Sisas ai hoafiyuhüya, “Nindou afindimboyo fandifembo hoafimayondürü, nga asu moani yimbu mamü yangirü ranaheimbo dibonimayondürü,” mehu.

Takis kaki sai hohoanimo ranahambo Sisasimbo düdumarhorü
(Mak 12:13-17; Ruk 20:20-26)

¹⁵ Farisi nindou ai homo Sisas hoafayu ranahambo ninü düdufe hoafi sühirü hoafindefühü ranambo yirümondihurimbo yahomo fifirümarundü.

¹⁶ Ranüyomo ai nindou ahamumbo süngurüpurü-rundeimbi asu Herotündü süngururü-rundeimbi bidifirü ranahamumbo Sisas-sowana koamarühoupurü. Ai homo Sisasimbo-so tüküyafu hoafiyomondohü yahomoya, “Nindou yamundo-randeimbi, ro sühambo fifirühuninimboanefü se anihondümbo hondü hoafiyafü arandü ra. Nindou ai nine-hohoanimo hohoanimoayei ranahambo se afindü hohoanimo-koate seana Godindü anihondü hohoanimo ranahambo yamundo randühanafi. Asu seana sühafi himboahü munqua nindou simogodühanei.

¹⁷ Ranana asu se yihoeffimbo hoafiyafümünü. Se ra ranimbo nünguro hohoanimoyafühüyafa? Romi-yomondü nindou bogorü Sisar ranahambo takis kaki saimbo ra aboedüyo waniyo?” mehomondamboyu.

¹⁸ Nga asu Sisas ai ahamundü nine-hoafi moaruwai fifirarundü ranimbo fifireandü. Ranüyu asu ai ahamumbo hoafiyupurühü

yahuya, “Awi seana nindou yimbu yafambeimbanemo! Se ra nĩmboe wambo ŋgorü-süngufendĩrĩmbo yahomo houmboemo rana?

¹⁹ Naha ndühĩ wambo kaki hoarĩ takis-ambe sihefembo-mayo ra nafui-yomondĩrĩ,” mehuamboemo. Asu ai ahambo kaki hoarĩ ra sowandũmo homo nafuimemondo.

²⁰ Ranĩyu asu ai ahamumbo hoafi-yuhũ yahuya, “Se ra dade ŋgusũmboarĩyo asu ndürĩyo kaki ndanĩfihĩ apaiaro rana?” mehuamboemo.

²¹ Asu ai ahambo sĩmborĩ yahomoya, “Adũkarĩ bogorĩ nindou Sisar ranahandane,” mehomondamboyu. Asu Sisas ai hoafi-yupurũhĩ yahuya, “I awi refeanasĩ nĩne-moatũkunĩ Sisarĩndayo ahambo sihefemboane, asu nĩne-moatũkunĩ Godĩndayo ahambo sihefemboanesĩ,” mehuamboemo.

²² Ranĩyomo asu ai ranĩ hoafi ra hĩmborĩyomo houmbo hepũnafundũhĩ ahambo ranũhĩ yaru hĩnĩŋgĩrũwuri houmbo ndamefundĩ.

*Nindou yifihũndĩ botife hoafi ranĩmbo Sisasĩmbo dũdumemondo
(Mak 12:18-27; Ruk 20:27-40)*

²³ Mamĩ ranĩ sihi Sadyusi nindou biđifĩrĩ ai Sisas sowana tũkũmefundĩ. Ranĩ nindou ai-ana ŋgĩrĩ nindou yifihũndĩ botĩndĩfe-ndandĩ yahomo rundeimbĩ nindouyomo.

²⁴ Ranĩyomo asu ai Sisasĩmbo dũdurũwurũhĩ yahomoya, “Nindou yamundo-randeimbĩ, Moses ai yare hoafi-yuhũ yahuya, ‘Nindou mamĩ ai nĩmori-koate yifĩnduanĩ ana, asu ahandĩ akĩdĩ ai ahandĩ-mayo nĩmorehĩ kai ra ndemũndĩ haya

yifimayu ranahandi fondühi
 farihefembo-hünda ahandi nimori ra
 amongoandi nimori-mbiyuwamboane,' mehu.

²⁵ Horombo yihoefti mbusümo apodoho mamti
 7 ranai maningomo. Amongo hondü ai nimorehti
 ra semündü haya nimori mbuimindi-koate
 yifiyuhüyu asu ai nimorehti ahandi ra ranikimti
 akidimayu ranahambo hiningimareandi.

²⁶ Ranikimti akidimayu amboanti yahurai
 amongo hondü ai ramefiyu nou ramefiyu.
 Raniyu asu ai ranikimti akidi ngorü
 mbusümonditi amboanti ngorü yahurai ramefiyu.
 Moanti mamti yahurai yangiriti homo-homombo
 bidifiraniti akidi hondü 7-mayu ranahandifihiti
 tümareandi.

²⁷ Ndeara bidifiranambo hondü nimorehti
 ranai yifimayo.

²⁸ Nga asu süngunambo nindou yifihünditi
 yangiriti botifembo si tüküfeambe ra nimorehti
 ranai nindou dadi nimorehimanda?
 Apodoho-mamti ranai sapo ahambo munquambo
 masowandümo anesi," mehomondamboyu.

²⁹ Asu Sisas ai ahamumbo simboriti hoafiyuhü
 yahuya, "Awi seana hihinditi hohoanitmombü
 nindou-anemo! Awi seana nimboe sapo
 Baiborambeahinditi hoafiyu asu Godinditi
 nginindiyo ra fifirifekoate-wambo
 ranimboanemo.

³⁰ Nindou yifihünditi botehinditi ana, ai sapo
 sünambeahinditi nenditi sünambe amarimo
 yahurai tükündahindühti animbo asu ai ngiriti
 nimorehti nindowenihühiti ndahinditi, nga wani.

³¹ Asu sapo nindou ai yifihünditi botife

ranimbo ra, awi se moai God ai Bukambe
siheimbo hoafimayundüri ra hoeirihindiyoy?

³² Sapo ai yare hoafiyuhü yahuya, ‘Ro-ana
Abrahamindî God-anahî, Aisakindî God-anahî,
asu Sekopindî God-anahî!’ mehu. Aiana yangiri
nüngumbî nindou-yafe God-ani asu ai
yifihündi-yafe Godiyupoani,” Sisas ra mehu.

³³ Nindou afindî ranai ranî hoafi ra
hîmboriyei hehi Sisasindî yamundife hoafi
ranimbo mahepünahindî.

*Nine ahinümbi hohoanimo bogorayo ranahambo
hoafimayu*

(Mak 12:28-31; Ruk 10:25-28)

³⁴ Ranî hoafinambo Sisas ai Sadyusi nindou
ahamundi hoafi kikimareapuri. Raniyomo asu
Farisi nindou ai ranî hoafi ranahambo
hîmboriyomo houmbo ai mamühi
gugurimefundî.

³⁵ Raniyu asu nindou mamî ahamundi
mbusümo ahinümbi hohoanimo fifireandeimbî
ranai mamî düdufe Sisasimbo randihinî
hoeindihinî yahu-haya düdumariri.

³⁶ Ai ahambo düdurirühî yahuya,
“Yamundo-randeimbî nindou, naha ahinümbi
hoafi ranaiyo moani adükari hamîndayo?”
mehuamboyu.

³⁷ Asu Sisas ai simborî ahambo hoafiyundühî
yahuya, “ ‘Adükari sapo sihafî God ranahambo,
sihafî ngusüfo muṅguambo, sihafî hohoanimo
muṅguambo, yifiafi muṅguambo ranambo
ngusüfo pandowori.’

³⁸ Ranî ahinümbi hohoanimo ranane ai
weangurühîdidî asu moani adükari hamîndayo.

39 Asu ŋgorü ahinümbi hoafi adükari rani-kimindi ra ndahurai-ane, ‘Se ŋgunindamburi ranaheimbo ŋgusüfo pandowanduri sapo se shafi fimbo rawarowandi nou.’

40 Mosesindi munguambo ahinümbi hohoanimo aho ranane asu Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi nindou-yomondi yamundi-fe hohoanimo ranane munguambo ranana yimbu adükari ahinümbi hoafi ra nimindühane,” mehu.

Sisas ai düdi Kraisayu yahu haya düdumefiyu (Mak 12:35-37; Ruk 20:41-44)

41 Farisi nindou ai guguriyafu mamarimonda Sisas ai ahamumbo düdufipurühi yahuya,

42 “Se ra Kraismibo nünguru hohoanimoyomondühiyomoa? Ai ra dadamoao mamiyomondambe-ahindiyua?” mehuamboemo. Asu ai simbori hoafiyomondühi yahomoya, “Ai-ana Defitindi amoao-ambeahindani,” mehomondamboyu.

43 Asu ai ahamumbo düdureapurühi yahuya, “Asu nününgufemboyo Yifiafi Aboedi ranai Defitimbo hohoanimo ŋgusüfoambe horimarera asu ai Krai ranahambo Adükari-ani mehundoa? Defit ai yare hoafiyuhü yahuya,

44 ‘Adükari Ai wandi Adükariambo yare hoafiyuhü yahuya,
“Wandi war hondüni ndanühi ndando nimanidifi ngafimbo
asu sünguna shambo hürütümbi nindou shafi yirumbo hoarehi hininngindihreamboyahi,”

Buk Song 110:1

Defit ra-mehu.

⁴⁵ Defit ai Krai ahambo Adükari yahundo marandane. Asu nüngufimboyu Krai Ai Defit+ndi ahuirayu rana?” mehupuri.

⁴⁶ Asu nindou mam+ ai-amboan+ moai Sisas+ndi düdufe hoafi ran+mbo simbor+ hoaf+yundo, nga wan+. Ran+yomo asu ai rihünda peyomo houmbo ahambo düdufembo ah+n+rurüh+ asu ai moai ahambo mam+ düdufe amboan+ düduyafundo rundi, nga wan+.

23

*Sisas ai ah+nümb+ hohoan+mo
yamundurundeimb+ asu Farisi nindou
ranahamundi hoafi ran+mbo ah+n+ hoaf+mayu
(Mak 12:38-39; Ruk 11:43, 46; 20:45-46)*

¹ Ran+yu asu Sisas ai nindou af+ndi ahambo wak+reri mengoro ranaiyei asu ahambo süngururü-rundeimbi-memo ranaiyomo aheimbo watapor+mbomarandür+.

² Ai yare hoaf+yundürühü yahuya, “Ah+nümb+ hohoan+mo yamundu-rundeimbi asu Farisi nindou-anemo ai s+heimbo yamund+fembo Moses+ndi fondi kos+ründümo houmbo an+ngomo.

³ Ran+mbohündambo an+mbo asu se himbor+ndei süngundhind+ nin+moatükun+mboyu ai se rar+hi yahomo houmbo hoafemondür+ ran+mbo. Nga asu se nin+moatükun+ ai rawarundi rasüngu rand+himboyei, nga wan+. Aiana hoafi yang+irane ai rar+hi rar+hi-emo, nga asu ai ahamund+hoar+ refembo ana, ng+r+ randund+.

⁴ Ahamundi ahinümbi yamundi fe hoafi ra tijnümbi moatükunane. Ai-ana nindou amuriyei daboahamindiwami nimboreimbi moatükunai ai mbisahümündia yahomo houmbo hüputüpuründümo nandundühanemo. Asu aiana ahamundihoari ngiri akidou amboani nimboreimbi moatükunai ai manandundi ranahambo semindimbo moai farihouwuri, nga wani.

⁵ Nindou ai yihoeimbo hoeimbi rihimuni yahomondühanemo ai nindou himboahü mungu-moatükunai ra yaru arundi. Ai didibafife wadagi adükari güdu mburu yihururündümo arundi. Asu ai ahamundi hoeari rani himborifihai moani rani-poanimbo yihuru yihurumarundi.

⁶ Aiana nimarifondi aboedühi nimarimboane hohoanimo yomo arundi afindi sesesimbo si simboanane asu Suda-yafe rotu wori ranambe diridühi nimarimbo-anemo hohoanimoemo.

⁷ Aiana nindou ai ahamumbo nindou afindi fandifeambe yihoeimbo hihifimbi rihümuni, yahomo asu yihoeimbo yamundu-rundeimbi nindou-anemo mbisahümuni mbirihündi, yahomombo-anemo hohoanimo yomo arundi.

⁸ Nindou ai siheimbo yowani yamunde-randeimbi nindou mbisahindürimboyei, nga wani. Seana moani mamai apodoho apodoho mamai yangiranei, nga sihei Yamunde-randeimbi Nindou aiana moani mamai ai yangirani anüngu.

⁹ Asu se nindou mamai hifi ndanühinda ranahambo ahinindihorühi hoafindeihiya 'Ape' mbiseimboyei, nimboe sapo sihei Ape mamai

yangirani sünambe amaru.

¹⁰ Asu nindou ngorü siheimbo hoafindeihiya ‘Yamundo-randeimbi’ mbiseimboyei, nimboe sapo sihei yamunde-randeimbi Kraisi yangirani.

¹¹ Nindou düdi ai sihei mbusümo nindou adükari hamindi anüngu ana, asu ai sihei ratüpuriyu-randeimbi nindoumbofi mbününguwamboane.

¹² Nindou düdi ai ahandihoari nindou adükaranahi ehu ana, ahandi ndüri hifinambo gadimboe. Nga asu nindou düdi ai ahandihoari hifinamboareandi ranai ana ahandi ndüri adükarindimboe.”

Sisas ai ahamundi yimbu yafambe moaruwai hohoanimo yaru arundi ranimbo hoafimayu (Mak 12:40; Ruk 11:39-52; 20:47)

¹³ “Ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo, hipoanimboembou-anemo. Awi seana yafambe yimbumbiyomo houmbo-anemo! Seana nindouyei ngusümboarühi God nginindi hifandarandi ranahambo yipuri papiru hininngiru arundi. Asu se sihamundihoi amboani moai ranambe kefoau homo-rundi. Asu asukai se moai nindou didiyei ai ranambe kefoefembo yifirayei ranaheimbo hininngiwura kefoehi hüsi, nga nafi gürarundi.

¹⁴ [Ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo, se hipoanimboembou anemo. Awi seana yafambe yimbumbiyomo houmbo-anemo! Seana sapo nimorehi kai animboei ranaheimbo woshihoafiri hoafiyomo-ndündürühanemo asu se

ahēi wori kosaründimo. Rananemo asu se nindou ai hoembiri himuna yahomo houmbo Godimbo moani gedühi didibafiyomondühi homo arundi. Raninimbohündambo animbo süngunambo sihamundi tiñirifo ra moaruwai hamindi tükündifepurimboe!]

15 Ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo se boboharindümo! Awi seana yafambe yimbumbiyomo houmbo-anemo! Seana botiwami hoe hanñifo-süngu homo arundane asu hifi-süngu homo arundane ra nindou mam sihamundi süngurapuri randeimbi tükife niñgombo kokombohündambo-anemo. Nindou ranai sihamundi süngurapuri-randeimbi nindou tüküfiyuwanane asu randüwuranai ai haiambe nafi gadümbui sapo se-amboani rawefundi nou. Ranani nindou ranai se rarundan ahandi moaruwai hohoanimo sihamundi moaruwai hohoanimo ranahambo ñgasündearandi.

16 Nindou himboatihari nindou amurambo nafi nafuimbo-memo, se himpoanimboembou-anemo! Seana nindou yamundundühiya, Nindou düdi ai ninimboyu dabarifihi Godindi wori ranahambo dükare ranifihi dabarefiyu ana, ra moanane. Nga asu nindou düdi ai gor Godindi wori ranambe engoro ranifihi dükare dabarefiyu ana, asu ai rani-moatükuni refembomayu ra anihondumbo rambireandamboane yahomo arundi.

17 Seana himboatihari hohoanimo-koate nindou-anemo! Nini-moatükuniyo ai moani ahinümbi moatükun-ayo, gor ranaiyo asu Godindi wori raniyo? Gor ai Godindi worambe

yaŋgoromboane asu Godɪndɪ moatükunɪ hondü nahurai tükefeyo.

¹⁸ Asu asükai seana yamundundüh+ya, Nindou düdi ai sesɪ sɪhefe hasɪhonɪ ranahambo dükare ranɪfihɪ dabarefiyu ana, ra moanane. Nga asu nindou düdi ai sapo sesɪ sɪhefe hasɪhonɪ ranɪwamɪ sesɪ asɪhefeyo ranahambo dükare ranɪfihɪ dabarefiyu ana, asu ai ranɪ-moatükunɪ refembomayu ra anɪhondumbo rambɪreandamboane yahomo arundɪ.

¹⁹ Awi seana nindou hɪmboatɪharanemo! Ninɪ-moatükunɪyo ai moanɪ ahɪnümbɪ moatükunayo, sesɪ asɪhefeyo ranaiyo asu sesɪ sɪhefe hasɪhonɪ ranɪyo? Sesɪ, sesɪ sɪhefe hasɪhonɪ ranɪwamɪ yaŋgoromboane asu sesɪ ra Godɪndɪ yaŋgɪrɪ tükefeyo.

²⁰ Ranɪmboane asu nindou düdi ai sesɪ sɪhefe hasɪhonɪ ranahambo dükare dabarefiyu ana, muŋgu moatükunɪ ranɪwamɪ eŋgoro ranahambo kameihɪ ranɪfihɪ dabarɪfihani.

²¹ Asu nindou düdi ai Godɪndɪ worɪ ranahambo dükare ranɪfihɪ dabarefiyu ana, asu God ai worɪ ranambe anüŋgu ranɪfihɪ kameihɪ dabarɪfihani.

²² Asu nindou düdi ai sünü ranahambo dükare ranɪfihɪ dabarefiyu ana, asu ai sapo Godɪndɪ nɪmari hɪfandɪmbo fondɪ asu ai mare fondɪ ranɪwamɪ amaru ranahandɪ-ihɪ kameihü dabarɪfihani.

²³ Ahɪnümbɪ hohoanɪmo yamundu-rundeimbɪ nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo, se hɪpoanɪmboembou-anemo! Awi seana yafambe yimbumbanemo! Se-ana muŋguambo akɪdɪbou sesambefembo moatükunɪ wambɪfɪ nahurai

ranane se yimunguründümo mburu asu 10 ranahandi ngorü bîdîfirî ra Godîmbo yîboboru asîhoemo. Nga asu seana adûkarî ahînümbî hoafi bîdîfirî ranahambo ana se hîningîrumbo-anemo. Sapo ranî-moatükunî hoafi ranana ini ra, nindou muŋguambo ranaheimbo mamî simogodî hohoanîmombo hohoanîmo, nindou ngorümbô hîpoambo hohoanîmo, asu anîhondümbôfe hohoanîmo ranane. Godîmbo nînî-moatükunîyo 10 ranahanda mamî bîdîfirî yîbobôfe sîhefe ahînümbî hoafi ra se hîningîndumboemo, nga adûkarî moatükunî hohoanîmo hoafîmayahî ranamboanî se süngundu ndundi.

²⁴ Seana hîmboatîharîyo hefe nindou ngorümbô nafî nafuimbo nindou-anemo! Seana hîmboafîfî ranahamumbo sîmindî hoe ranambe foerîmonda hürühoupurühanemo, nga asu kamer nînîhondî adûkarî ra kameihüru sîrîfoarundühanemo!

²⁵ Ahînümbî hohoanîmo yamundu-rundeimbi nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo, se hîpoanîmboembou-anemo! Awi seana yafambe yimbumbanemo! Se-ana sesî hîpîrî napo ra hîmboranî moanambühî ranane popoaiarîhoemo, nga asu wagabe ragu ana hûmbuhünî hohoanîmo asu moanî sîhamundî fî ranahambo hohoanîmo ranîmboane foafusafu hîningîrundandî tükûra piareandî.

²⁶ Farisi nindou seana hîmboatîharî nindouanemo! Awi se hîpîrî ranambe ra, wagabe ragu ranî boatei popoaindîhoemondanî anîmbo asu hîmboranî moanambühî ranamboanî kameihî aboedî hîmbondîmboe!

27 Ah+nümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo, se hipoanimoembou-anemo! Awi seana yafambe yimbumbanemo! Se-ana yifambe ranahambo yihuruyo hiningifeyoani aninggo yahurai-anemo! Ranane sapo yifambe ranai moanambühi himborani ranai aboedi himboyo haya aninggo, nga asu ragu wagabe ranana yifi hambohamndi fisingarümbi moaruwai ranai mamikariyombo foerimboane. Se sishamundi fiambe ragu ra moani yahurai hamindanemo!

28 Yahurai-anemo se-amboani fi moanambühi nindouyei himboahü mbumundi nindou himboemo, nga asu sishamundi fiambe ragu ranana yafambe yimbumbi hohoanimo asu moaruwai hohoanimo ranambo güre pireapurimboane.

29 Ah+nümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi nindou-anemo asu Farisi nindou-anemo, se hipoanimoembou-anemo! Awi se-ana yafambe yimbumbanemo! Se-ana Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi ranahamundi yifambe nafiru arundi. Asu nindou aboedi mbumundi manimboei-mayei ahei yifambe-wami se yihururu hiningiru arundi.

30 Asu rananemo se yaru hoafiyomondühiya, 'Ro horombo shefi amoa mamani maningomo ranambe mbanimboefi-mbonana ngiri ro Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi nindou ranahamumbo hifokoefembo farihupuri.'

31 Asu se rani hoafi yaru hoafemo ranana asu se maru sapo nindou didemo Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbimbo hifokoamarüpurü

ranahamumbo nahurai-anemo weindahı
nafuiayomo.

³² Refe ana, awi koe se nıne-moatükunı
sıhamundı amao mamı ai ramarundı ranıfih
randu ıgomo nafındundümo!

³³ Awi seana amoasıranemo! Seana moaruwai
amoasırındı nımorı hondanemo! God ai
sıhamumbo papıfe hoafınduanı se haiambe
gadımoemo. Nüngundu se ranahambo
mafebou-a?

³⁴ Ranımoboane asu se hımborındımo nda. Ro
sıhamumbo sowana Godındı hoafı
hoafıyomo-rundeimbı nındou, fıfırundeimbı
nındou asu yamundu-rundeimbı nındou
ranahamumbo koandıheheapurımbayahı.
Rananımo asu se bıdıfırı
hıfokoandupurımoemo, bıdıfırambo nımi fıhı
hıfokoefemböhünda pandupurımoemo,
bıdıfırambo Godındı worambe
bubundüpurımoemo. Asu bıdıfırambo ıgorü
ıgoafıhündı heboadüpurı houmbo wandüpurı
ıgomo ıgorü ıgoafıhü tükündafundı.

³⁵ Ranımoboane asu nındou mbumundı hıfı
ndanühi manımboei ranaheimbo
hıfokoamarundıra yıfımayei, ranı munıu
moatükunı ranahambo se hütıyomo. Sıhamundı
hütı süıguyo sapo nındou ai mbumundı
hohoanımo süıgurıhindeimbı Eberındı
sırambeahındı peyo haya ho hombo Sekaraia
sapo Berekiandı nımorımayu ranahandıfihı
tümareandı ranahambo hıfokoamarüwurı. Se
Godındı worı asu sesı sıhefembo fondı
mbusümo ranambeyo hıfokoamarüwurı.
Ranımbohündambo anımo sıhamundı-wamı
tııtırıfo ranai nanıgopurımoemo.

³⁶ Ro sihamumbo anihondümbaanahi hoafehapuri nda. Nindou hifokoaru marundi ranahambohünda tiriifo afindanimbo God ai nindou haponda animboei aheiwami nandeandürümbui.”

Sisas ai Serusarem ngoafi ranahambo hohoanimomayu (Ruk 13:34-35; 19:41-44)

³⁷ “Serusaremihündi, Serusaremihündi, se Godindi hoafi hoafiyomo rundeimbi nindou ranahamumbo hifokoarhipurühi asu se Godindi hoafi semindi hombo nindou siheimbo sowana koamarhepur ranahamumbo hifokoeffepurimbo safombo nimoeinambo-rihüpur marihündi! Ro sihafi mbusümo nindou animboei ranaheimbo wagidemindindürühi warigabudifoeffendürimbo afindi hohoanimomayah kakaroko hondi ai ahandi weihoandi mbanendi hoareharamindindüri nou. Nga asu se wambo moai refembo raro-safindiri, nga moei masafi.

³⁸ Asu se himborindei. God ai Ahandi wori sihei mbusümo hininjimareandi asu moanifondarimboe.

³⁹ Ro nda siheimbo hoafehandüri, hapondanambe ana se ngiri asukai wambo hoeindihindiri, nga ngo ngombo süngunambo animbo se randhi hoafindeihiya, ‘God, Se nindou ai Adükarindi ndürina tükefiyu ranahambo aboedi aboedindiwori,’ mbiseimboyei,” mehu.

24

*Sisas ai Godindɨ worɨ ra bɨrɨboemboe yahu haya wataporɨmbomarandɨ
(Mak 13:1-2; Ruk 21:5-6)*

¹ Sisas ai Godindɨ worɨ ranambeahindɨ tüküfi haya huwane asu ahambo süngururü-rundeimbɨ ai ahambo sowana mahomo Godindɨ worɨ worɨmbomarundɨ ra nafuiyondowohü hoafɨyondombohünda.

² Ranɨyu asu Sisas ai ahamumbo hoafɨyuhü yahuya, “Yini, ro anɨhondumbo-anahɨ nda hoafehapurɨ. Se haponda munɨguambo moatükunɨ ra hoeirundai? Ngɨrɨ nɨmoei nda süngunambo ana rande atüboaki-atüboakɨndo gafuwani hoeindundɨ, nga munɨguambo nɨmoei ra hɨfɨnɨ pindɨhimboyei,” mehupurɨ.

*Sisas ai ahambo süngururürundeimbɨmboya tɨɨrɨfo tükündɨfemboe yahu hoafɨmayu
(Mak 13:3-13; Ruk 21:7-19)*

³ Sisas ai Orif Nɨmɨ Hɨfɨ Wafuambe nɨmaru ane asu ahambo süngururü-rundeimbɨ ai yangɨrɨ hafomo ahambo-so tükümefundɨ. Ranɨyomo asu ai düduyafu hoafɨyomondühɨ yahomoya, “Se yɨhoefɨmbo hoafɨyafɨmunɨ nünɨgu-sɨmboanɨ ranɨ-moatükunɨ ra tükümandɨfe? Asu nɨnɨ-moatükunɨ boatei tükündɨfeyoanɨ hoeimandɨhu sapo se kosɨmboayafɨ ranane asu ndeara bɨdɨfɨranambo si tüküfemboayo ranane ranahambo fɨfɨrɨndɨhumboyefɨ?” mehomondamboyu.

⁴ Ran+yu asu Sisas ai s+imbor+ hoaf+yuhü yahuya, “Awi se h+badümbö nindou ai s+hamumbo wos+hoaför+ hoaf+ndeimboyei.

⁵ Nga nindou af+ndi ai tükündafu wandi ndüri dükandu hoaf+ndi+mondühi an+imboya, ‘Ro nda Krai-anahi!’ mb+s+mondühi an+imbo ai nindou af+ndi ranaheimbo wos+hoaför+ hoaf+ndi+mondani ai an+hondümbond+himboyei.

⁶ Se yifiari hoafi asu yifiari yafui hoafi h+imbor+nd+imboemo. Nga asu se ran+moatükun+ ranahambo h+badümbö, nga hepünündafumboemo ran+imbo. Rani+moatükun+ ra tükünd+femboesi, nga asu ran+moatükun+ tükefeyo ranahambo ndeara b+id+f+ranambo si ane yahopoani, nga awi wani.

⁷ Hifi hifi ranai s+imbori yifiar+nd+imboe. Asu adükar+ bogori nindou mam+ ahandi nendi ranai ngorü adükar+ bogori nindoundi nendi rani+bab+di s+imbori-s+imbor+nd+imboemo. Hifi b+id+f+i+ri rani+fihi sesi ai wan+ndohü asu h+fi+he ranai tükünd+fendamboe.

⁸ Muᅅguambo moatükun+ ra tükefeyo ranana moani n+morehi ai n+mor+ wakem+nd+imbo asübus+ boatei asem+ndo yahurai boatei-ane tükefeyo.

⁹ Ranan+imbo s+heimbo mbundüründümo t+i+ri+fombi moatükunambe s+indundürühi h+fokoandundür+imboemo. Ranan+imbo muᅅguambo h+fi+ndi nindou ai wandi süᅅguna s+hamumbo y+boarukondühüpur+imboyei.

¹⁰ Rani-s+imboani nindou af+ndi ranai ahei an+hondümböfe hohoan+mo ra h+n+ᅅg+nd+hindühi, asu ai ahei ᅅgunindi ranaheimbo nindou amur+ hürütümbi

nindouyei warühindihindürühü asu aheihoari
amboani simbori yiboarukofirindeimboyei.

¹¹ Rananimbo asu Godindi tikai hoafi
hoafiyomo-rundeimbü nindou afindi ranai
tükündafundühü animbo asu ai nindou afindi
ranaheimbo wosihoafori hoafindimondani
anihondümbondihimboyei.

¹² Ranifihü animbo asu sapo moaruwai
hohoanimo ranai afindi tükündifeyohü nindou
ngorumbo hipoambofeihü ngusüfo pefe
hohoanimo ranai akidoundimboe.

¹³ Nga asu nindou düdi ai ninimoatükuni
ahambo tükefeyo ranahambo moanane yahu
kikihiramündi anüngu ai ngu ngumbo bidifirani
si tüküfiyuambe ranana ai aboedambondifimbui.

¹⁴ God nginindi hifandarandi Aboedi Hoafi
ranahambo munguambo hifi ranühü nindou
müngu ranaheimbo weindahü
bokarihendürani animbo asu ndeara
bidifirani si ra tükündifemboe.”

*Moaruwai hamindi moatükuni tükündifemboe
(Mak 13:14-23; Ruk 21:20-24)*

¹⁵ “Asu moaruwai moatükuni ningombo-mayo
sürühoeimbü fondi ranahambo
moaruwaimbondeambui ranahambo Godindi
hoafi hoafiyu-randeimbü nindou ahandi ndürü
Danier ai wataporimbomarandi ra se
hoeindumboemo. (Nindou düdi ai ndani hoafi
ra hoeifemboayu ranai hoafi ranahambo ndore
fifirimbüreandamboane.)

¹⁶ Rani-simboani animbo nindou didiyei ai
Sudia hifambe animboei ranai hifi wafunambo
nimai mbifefoehindamboane.

17 Rani-simboani ana sapo nindou ahandi worikimi amaru ranai ahandi napo worambe kurayo ranahambo hani semindimbo hihini ngindeambui.

18 Asu nindou dudi ai ahandi numburambe anungu ranai ngiri ahandi hoeari masihendi ra semindimbo hihirindifi ngu, nga wani.

19 Rani-simboani nimorehi didiyei ai nimori furumbayei-ane asu nimorehi nimori titi simindeimbayei ranane ranaheimbo moaruwai hamindi tukundifemboe.

20 Se Godimbo didibafindimo rananimbo asu se ngiri afindi ngisihari tukufeyoambe ane asu moani nimarimbo si ranambe ane ra se ngiri feboundi!

21 Rani-simboani tihirifo afindi tukundifemboe. Horombo God ai hifi sunu nafimarandambe peyo haya ho hombo hapondani tukefeyombe ana, moai afindi tihirifo ndahurai tukufeyo. Nga sungunambo rani simboani ana moani mungunambo tihirifo afindi hamindi moatukuni animbo tukundifemboe. Asu randife hayambo ra sungunambo ana ngiri asukaindo tihirifo yahurai tukundifeyo.

22 Nga asu God ai rani-simboani ranahambo bodifombofe kikhimi-mindi-koatembembonana munquambo nindou ranai ngiri aboedamboyahindi. Nga asu God ai munquambo nindou sapo ranaheimbo wandanei yahu dibonimayunduri ranimbohundambo wambo animbo asu hapondani ana God ai rani si ra awi bodifombonde kikhindamundumbui.

23 Rasimboani nindou bidifiri ai sihamumbo

hoafiyeihüya, ‘Se ndühi himboemo, nga Krais ana ini nda!’ mbisei-anane, asu ‘Ai ana ini gogura!’ mbisei-anane ra se nindou ranahei hoafi anihondumbo-ndundürimboemo.

²⁴ Nimboe sapo nindou bidifiri ai tüküyafundühi wosihoafori hoafindimondühüya, ‘Ro Krais-anahi,’ asu ‘Ro Godindi hoafi hoafiya-rihandeimbü nindou-anahi,’ mbisimbo-memo. Asu ai hepünifeimbi moatükunü nafuindimondühi ranipoanimbo nginindi nafuimbo ratüpuri ratüpurindimboemo. Ai nindou sapo God wandanei mehu ranaheimbo amboanü ndahurimindeximbo mbisimboemo, nga ngirindimo.

²⁵ Ranimoatükunü ranahambo ro horombonamborihöhe hoafimehapurane, nga se ranahambo himborindimo.

²⁶ Asu nindou ai randihi hoafindeihüya, ‘Hoeirihü, Krais-mayu ranai ana nimü wohi furikoate-reandi hifühani anüngu,’ mbiseianü asu se ranini ngomboemo, nga wani. Asu nindou ai randihi hoafindeihüya, ‘Aiana dibo ndanambe ndanüngu nda,’ mbiseianü wani asu se ranahambo anihondümbondumboemo, nga wani.

²⁷ Nga Nindou Hondü ranai ana, sapo wabürüsü sünü mungu ranifihü hüfihamindi süfuanipoedi ngu hafuanü si boakiboadeamboe yahurai-animbo nindou himboahü tükündüfimbui.

²⁸ Sapo nahanühüyo nindou ai yifiyo haya yifi nimoko ranai moanambühü engoro ana, ranühü koahoeimbü ranai hei gugurhindühanei.”

*Nindou Hondündi kosimbo si
(Mak 13:24-27; Ruk 21:25-28)*

²⁹ “Rani t+ɲ+r+fombü moatükun+ si ranai ndeara muɲgundoan+ an+imbo n+mehünou, hüf+ham+ind+ ai n+imb+raɲ+inderühi asu amoamo ai ɲg+r+ sindu.

Mupui ai sünambeah+ind+ fir+bad+y+boai pütap+indowohü asu muɲguambo ɲg+n+ind+ moatükun+ sünambe an+ɲgo ranai fif+m+ind+imboe.

Aisaia 13:10; 34:4

³⁰ Rani-s+imboan+ an+imbo Nindou Hondü ai tüküfembo nafuimbo moatükun+ ranai sünambe weindah+ tükünd+femboe. Asu hifi ndanühündambo muɲguambo sir+hünd+ nindou ranai aras+ran+indeimboyei. Asu Nindou Hondü ai sünambeah+ind+ mburüɲgaiwam+ nüɲgumbo ahand+ ɲg+n+ind+ asu adükar+ himboamupuimbo-randeimb+ moatükun+ ndemündü haya ra d+bonde kuduan+ ranahambo hoeind+himboyei.

³¹ Ranan+imbo fufuɲ+ af+ind+ ranai hoaf+ind+imboe. Ranan+imbo asu ai ahand+ sünambeah+ind+ nend+ ranhamumbo yimbuyimbu hif+ ra himboran+poed+ nindou muɲgu God ai wandanei mehu gugur+fendür+mbohünda koand+hapura ɲgomboemo.”

*Hoandasüfo n+m+ind+ ranahambo yamundife hoaf+
(Mak 13:28-31; Ruk 21:29-33)*

³² “Asu se hoandasüfo n+m+ind+ türüfoarundüh+ hohoan+mond+imo. Rani n+m+ ranai ahand+ düdüdü ran+fih+ hoehoai

tütük+yohü emündü aforo ana, se fifirundi+ sapo ranana ndeara hoemboane.

³³ Mam+ ran+ süngumbo an+imbo asu se hoeindundan+ munguambo ran+ moatükun+ ranai tükünd+ifeyoan+ hoeindundüh+ ranan+imbo se Nindou Hondü ai ng+r+ am+tata kudu, nga yipuri k+mani anüngu, ra fif+r+indumboemo.

³⁴ Ro sihamumbo an+hondümbaonah+ hoafehapuri nda. Bi+d+f+r+ nindou hifi ndanüh+ an+imboei yif+hai-koateayei-ambe an+imbo ran+moatükun+ ranai tükünd+ifemboe.

³⁵ Sünü hifi ranai ana awar+nd+hoemboe, nga asu wand+ hoaf+ ranana ng+r+ awand+hoayo, nga wan+.”

Nindou mam+ aiamboan+ moai Adükar+ ai tüküfembo si ra fif+reand+ (Mak 13:32-37; Ruk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Nga asu Nindou Hondü ai tüküfembo si ran+nambo nindou mamai-amboan+ moai fif+reand+. Asu ran+ si tüküfemboayo ra sünambeah+nd+ nendanemo asu Nimori+ aiani ra moai fifirundi+. Nga moan+ Af+nd+ ai yang+rani ran+moatükun+ ranahambo fif+reamboayu.

³⁷ Nindou Hondü ranai tüküfembo si ranana Noa nünguambe ra si+amboan+ nahuraind+mboe.

³⁸ Sapo horombo hohoambu ai tüküfe-koateyoambe ran+si+amboan+ ra nindou ai moan+ ses+ sahüsi hoe si+m+ndei asu n+moreh+ nindowenih+ anam+ndüh+yahi heimbo bi+d+f+ran+ hondü ranambe Noa ai botambe aboeda kamefuend+.

³⁹ Ran+si+amboan+ ra nindou ranai ran+moatükun+ tüküfemboayo ranahambo moai fif+r+hindi+, nga ai moan+ si+r+ mbirowoh+

ratüpurîyei hei-ane asu hohoambu ranai
 tüküfehü aheimbo pare gogomaramîndîndürî.
 Moanî yahurai-anîmbo sünguna Nindou Hondü
 ai tüküfiyuambe tükündîfemboe.

⁴⁰ Ranî-sîmboanî ana nindou yimbu ai
 nûmbürambe ratüpurîndafandühî nîmbafandanî
 anîmbo, nindou ŋgorûmbo nderûmündühî asu
 ŋgorü ai moanî rande bodîboadiranî
 nûngumbui.

⁴¹ Nîmorehî yimbu ai mbanî hîrîndafihî
 nîmbafeanî anîmbo asu ŋgorûmbo
 ndemünduanî asu ŋgorü ai moanî rande
 bodîboadeandanî nîngomböe.

⁴² Awi se hîbadûmbo nîngomo, ŋga
 nîni-sîmboanîyo sîhamundî Adûkarî ai
 tüküfemboayu ra se moai fîfîrundî.

⁴³ Awi se randu hohoanîmondîmo. Worî
 aharambûrîyu haya hûmbuhünî nindou ai
 nîni-sîmboanîyu ahandî worambe
 hûmbuhünîmbo tüküfemboayu ra fîfîrareandî
 ana, nindou ranai ŋgîrî apu. Ŋga ai hûmbuhünî
 nindou worambe tükündüfimbui mbüsü haya
 yangîrî günde nîmandü ŋgumbui.

⁴⁴ Ranîmbohündambo anîmbo se-amboanî
 muŋguambo si aho ra hîbadundühî
 nafîndündümo nîmandîmo. Ŋga Nindou Hondü
 ranai tüküfembo ranahambo se mîtanîründümo
 houmbo hîdîbo-hîdîboyomondambeanîmbo
 moanî ai sümbundamündü tükündüfimbui.”

*Nindou ratüpurîyafanîrînandeimbî aboedî asu
 moaruwai ranahafandî kafoefe hoafî
 (Ruk 12:42-46)*

45 “Asu düdi ratüpurîyu-randeimbi kaoworî hohoanîmo-koate didîboadîre-randeimbi fîfîreandeimbi nindouayua? Nindou ranai ana sapo ahandî bogorî nindou-mayu ranai ahamboya, ‘Se nindou ratüpurîyomo-rundeimbi bîdîfîrî-memo ranahamumbo hîbadapurî,’ yahu haya kafoarirî hîningîmarirî ranani sapo ai ahamumbo sesi segopurîmbo sîmboanî yîbobofe segopurîmbohünda.

46 Nindou ranahandî bogorî nindou ai worambe tüküfi hoeiriranî asu nindou-mayu ranai sapo ahandî bogorî nindou ai refembo hoafîmayu süngu rawareandî ranana nindou ranai moanî hîhîfî-hîhîfîmbiyuwamboane!

47 Ro nda sîhamumbo anîhondümbaanahî hoafehapurî, bogorî nindou ranai nindou ranahambo ahandî muḅḅambo moatükunî ranahambo hîfandîmbo bogorîmbondirî hîningîindirümbui.

48 Nga asu nindou ranai, moaruwai ratüpurîyu-randeimbi nindouayu ana, asu ai ahandî fimbo rande hoafînduhü anîmboya, Wandî bogorî nindou ai ḅḅrî awi nîmai tükündüfiyu mbüsümbui.

49 Rananîmbo asu ai ahandî mamî ratüpurîyomo-rundeimbi-memo ranahamumbo piyu haya bubuhaindüpurühî asu sesi dedü wakîndeandühî bia ra ndümündî, nindou bia sîmîndîmo-rundeimbî ranî-babîdî hoanḅḅuhü rarandu wakîndeambui.

50 Rananîmbo asu mamî sîmboanî sapo ratüpurîyu-randeimbi-mayu ranai ahandî bogorî nindou ranai tüküfemboayu ra

mítaníramündü haya hidibo-hidiboyambe
anímbo tükündüfimbui.

⁵¹ Rananímbo asu ahandi bogori nindou ai
ahambo kibodirindirí mbunda asu nindou
woshihoafori hoafiyeyimbi ranambendirímbui.
Rananímbo asu ai ranambendífihi heindühi
yahafi sisinderímboe.”

25

Yihoarífambori 10 ranahei kafeefe hoafi

¹ “Rani-símboani ana God nginindi sünambe
hifandarandi ra ndahurai anímbo
tükündífemboe. Mamímbo yihoarífambori 10
ranai nindou mamí nímorehi semündü haya
masüfuwa asu ai ahei ram hai ra fufurühümündi
hehi ahambo nafini nafaarífiho fihambo mahei.

² Hondahüyahindeimbi-mayei (5) ranai moani
hohoanímokoateyei, nga asu ngorü
hondahüyahindeimbi-mayei (5) ranai aboedi
fifiríhindeimbiyei.

³ Sapo nímorehi hohoanímokoate-mayei
ranai ahei ram ra sahümündi, nga asu moai ram
hoe bidifiri fuihümündi.

⁴ Nga asu nímorehi díboadire
fifiríhindeimbi-mayei ranai ahei hoe
hipiri-mayo ranambe hoe fuihümündihí ahei
ram díboadoríhi masahümündi.

⁵ Raníyei asu sapo nindou nímorehi
semündümbi-mayu ranai nímai
tüküfe-koatemayuwamboyeyi asu aheimbo
yapombo hímbomarándüramboyeyi moani
raríhi yapombo boaríhehi hehi kurímayei.

⁶ Ran+yo hombo n+mbi mbusümondühi nindou mam+ ranai m+ng+yowuhü yahuya, ‘Sapo nindou n+morehi semündümbi-mayu ana nda! Nga asu se ahambo sühüsi nafaar+hor+ fih+r+hor+m+nde!’ mehu.

⁷ Ran+yei n+morehi-mayei ranai munğu bot+yahindühi ahei ram hai ra yimund+fembo didi+boadomafandihündi.

⁸ Ran+yei asu n+morehi hohoan+mo-koateyeimbi-mayei ranai n+morehi aboedi f+f+r+hindeimbi-mayei ranai hoaf+yeihü seiya, ‘Awi se y+hoef+imbo ndüh+ s+hei-mayo hoe b+d+f+r+ fuissehi, nga y+hoef+ ana hümaraso,’ maseiamboyei.

⁹ Asu n+morehi aboedi f+f+r+hi-r+hündeimbi ranai hoaf+yeihü seiya, ‘Yowan+, ng+r+ ndehündi. Hoe ndanana s+heimboane asu y+hoef+imboane ra ng+r+ s+monğoründam+nd+mun+. Nga awi h+h+r+ndahi ngei stoa worambeah+ndi se-amboan+ s+heipoan+imbo pem+nde!’ masahündüramboyei.

¹⁰ Asu ran+yei hohoan+mo-koate n+morehi-mayei ranai stooanambo hoe pem+imbo h+h+r+yahi mbahei nou ranambo amonğon+imbo nindou n+morehi semündümbi-mayu ranai tüküme fiyu. Ran+yei asu hondahüyahindeimbi n+morehi naf+r+hümündimbü-mayei ranai n+morehi sem+nd+imbo sesesi fondi-mayo ranambe nindou-mayu ran+bab+di kefoehi mahüsi. Ran+yo asu ranambe kefoefe hombo yipur+ ra pamaiaro.

¹¹ Ran+yei asu süngunambo hondahüyahindeimbi n+morehi b+d+f+r+mayei

ranai tükümehindî. Ranîyei asu ai rarîhi puküna hoafîyeihü seiya, ‘Adükari, Adükari, se yîhoefîmbo yipurî sübüdühawamunî dîgifo,’ sei hoafîmayei.

¹² Ranîyu asu nindou ranai sîmborî aheimbo hoafîyundürühî yahuya, ‘Ro sîheimbo anîhondümboanahî hoafayahî, se ngîrî keboehindî, nga roana moai sîheimbo fîfîrîhearü,’ mehündürî.”

¹³ Sisas ai ndeara hoafî moendîreandühî yahuya, “Awi se hîbadümbo, nga moai se Nindou Hondü ai tüküfembo si ane asu ranî sîmboanane ra fîfîrîrîndî,” mehu.

*Nindou ngîmî ratüpurîyomorundeimbî
ranahamundî kafoefe hoafî
(Ruk 19:11-27)*

¹⁴ Sisas ai asükai hoafîyuhü yahuya, “Ranî si tüküfe sîmboanî ranana ndahurai-ane. Mamî sîmboanî nindou mamî ai ahandî worî ra hînîngîfe hefe ngorü hîfîna hombo mehu. Ranîyu asu ai ahandî ratüpurîyomo-rundeimbî ahamumbo mborai yahupurî mbura ahandî munguambo moatükunî ahamundî warambe hînîngîmareandî.

¹⁵ Nindou-mayu ranai ahandî ratüpurîyomo-rundeimbî ranahamundî ngusüfo ngînîndî kûru hohoanîmoemo ranî sîmogodühî kaki hoarî ra ahamumbo yîbobore yimumareapurî. Nindou ngorümbo 5,000 kaki hoarî sagado. Ngorümbo 2,000 kaki hoarî sagado. Asu ngorü-mayu ranahambo 1,000 kaki hoarî ra sagado marandî. Ranîyu asu ai

ahamumbo yare hin+ng+reapuri haya
ngorünamefiyu.

¹⁶ Ratüpur+iyu-randeimb+ nindou sapo 5,000
kaki hoari masemüdu-mayu ranai nimehünou
kaki ranambo kaki sem+ndi ratüpurambe sihai
haya ratüpur+yuhü ran+fi+ndi 5,000 asükaiyu
ran+wam+ masemüdu.

¹⁷ Asu mam+ yahurai safi nindou sapo 2,000
kaki hoari masemüdu-mayu ranai kaki
ran+fi+ndi 2,000 asükaiyu ran+wam+
masemüdu.

¹⁸ Nga asu nindou sapo 1,000
masemüdu-mayu ranai ahandi bogori+ndi kaki
ra semündü hu hi+fambe kak+r+hai mbura
hi+fambe di+bo samboare hin+ng+mareandi.

¹⁹ Nindou ranahamundi bogori-mayu ranai
anguni hu gedühi nüngu nüngumbo asu ai
ngoafi+na hi+hi+fi hu tüküme fiyu. Ran+yu asu ai
ahandi kaki nindoumbo
yi+bobomareapuri+mayo ranahambo nindou ran+
bab+di+imbo hoafi di+boadond+heapuri yahu haya.

²⁰ Nindou 5,000 kaki masemüdu-mayu ranai
tüküfi ahandi bogori nindou-mayu ranahambo
5,000 ngörü-mayo ra masagado. Asu ai
ranahambo hoafi+yundühi yahuya, 'Adükari, se
wambo 5,000 kaki masowandi+ri, nga awi se nda
hoeiro. 5,000 kaki-mayo se masowandi+ri
ran+fi+ndi ro ngörü 5,000 kaki masaham+ndi+hi
nda,' mehuamboyu.

²¹ Asu ahandi bogori nindou-mayu ai
hoafi+yuhü yahuya, 'Se aboedi ham+ndi
ramarowandi. Seana aboedi asu an+hondumbo
hondü ratüpur+yafi-randeimbanafi. Seana

moani akidou moatükunî
 diboardiro-randeimbanafî. Nga asu
 ranimbohündambo animbo hapondani ana
 sihambo ro adükari moatükunî hifandimbo
 amboani bogorimbondihe
 hiniŋgindiheaninimboyahi. Asu se mborai
 sühüfi ranahambo rodibo hihifi-hihifinde,
 mehundo.

²² Ranıyu asu nindou 2,000 kaki
 masemündu-mayu ranai-amboani tüküfi ahandi
 bogori nindou-mayu ranahambo hoafiyundühi
 yahuya, 'Adükari, se wambo 2,000 kaki
 masawandiri, nga awi se nda hoeiro. 2,000
 kaki-mayo se masawandiri ranifihindi ro ŋgorü
 2,000 kaki masahamindihî nda,' mehuamboyu.

²³ Asu ahandi bogori nindou-mayu ai
 hoafiyuhü yahuya, 'Se aboedi hamindi
 ramarowandi. Seana aboedi asu anihondumbo
 hondü ratüpurıyafı-randeimbanafı. Seana
 moani akidou moatükunî
 diboardiro-randeimbanafî. Nga asu
 ranimbohündambo animbo hapondani ana
 sihambo ro adükari moatükunî hifandimbo
 amboani bogorimbondihe
 hiniŋgindiheaninimboyahi. Asu se mborai
 sühüfi ranahambo rodibo hihifi-hihifinde,
 mehundo.

²⁴ Ranıyu asu nindou 1,000 kaki
 masemündu-mayu ranai-amboani tüküfi bogori
 nindou-mayu ranahambo hoafiyundühi yahuya,
 'Adükari, ro sihambo fifiriheaninimboanahi.
 Seana nindou awi himboari handini-yafeimbi
 ŋginindi hamindanafi. Seana nine-moatükunî
 se hifırowandeimbi-hündıyopoani

nümbürambeahîndî sesi ra yimungurandîfi arandî. Asu nindou amurî ai nîni-moatükunî manjîrîyo bubufoarhindeimbîhündane seana sesi ra guguro arandî.

²⁵ Ranîmboyahî asu ro sîhambo yîhîmbombo sîhafî kakî ra sahamîndî ha hîfambe kakîrîhî dîbo masamboarîheandî. Sîhafî munġuambo kakî ini nda, ŋga se rando hoeindowandî, ' mehundo-amboyu.

²⁶ Asu ahandî bogorî nindou-mayu ai hoafîyuhü yahuya, 'Awi se ana ratüpurîyafî-randeimbî nindou moaruwai, ratüpurî-koate yîboaruko yîboaruko-yafeimbî nindouanafî. Nindou ŋgorü ai ratüpurîyumbü ranahandî ro sesi yimungurahamîndî asu nindou ai nîne ahurî buburandeimbî ranahandambohündî ro sesi ra yimungurîhamîndî gugurîhe arîhandî ranahambo awi se wambo ndoro fîfirîwandîrîmbo-wamboayî?

²⁷ Asu awi refe anasî, se kakî wandî ra sapo kakî sîhefe arandî worambe sîhoefanî anîmbo, asu ro tükündaheandühî amboanî kakî bîdîfirî ranîwamî nandîhe ndahamîndîmbohündîsî.

²⁸ Haponda ahandî warambeahîndî kakî ra ndowandümo mbundu nindou sapo 5,000 kakümbî-mayu ranahambo dabudo.

²⁹ Ŋga ai sapo nîne-moatükunî sîmonġori-maramüнду ranîfîhî bîdîfirî pandeamboe. Ŋga asu nindou düdi ai nîni-moatükunîyo ranahambo wanayu ana, asu ai nîni-moatükunîyo ai akîdou asîhendî ra ahandî-mayo munġu fufuimîndîmboane.

³⁰ Ŋga yîboaruko-yîboarukoyumbü nindou

ranahambo weindani hondü nimbî
nîmaroambe pinduwurü. Rananîmbo ai
ranambe nîmandümbö heinduhü yahafî
sisînderîmboe, ’ ” mehu.

*Nindou Hondü ai muᅇguambo nindou ranaheimbo
yîbobondearümbui*

³¹ “Süᅇgunambo Nindou Hondü ranai
bogorîmbondüfi tükündüfihü ahandî
sünambeahîndî nendî ranî-babîdîmbo ana, asu
ai ahandî muᅇguambo moatükunî hîfandîmbo
nîmarî fondî ranîwamî nîmandümbui.

³² Rananîmbo asu muᅇguambo hîfî
ranî-hündambo nindou ranai ahandî haᅇᅇföhü
gugurîndearümbui. Rananîmbo asu nindou
ranaheimbo sapo sipsip hîfandîrandeimbî
nindou sipsip ᅇgorünînî yîbobore asu meme
ᅇgorünînî yîbobore arandî nou rande
yimbumbonde yîbobondearümbui.

³³ Randeandühî anîmbo ai sipsip ahandî warî
hondünî hînîᅇᅇndearühî asu meme ahandî
warî kadüdanî hînîᅇᅇndearümbui.

³⁴ Rananîmbo asu Bogorî nindou ai nindou
ahandî warî hondünî amarei ranaheimbo
hoafîndundürühî anîmboya, ‘Se ana sîheimbo
wandî Ape ai aboedi-aboedîmareandürane, ᅇᅇa
se mborai sühüsi. Rananîmbo asu se sühüsi God
ᅇᅇîndî hîfandîrandî ranahambo sapo wandî
Ape ai sîheimbo semîndîmbo horombo hîfî
sünü hapoadümbö sîmborîyoambe raraore
nafîramündü masîhendî ra sahümündi.

³⁵ Sapo ro wembomboyahanî asu se wambo
sesî masehindîrî. Ro amîndanîᅇomboyahanî asu
se wambo hoe sîmîndîmbo masehindîrî. Ro

nindou amurî tüküyaheandani asu se wambo sahümündihündîrî sîhei worîni marîhindîrî.

³⁶ Ro hoearî-koate nîmboahani asu se wambo hoearînambo yihurumarîhindîrî. Ro anğünümboyahani asu se wambo hîfandîmarîhündîrî. Ro karabusambe nîmboahani asu se wambo hei wakîmafoarîhindîrî. Ro hoearî napo-koateyahani se wambo hoearînambo wandî fi yihurumarîhindîrî,' mehu.

³⁷ Nindou mbumundi-mayei rani ahambo sîmborî hoafîndahîndowohü anîmboya, 'Adükari, nünğu-sümboaniyo sîhambo hoeirîhunîna wembombomefa sesi masahunîni, asu sîhambo hoeirîhunîna amîndanînjombomefa hoe sîmîndîmbo mafuihunîni ra?

³⁸ Nünğu-sîmboaniyo ro sîhambo hoeirîhunîna nindou amurîmboyafo tüküyafoanda sahumîndefîni ni yîhoefî worîni rîhunîni, asu hoearî-koateyafani hoearî yihurumarîhunîna?

³⁹ Asu nünğu-sümboaniyo ro sîhambo hoeirîhunîna anğünümboya fi asu karabusambe nîmbafi randani ro hefi wakîmafoarîhunîna?' mbîseimboyei.

⁴⁰ Asu Bogorî nindou ai aheimbo sîmborî hoafînduhü anîmboya, 'Ro sîheimbo anîhondümbo-anahî hoafayahandürî, nîne-moatükunî se moani ndürî-koateyeimbi nindou wandî ranahambo se ramarîhindî ranana wambo rîhündîrî rarîhi marîhündîrî!' mbüsümbui.

⁴¹ Rani nîmbo asu ai nindou ahandî warî kadüdanî anîmboei ranaheimbo

hoafindundürühi animboya, ‘Se awarihehindeimbi nindou-anei. Andai se wambo h+n+ng+r+hind+r+ ragu ngei! Seana hai moani yare koadürümbo horoweimbi God ai didiboadore nafamündü Satan asu ahandi nendi ranahamumbo h+n+ng+mareandi ranambe ngei!

⁴² Sapo ro wembomboyahani ra se moai wambo sesi sehindiri. Ro amindanijomboyahani se moai wambo hoe simindimbo sehindiri.

⁴³ Ro nindou amurimboyahe heheya tüküyahindani se moai wambo sahümündi-hündiri sihei worinrihindiri. Ro hoeari-koate nimboahani se moai wambo hoearinambo yihururihindiri. Ro angunimboya, karabusambe nimboaha raraorihanda se moai wambo farihhindiri rihündi,’ mbüsümbui.

⁴⁴ Asu ai-amboani simbori ahambo hoafindahindowohü animboya, ‘Adükari, nungu-sümboaniyo ro sihambo hoeirihuninani se wembomboyafi, hoeimbo amindanijomboyafi, nindou amurimboyafo tüküyafo, hoeari-koate nimbafi, angunümboyafi asu karabusambe nimbafani ro sihambo farihfenini-koatemayefa?’ mbüseimboyei.

⁴⁵ Asu Bogorini nindou ai aheimbo simbori hoafindühi animboya, ‘Ro siheimbo anihondümbo-anahi hoafehandüri, se sapo moani ndüri-koateyeimbi nindou wandi ranaheimbo farihfendürimbo moi aseiranana asu se wambo amboani farihfendürimbo moi seihane!’ mbüsümbui.

⁴⁶ Rananimbo asu nindou ndanai koadürümbo koadürümbo tiriifo adükari ningoweimbi ranambe mbihei-amboane, nga asu nindou

aboedi mbumundi-mayei ranai-animbo yangiri koadürümbo koadürümbo niŋgoweimbi ranambe mbihe-amboane,” mehu.

26

*Suda-yafe bogori nindou ai Sisasimbo
hifokoefimbo hoafi fifirimarundi
(Mak 14:1-2; Ruk 22:1-2; Son 11:45-53)*

¹ Sisas ai rani yamundiŋe hoafi ra moendiŋeandühi asu ahandi süngururü-rundeimbimbo hoafiyupurühi yahuya,

² “Se fifirumboanemo, nga awi asoungu God Israer aboedambomareandi hohoanimombo Si (Pasofa) tükündifemboe. Asu sesi sesimbo si ranambe animbo Nindou Hondü ranahambo hürütümbi nindou-yomondi warihündifimbui ahambo hifokoefimbo-hündambo nimifihitükondüründimo pandüwurimboemo,” mehupuri.

³ Raniyomo asu Godimbo sihou-rundeimbi bogori nindouyomo, asu Suda-yafe bogori nindouyomo ranai bogori hondü nindou Godimbo sesi sihai-randeimbi ahandi ndür Kaiafas ranahandi adükar worambe mamigugurimefundü.

⁴ Raniyomo asu ai Sisasimbo diŋo kikihiyimündi hefi hifokoefimbo yahomo houmbo hoafi ra fifirimarundi.

⁵ Asu ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Rani-moatükuni ra nindou afindi fandife sesesambe ana refepoani, nga asu nindou afindi ranai hoafi afindafindiŋdeih ngaafi moaruwaimbo-ndihimboyei,” mehomo.

*Betani n̄goafihü n̄moreh̄i mam̄i ranai
Sisas̄ind̄iwam̄i f̄is̄iṅarümb̄i moatükun̄i
kamareando
(Mak 14:3-9; Son 12:1-8)*

⁶ Mam̄i, Betani n̄goafihü Sis̄as̄ ai Saimon̄ind̄i worambe mamaru. Nindou ranai horombo m̄man̄iho mas̄imeiyu haya mamaru.

⁷ Sis̄as̄ ai nindou ranahand̄i worambe sesüh̄i n̄maru-ane n̄moreh̄i mam̄i ranai ahambo sowana tükümefeyo. Ai n̄moei h̄ip̄irambe sanda aboed̄i f̄is̄iṅarümb̄i kaki af̄ind̄ifih̄i sem̄ind̄i-weimb̄ihünd̄i ra sem̄ind̄i haya tükümefeyo. Ran̄iyō asu Sis̄as̄ ai ses̄i fond̄i-mayo ran̄ikim̄i n̄maruambe ai sanda ra ahand̄i mb̄iro wafuambe kamareando.

⁸ Ran̄iyōmo asu Sis̄as̄imbo süngururü-rundeimb̄i ai ran̄i-moatükun̄i ramareand̄i ran̄imbo hoeiru houmbo ṅḡn̄ind̄i hoaf̄iyomondüh̄i düduyafundüh̄i yahomoya “N̄imboe n̄moreh̄i ndanai sanda nda yat̄ik̄ir̄i-yat̄ik̄ir̄ira wakareand̄i?”

⁹ Awi sanda ndanana kaki adük̄ar̄ifih̄i an̄imbo koar̄ih̄efih̄i kaki sem̄ind̄i mburumbo nindou napo-koate-mayei ranaheimbo kaki ra saimboyosi,” mehomo.

¹⁰ Sis̄as̄ ai f̄if̄ireand̄i ahambo süngururü-rundeimb̄i ai n̄in̄imboe hoaf̄imemo ran̄imbo ra. Ran̄iyu asu ai ahamumbo hoaf̄iyupurüh̄i yahuya, “Se ra n̄imboe n̄moreh̄i ndanahambo moaruwaimboarund̄i rana? Ai ana moan̄i s̄imbam̄ind̄i ham̄ind̄i moatükun̄iyō wambo ramareand̄i rananasi.

¹¹ Nindou napo-koateyeimb̄i ranai ana se bab̄id̄i munḡuambo si ra n̄iboadeimboyei, ṅḡa

asu roana ŋgiri se-babidiŋbo muŋguambo si ra nimoahi.

¹² Aiana sanda raniyo wandiwami kamareandi sapo wambo samboefendirimbo didiboadoreandühi.

¹³ Haponda ro sihamumbo anihondumbo-anahi nda hoafehapuri, muŋguambo hifi ndanühi ninigiŋgoafihüyo Godindi hoafi ra wataporimboayo ana, nigne-moatükunigi ai wambo ramareandi ra ahandi hoafomböhünda wataporimbondühi-ndühimboyei,” mehu.

Sudas ai Sisasiŋbo bogori nindouyomondi warühindihinimboyahi mehu (Mak 14:10-11; Ruk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Raniyu asu Sisasiŋbo süngururü-rundeimbi nindou mamigi ahandi ndüri Sudas Iskariot ai Godimbo sihourundeimbi nindou bogori-memo ranahamumbo sowana hüfu düdufipurühi yahuya, “Se wambo ninigi-moatükunigi mandaundiri ro Sisasiŋbo sihamundi warühigi yirümondihinanigi rana?” mehupuramboemo. Raniyomo asu ai ahambo kaki hoari 30 ra tapuiyafu masabudo.

¹⁶ Raniyu rani-simboanigi piyu haya Sudas ai Sisasiŋbo ahamundi warühigi yirümofo hohoanimo tümarandi.

Sisas ai ahambo süngururürundeimbi babidi sesesi sesigi ra masowasümo (Mak 14:12-21; Ruk 22:7-14; Son 13:21-30)

¹⁷ Adükari si bret yis pefe-koate weaŋgurühi tüküfeyoambe rani simboanigi Sisasiŋbo

süngururü-rundeimbi ai tüküyafu ahambo düdururühi yahomoya, “Nahaniniyo sesesi sesi ra ro sihambo didi boadofembo se hohoanimoayafa?” mehomondamboyu.

18 Raniyu asu Sisas ai ahamumbo yare hoafiyupurühi yahuya, “Ngoafi adükari ranühi animbo ngomo, nindou mamí ranahambo hoafindimondühi animboya, ‘Nindou yamunde-randeimbi ai yare hoafiyuhü-randeimbi ai yare hoafiyuhü yahuya, “Wandi si ndeara tüküfemboane, nga ro wambo süngurundi-rundeimbi babidi sihafí worambe Pasofa sesesindefo sefimboanefi,” ’mbisi mo,” mehupuri.

19 Ahandi süngururü-rundeimbi-memo ranai moani mamí Sisas ai hoafimayupuri süngu sapo sesi ra didi boadomarundi.

20 Ndeara nimbambe Sisas ai ahambo süngururü-rundeimbi 12-memo rani-babidi sowasümondühi mamarimo.

21 Sesambe Sisas hoafiyuhü yahuya, “Ro sihamumbo anihondumbo-anahi hoafehapuri nda. Sehündi mamí ai wambo hürütümbi-yomondi warühi yirümondandirimbui,” mehuamboemo.

22 Ahandi süngururü-rundeimbi ranai rani hoafi ra himboriyomo houmbo ngusüfoambe afindi hohoanimorapurühi asu ahambo ngorü ai düdufe, ngorü ai düdufeyomondühi yahomoya, “Adükari, royahi? royahi?” memo.

23 Raniyu asu Sisas ai simbori hoafiyupurühi yahuya, “Nindou mamí wakirihi nimarefimbo bret hipiri mamí ranambe foare haya asesu

ranai-animbo wambo nindou
hürütümbi-yomondi warühi
yirümondandirimbui.

²⁴ Baibor ai Nindou Hondü ranahambo
hoafimayo süngu ai yifindümbui.
Hiipoanimboembou ani nindou düdi ai Nindou
Hondü ahambo nindou hürütümbi-yomondi
warühi yirümoariri. Nindou ranai ana nimboe
hondi ai wakimarimindo, nga ambemboyu!”
mehupuri.

²⁵ Sudas sapo ai ahambo nindou
hürütümbi-yomondi warühi
yirümoreimbi-mayu ranai hoafi karihoeihü
ahambo düdurirühi yahuya, “Nindou
yamundo-randeimbi, awi se yaro
hohoanimoyafühi rombayahi safimboyafi?”
mehundo-amboyu. Asu Sisas ai ahambo
hoafiyundühi yahundoya, “I sapo se
hoafimayafi mbisesi,” mehu.

*Adükarindi sesi Sisas ahandihoari
süngururündeimbimbo masagapuri
(Mak 14:22-26; Ruk 22:15-20; 1 Korin 11:23-25)*

²⁶ Ai mamim sowasümondühi nimarimombo
Sisas ai bret bidifiri ra semündü Godimbo
hihifirüri didibafifi mbura hifitire haya
ahambo süngururü-rundeimbi ranahamumbo
sagapurühi yahuya, “Ndanana wandi fi safane,
nga sowandümo mburu sowasümo,” mehupuri.

²⁷ Raniyu ai asükaiyu hipiri ra semündü haya
Godimbo hihifirüri mbura sagapurühi yahuya,
“Muñguambo se hipiri ndanambe ndimindimo.

²⁸ Ndanana wandi horane, sapo Godindi hoafi
femindi shefe nginemindimbo moatükunane.

Wandi hori ra nindou afindi ahei moaruwai hohoanimo-ambeahindi aboedambo-fembohünda kamefoendane.

²⁹ Ro nda sihamumbo hoafehapuri, ro wain hoe nda ngiri asükainda ndimindihi, nga awi nga ngambo wandi Ape nginindi hifandirandi ranambeyahi animbo ro simbori wain hoe ra se-babidimbo ndimindimboyahi,” mehu.

³⁰ Ran+yomo asu ai herü mam herüyomo mburu Orif nimi wafunambo mahafomo.

*Sisas ai Pitamboya, Ro moai ahambo fifirihini mbüsümbui, mehu
(Mak 14:27-31; Ruk 22:31-34)*

³¹ Ran+yu asu Sisas ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, “Ndan+ nimbokoani ana munquambo se wambohündambo sihamundi anihondümbofe hohoanimo hin+ngindumboemo. Sapo Baibor ai yare hoafiyowohü yahoya,

‘Ro sipsip hifandira-randeimbi nindou ranahambo hifokoandihinani animbo asu sipsip ranai buküründeri wak+nd+himboyei,’

Sekaraia 13:7

meho süngu.

³² Nga asu süngunambo ro yangiri botindahe heheambo ana, Gariri hifinambo sihamundi wagabe ro boatei ngümboyahi,” mehupuri.

³³ Ran+yu Pita ai hoafi kar+hoeihü Sisasimbo hoafiyundühi yahuya, “Munquambo nindou sihambohünda ahamundi anihondümbofe hohoanimo hin+ngarundi amboani asu roana ngiri wandi anihondümbofe hohoanimo hin+ngind+heandi,” mehundo.

³⁴ Asu Sisas ai Pitambo hoafiyundühi yahuya,
 “Pita, ro nda sihambo anihondumboanahi
 hoafehanini, nimbokoani kakaro ai
 hoafi-koateayuambe animbo se rando
 hoafindafühi animbo ngimimbo ‘Ro moai
 Sisasimbo fifirihini,’ mbisamboyafi,” mehundo.
³⁵ Raniyu Pita ai simbori hoafiyundühi yahuya,
 “Ro sedibo yifayahi amboani i ambe, nga asu ro
 ngiri randihe yahurai hoafindahi,” mehu.
 Raniyomo asu ahambo
 süngururü-rundeimbi-memo mungu amboani
 maru Pita hoafimayu süngu yaru hoafimemo.

*Sisas ai Getsemanih Godimbo didibafimayu
 (Mak 14:32-42; Ruk 22:39-46)*

³⁶ Raniyu Sisas ai ahambo
 süngururü-rundeimbi babidi nimi nübürü
 mam Getsemanih hifomo tüküyafundühi
 hoafiyupurühi yahuya, “Awi se ndanühi
 nimandimondani animbo asu ro gogu ranühi
 nga Godimbo didibafinda,” mehupuri.

³⁷ Ai Pita Sebedindi nimori yimbuyafani
 ahamumbo sepurümündi haya mahu. Raniyu
 Sisas ai rani-simboani ngusüfo afindi
 hohoanimoyuhü asu ahambo afindi
 ngusüfoambe moaruwaimariri.

³⁸ Raniyu asu ai hoafiyupurühi yahuya,
 “Afindi hohoanimo wandi ngusüfoambe amaro
 ranai afindi hamindi tüküfendirühane asu ai
 wambo borife pefendirimbo yangirayo. Nga
 awi se ndanühi nimandimombo ro-babidimbo
 moani himboari yangiri hibadundi,” mehupuri.

39 Raniyu asu ai akidou sühüfi hu ahandi mbiro ra hifini hifambe amofihü Godimbo didibafiyuhü yahuya, “Wandi Ape, nüngurihi refemboayo ana, moani yahurai tihirifombü hipiri wandi waminindi ra sowandifi raganamboro! Nga asu rani-moatükuni refembo ra ro randihea sambo hohoanimoayahühi-yahipoani, nga moani se hohoanimoayafi süngu,” yahu didibafimayu.

40 Raniyu asu ai hihirifi ahambo süngururü-rundeimbi ranahamumbo hoeireapurane ai yapomboyafu houmbo mapomo. Raniyu asu ai Pitambo hoafiyundühi yahuya, “Nindou ngimi ra awi se nimboe moani bodifombo amboani ro-babidimbo himboari yangiri hifandühi nimarikoatememoa?”

41 Se moani hibadumbo didibafindimondühi nimandimo. Rananimbo asu nine-moatükuni shamumbo moaruwai hohoanimo ranahambo süngu hühndeapurimboe. Shamundi ngusüfo aiana refembo yaho, nga asu shamundi fi ranane ai awi mbosihosirayo,” mehupuri.

42 Asükaiyu mamimbo Sisas hu didibafifihü yahuya, “Wandi Ape, tihirifombü hipiri ndanai wambo gübüsifoefendiri-koateyowani, asu ro rani-moatükuni ra asimindihi ana, sapo se ninimboyo refembo hohoanimoayafi rani-süngu refemboane,” mehu.

43 Asükaiyu hihirifi hu ahambo süngururü-rundeimbiimbo hoeireapurane ai moani mapomo. Ai moai ahamundi himboari ra yangiri birihoi ninjopuri.

44 Raniyu asu Sisas ai asükaiyu ahamumbo

yare hiñiñgi reapuri haya ñgi mĩmbo noure
mami weañgurühi hoafi mayu hoafi yahurai
hoafiyuhü didi bafimayu.

⁴⁵ Asükaiyu ai ahambo süngururü-rundeimbi
ranahamumbo-so tüküfi hoafiyupurühi yahuya,
“Awi se moani fiharu apomondühi yomoa? Awi
Nindou Hondü ranahambo moaruwai
hohoani mo-yomondeimbi nindou ranahamundi
warüh fembo akimi tifi reamboane.

⁴⁶ Botiyafu houmbo mborai ñgefo. Awi se
hoeiru nindou mami ndanai wambo
hürütümbi-yomondi warühi yirümoyondi rĩmbo
ndanüñgu,” mehupuri.

Sisasĩmbo mbumaründümo
(*Mak 14:43-50; Ruk 22:47-53; Son 18:3-12*)

⁴⁷ Sisas ai wataporĩmborandühi nüñgu ane
asu Sudas, süngururü-rundeimbi 12-ambeahĩndi
nindou mami, ai tükümeñiyu. Godĩmbo
sihou-rundeimbi bogori nindouyomo asu
Suda-yafe bogoriyomo ranai nindou afĩndi safi
ranahamumbo koamarĩhoupura pisao
yihĩmĩndi asu nĩmĩhari adũkarĩ ra fufuründümo
houmbo Sudas babidi mbo tükümeñi.

⁴⁸ Nindou sapo Sisasĩmbo nindou
hürütümbi-yomondi warühi yirümoñimbo-mayu
ranai nindou afĩndi ranahamumbo dibo hoafi
hoafiyupurühi yahuya, “Nindou ro ahambo
wakikihiñdühĩnanĩ anĩmbo aiani, ñga se
ahambo mbundüründümo,” mehupuri.

⁴⁹ Ranĩyu asu nĩmai Sudas ai Sisasĩmbo-so
hũfu hoafiyundühi yahuya,
“Yamundo-randeimbi, karihasi,” yahuhü
wakikihi marüri.

yamundi+handüri habodi mar+handi, nga
rani-simboani moai se wambo
mburündümondiri.

⁵⁶ Nga asu rani-moatükuni ramefeyo ra
Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi nindou ai
Baiborambe randifemboe yahu haya sürü
pamareandi rani smogodühayo ramefeyo,”
mehu. Asu munḡu süḡgururü-randeimbi ranai
Sisasimbo hinḡḡirüwuri houmbo
mafoar+hoemo.

*Sisas ai kansiri-yomondi h+imboahü tüküfi hoafi
didi+boadomareandi
(Mak 14:53-65; Ruk 22:54-55; Son 18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Godimbo sihou-randeimbi bogori hondü,
Kaiafasiyu ahinümbi hohoanimo
yamundu-randeimbiyomo asu bogori
nindouyomo ranai guguru mamüh+yafu
mamarimo. Raniyomo asu nindou ranai
Sisasimbo mburündümo houmbo nindou
guguriyafu nimarimondühi worina
sowaründümo mahomo.

⁵⁸ Pita ai ahambo süḡgumarüri hüfu, nga asu
ai moai ahandi fikimi akimi papüh+fiyu, nga ai
Kaiafasindi wori ginri-mayo ranambe kefuoi
hüfu hifandi-randeimbi-memo rani-babidimbo
mamaru. Ai nini-moatükuni Sisasimbo
tükümandifendo yahu haya rani
himboasafomboyu.

⁵⁹ Godimbo sihou-randeimbi bogori asu
munḡuambo Suda-yafe kansiri ai Sisasimbo
hifokoefimbo-hündambo nindou ahambo
tikefehefembo papi+hoafifimbo kokomarurü.

60-61 Nindou afindî ai tüküyafundühî
 Sisasimbo tikefehefe papi-hoafîfimbosi, nga asu
 ai moai nîne moaruwai hohoanîmo ramareandî
 ra mamî amboanî ahambo hîfokoefembo-hündâ
 fîfirîrundi. Ndeara bîdîfiranambo hondü
 nindou yimbu ai botîyafîne hafanî
 hoafîyafînandowohü safanîya, “Nindou ndanai
 yare hoafîyuhî yahuya, ‘Ro Godîndî worî nda
 birîboadîhe mbundîha asu moanî ngîmî sihî
 yangîrî asükainda fondîhe
 hîningîndîheamboyahî,’ mehu,” masafanî.

62 Ranîyu asu Godîmbo
 sîhou-rundeimbî-yomondî bogorî hondü ranai
 botîfî nüngumbo Sisasimbo hoafîyunduhü
 yahundoya, “Se moai nînî hoafî sîmborî nindou
 sîhambo papi-hoafîmarînanînî ranahafanîmbo
 hoafîyopîrîmbo sîhawandîyo?” mehundo.

63 Nga asu Sisas ai moai nînî hoafî ahambo
 sîmborî hoafîyundo, nga moanî ai sîsîkoate
 manüngu. Asükaiyu bogorî nindou-mayu ranai
 ahambo hoafîyundühî yahuya, “God yangîrî
 nüngumbü-mayu ranahandî ndürînambo ro nda
 sîhambo hoafîyahanînî, nga hapo se nîmoamo
 nda dabarîfimbî hoafî sîmborî hoafîndafî. Se
 Kraiss, Godîndî Nîmorîndafühî ana, haponda
 hamîndî yîhoefîmbo hoafîndafîmunî,”
 mehundo-amboyu.

64 Asu Sisas ai ahambo sîmborî hoafîyundühî
 yahuya, “Ndeara se ranî hoafî ra
 hoafîyafomboanafî. Nga ro sîhamumbo
 munguambo hoafehapurî nda. Ngîrî amîtata
 Nindou Hondü ranai bogorîmbondüfi God
 munguambo ngînîndeimbî ranahandî

warihondani nımandü asu ai mburüŋgaiwamı sünambeahındı kuduanı hoeindüwurümoemo,” mehupurı.

⁶⁵ Ranıyu asu bogorı nındou-mayu ranai ŋgusüfoambe hüfirürühi ahandı hoearı ra hireandühi hoafıyuhü yahuya, “Ai Godımo tırıfoefe hoafı hoafayu. Hapondanı ana nındou ŋgorü ai Sisas ranahambo nıne hoafı hoafombo tüküfepoanı, ŋga wanı. Se ndeara ai Godımo tırıfoefe hoafı hoafımayu ra hımborıyomombo-anemo!

⁶⁶ Asu se ra ahambo nüŋguru hohoanı moyomondühiyomo-a?” mehupuramboemo. Asu ai simborı hoafıyomondühi yahomoya, “Ai ana sapo ai hüti ramefiyumbowambo yıfiyumbiyuwamboane,” mehomo.

⁶⁷⁻⁶⁸ Ranıyomo asu ai ahandı ŋgusümboarambe ŋgurı tıfıyafundowohü bubumarüri. Asu nındou bıdıfırı ai pakarıhourühi hoafıyomondühi yahomoya, “Krais, se nındou düdi ai sıhambo harayunıanı ranahambo Godındı hoafı hoafıyu-randeimbı nahurai hoafındafı,” mehomo.

Pita ai Sisasımo Ro moai ahambo fıfirıhinı, mehu (Mak 14:66-72; Ruk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Pita ai weindanı ranı hıfını ginırambe nımaru-ane Godımo sıhou-rundeimbı bogorı hondündı ratüpurıyo-randeimbı mamı ranai ahambo-so tüküfe hıfo hoafıyohü yahoya, “Se-amboanı Sisas Garirihündı ranı dibomefoandane,” mehondoamboyu.

⁷⁰ Asu munḡuambo ahei hiḡboahü ai wanḡ yahuhüya, “Roana se wataporimbo arandi ranahambo moai fifirihendi,” mehu.

⁷¹ Ranḡyu asu ai ginirḡ-mayo ranḡ nafitambekimḡ mapenḡḡu. Ranḡyo asu nḡmorehḡ ḡgorü ai hoeirerühḡ nindou burḡmemo ranahamumbo hoafḡyohü yahoya, “Nindou aiyu Nasaretiḡündḡ Sisas ranḡdḡbo manḡḡu,” meho.

⁷² Asükaiyu Pita ai wanḡ yahumbo hoafḡyuhü yahuya, “Roana haponda dabareheandi, ro nindou ranahambo ana moai fifirihini,” mehu.

⁷³ Akḡdou hiḡhiḡḡḡḡre safoareambo nindou ranühḡ burḡmemo ranai Pitambo-so tükümeḡfundḡ. Ai yaru hoafḡyomondühḡ yahomoya, “Se ana ai-babidḡhiḡndḡ nindou-anafi. ḡḡa siḡhafi hoafi hoafayafi ranai Garirihündanafi yaho weindahḡmareanḡni,” mehomomo.

⁷⁴ Ranḡyu Pita ai dabarḡfihḡ hoafḡyuhü yahuya, “Ro tḡkai hoafḡndahanḡ God ai wambo moaruwaimbo-mbḡreandḡra-mboane! ḡḡa roana nindou ranahambo moai fifirihini,” mehu. Ranḡyo asu kakaro ranai hoafḡmayu.

⁷⁵ Asu Pita ai ḡḡusüfo pumaramündu sapo nḡne hoafi Sisas ai ahambo hoafḡmeindo ranahambo. Sapo ai yare hoafḡyuhü yahuya, “Kakaro ai hoafi-koateayuambe anḡmbo se ḡḡimḡmbo rando wambo hoafḡndafühḡya, ‘Ro moai ahambo fifirihini,’ mbḡsamboyafi,” mehundo ranḡmbo. Ranḡyu asu Pita ai ginḡrambeahḡndḡ tüküfi haya afḡndḡ hamḡndḡ aranḡ aranḡmayu.

Pairatimbo sowana Sisasimbo sowaründümo mahifomo

(Mak 14:1; Ruk 23:1-2; Son 18:28-32)

¹ Ndeara siambe hondü Godimbo sihou-rundeimbî bogoriyomo asu Suda-yafe bogori nindouyomo ranai Sisasimbo hifokoeffimbo hoafi ra fifirimarundi.

² Raniyomo asu Sisas ahambo hüputüpurihou sowaründümo hifomo Romi-yomondi Israer hifi hifanda-randeimbî bogori nindou ahandi ndüri Pairatindi warühimarüwuri.

Sudas ai yifimayu

(Ratüpurî 1:18-19)

³ Asu Sudas sapo Sisasimbo hürütürümbi nindou-yomondi warühimariri ahambo papi hoafiyu hifokoeffimbo hoafi ra himborimayu. Ranimboane ngusüfoambe afindi hohoanimoyuhü ai kaki hoari 30 ra hihire semündü hu Godimbo sihou-rundeimbî bogoriyomo asu bogori nindouyomo ranahamumbo masagapuri.

⁴ Raniyu asu Sudas ai ahamumbo yare hoafiyuhü yahuya, “Awi ro hütiyahi moaruwai hohoanimomayahî. Ro nindou ai nini-moatükuniyo moaruwai refekoate ranahambo nindou hürütümbi-yomondi warühi yirümomarihini,” mehuamboemo. Asu ai simbori ahambo hoafiyomondühî yahomoya, “Awi ro ranahambo ra nimboe mambisefiyo? Rani-moatükuni ra yihoeffi moatükuniyo, nga sihafî moatükuni yangirane ranana,” mehomondo.

⁵ Ran+yu asu Sudas ai kaki hoari-mayo ra God+ndi wori ranambe pire haya ndamefiyu. Ran+yu asu ai hu wofi+fihi kiaru ahandi fi ra ahandi+hoari hifokoamareandi.

⁶ Ran+yomo asu God+imbo sihou-rundeimbi ranai kaki pimareandi ra fufurunduimo houmbo hoafiyomonduhi yahomoya, “Kaki ndanana nindou hifokoamefiyu ranahandi hori takini kakane. Sapo sihefi ah+numbi hohoanimo sungumbo God+ndi worambeah+ndi kaki gugurife sihefe arandi ranambe pefepoani,” mehomo.

⁷ Kaki ranahambo watapor+imboru homo mam+ nim+nduh+ru sihoemo houmbo asu ai kaki ranambo hifi mam+ ahandi nduri Hifi Sospen Nafimbo Hifi pemayomo. Hifi ra angunpoedi nindou yifi+yeiani hifi+kefendur+imbo hifane.

⁸ Ran+imbohündamboane haponda hifi ranahambo rar+hi dukar+hinduh+ya Nindou Hor+ Hifane, sei ar+hündi.

⁹ God+ndi hoafi hoafiyu-randeimbi mam+, Seremaia, ai hoafimayu simogoduh+ rahurai tukumefeyo. Ai yare horombo hoafireanduhi yahuya, “Ai kaki hoari 30 ra masowandumo sapo Israer nindou bidifiri ai horombo hoafimayu sungu ai nindou ranahambo pem+imbohünda.

¹⁰ Ran+yo asu kaki ranambo Hifi Sospen Nafimbo Hifi ra pem+memo. Rani hoafi ra Adukari ai wambo randowandi mehu nou ane,” mehu. Asu moani an+hondü ran+ yahurai safi tukumefeyo.

*Pairat ai Sisasimbo düdu düdumariri
(Mak 15:2-5; Ruk 23:3-5; Son 18:33-38)*

¹¹ Sisas ai Romi-yomondi bogori nindou, Pairat, ranahandi himboarühi manüngu. Raniyu asu Pairat ai ahambo düdurirühi yahuya, “Se ra Suda-yomondi adükarü bogori nindouyafi?” mehundo-amboyu. Asu Sisas ai simborü ahambo hoafiyundühi yahuya, “Se ndeara raro hoafiyafomboanafisi,” mehundo.

¹² Godimbo sihou-rundeimbi bogori nindouyomo asu bogori nindouyomo ranai awi ahambo papi-hoafirürü hoangomosi, nga asu Sisas ai moai ninü hoafi akidou ahandi yahamo tüküfendo.

¹³ Raniyu asu Pairat ai ahambo hoafiyundühi yahundoya, “Awi se moai hoafi ra himboriyafiyü sihambo ai papi-hoafaruninü ranahambo rana?” mehundo.

¹⁴ Nga asu Sisas ai simborü mamü hoafi akidou-amboani hoafombo moai hoafiyu. Raniyu asu Romi-yomondi bogori nindou-mayu ranai moani adükarü hamindi hepünife mahepünifiyu.

Pairat ai Sisasimboya Ai yifiyumbiyuwamboane mehu

(Mak 15:6-15; Ruk 23:13-25; Son 18:38; 19:16)

¹⁵ Mungu himbani Pasofa adükarü si tüküfeyoambe, munguambo nindou ranai nindou karabusambeahindi hinüngifiyuwanü aboedühi tüküfembo hohoanü moyei marühündi. Ranahambo ana Romi-yomondi bogori nindou ranahamboyo hoafiyeyiani ai nindou ranahambo aboedühi koarüheirü marandi.

16 Rani-simboani ana, muŋguambo nindou ai fifiri+horeimbi nindou ahandi nduri Barabas ai karabusambe manungu.

17 Asu rani-simboani nindou afindi ranai guguri+yahi mamareiamboyu Pairat ai aheimbo dudureanduri yahuya, “Se ra nindou daboe ro ahambo karabusambeahandi aboeduh koari+hefimo hohoan+moayeia? Barabasiyu asu Sisas ranahambo Kraisani sei arihundi raniyu?” mehu.

18 Nga Pairat Suda nindou Sisasimbo ngusüfoambe moaruwairuri+yomo wandi waruh+maruru yahu haya ai rani+mbo ndore fifiri+mareandi.

19 Pairat ai nindou hoafi yiboboferambo wori safambe ni+maru-ane, ahandi ni+morehi ai hoafi koari+henduh yahoya, “Nindou ra nini-moatukuniyo ai refe-koatemayu ranahambo hoafi ana moai yangoro, nga se ahambo nini-nungundori+mboyafi. Hamani nimbokoani ro ahambo yafogoad+nambo hoeir+hini hehea hidi+dimo apoyahuh afindi hohoan+momayah,” meho.

20 Nga Godimbo sihou-rundeimbi bogori+yomo asu bogori nindou-memo ranai-yomo ai nindou afindi ranuh mengoro ranaheimboya “Se hoafindeiani animbo Pairat ai Barabasimbo aboeduh koari+heiruh asu Sisasimbo hifokoambiriramboane,” yahomo houmbo aheimbo hohoan+mombo ngusüfoambe boti+marunduri.

21 Asu Pairat ai nindou afindi ranaheimbo dudufinduri yahuya, “Se nindou yimbu ra nindou daboevei ro ahambo

karabusambeahindî aboeda koarîhefimbo hohoanîmoayeia?” mehundüramboyei. Asu ai sîmborî ahambo hoafîyahündowohü seiya, “Barabasîmbo,” masei.

²² Asu Pairat ai hoafîyundürühî yahuya, “Asu refe ana, Sisasîmbo Kraisi sei arîhündî ranahambo ra nüngumandîhina?” mehuamboyei. Sîmborî munğu ai ahambo hoafîyeihü seiya, “Nîmîfihî tokoemündî pefimboani,” masei.

²³ Asu Pairat ai aheimbo düdufindürühî yahuya, “Nîndou ndanai nîne-moatükunî moaruwai ramareanda?” mehuamboyei. Asu ai moanî puküna hoafî nîmoamo karîhehindühî hoafîyeihü seiya, “Nîndou ranahambo nîmîfihî tokoemündî pefimboani,” masei.

²⁴ Pairat ai ndare hoeireandane hoafî ranahambo wataporîmboyo hombo ra wanîyowohü ai ro ngîrîndahî, nga yîfiarî tükündüfihü hoafî afîndî yagodomboe mehu. Ranîyu asu hoe fuyamündî haya nîndou ranahei hîmboahü warî ahandî ra popoaifoareandühî hoafîyuhü yahuya, “Nîndou ndanî ahandî yîfî ra i ro hütirühünîpoanî, nga ranî moatükunî ra sîheihoaranei,” mehu.

²⁵ Ranîyei asu nîndou afîndî munğuambo ranai sîmborî ahambo hoafîyeihü seiya, “Ai hütî yîfîmboayu ranî-moatükunî ra yîhoefane asu yîhoefî nîmorî ranahei ane!” masei.

²⁶ Ranîyu Pairat ai Barabasîmbo aboeda koamarîheira aheimbo sowana mahu. Ranîyu asu ai Sisasîmbo daboadanî ndüfurî-ndüfurîfoarüwurî mehua ahambo nîmîfihî tokoemündü pefimbohünda

ami-yomondi warihümariri.

Ami ai Sisasimbo tikifinamborüwurihi tirifoefe hoafimarüri

(Mak 15:16-20; Son 19:2-3)

²⁷ Raniyomo asu Pairatindi ami ai Sisasimbo sowaründümo gafmani yomondi wori ranambe mahifomondamboemo, asu muŋguambo ami nindou ranai Sisasimbo wakimarüwuri.

²⁸ Raniyomo asu ai ahandi hoeari ra yimindibadi houndowohüyomo asu hamburi hoeari hoandari ra magüdümo.

²⁹ Raniyomo asu ai wofi tihoari-tihoarümbinambo mbiroambe kiki-mafoarundi. Asu nimihari sowandümo ahandi warihondü warani waramberundühi yimindihopuŋru nimarimondühi ahambo tikifinamborüwurihi hoafiyomondowohü yahomoya, “Suda-yafe adükari bogori, karahasou-anafi,” mehomondo.

³⁰ Raniyomo asu ai ahambo ŋguri titifiyomondowohü ahandi warambeahindi nimihari-mayo ra kosiründümo ahambo mbihapiri kakimarüwuri.

³¹ Ai ahambo tikifinamborüwuri tirifoefe hoafiyomondo mburumboemo asu ahandi fihindi hamburi hoeari hoandari-mayo ra yimündündümo-ndühiyomo asu hoeari ahandi hondü ra sowandümo güdu hinŋgimarundo. Raniyomo asu ai ahambo nimifihipefi hifokoeffimbohünda sowaründümo mahomo.

Sisasimbo nimi keimbi karihendeimbifihitikoründümo pamarüwuri

(Mak 15:21-32; Ruk 23:26-43; Son 19:17-27)

³² Ahambo sowaründümo hou homondüh+yomo asu ai nindou mamî Sairinihündî, ahandî ndürî Saimon, ranahambo hoeimarî+horî. Ran+yomo asu ai nindou ranahambo Sisasîndî nîmî keimbi karîhendeimbi+mayo ra sowandî+fîndo yahomo houmbo hûti-hütimarurü.

³³ Ran+yomo ai homo Gorgotahü tükümefundî. Gorgota ranahamboane ai mbî+hapîrî nahurai hîfî sei arî+hündî.

³⁴ Ranî hîfî+hüyomo ami ai Sisasîmbo wain hoe hühütimbü moatükunî fandu yamundu mburu masabudo. Asu Sisas ai ranî+moatükunî ra sümündü hoeireanda mayoa asu ai moai sümündü.

³⁵ Ran+yomo ai ahambo nîmî keimbi karîhendeimbi+fihî parüwuri hou asu ai ahandî+mayo hoearî ra ahamundî mbusümo sowandümo yîboborundümo hou ranambo ŋgorü ai mbîsemündua yahomo houmbo piraimemo.

³⁶ Ran+yomo asu ai raraoyafu mburu ranühî nîmarîmo Sisas ahambo yîfîmbiyu yahomo houmbo homo hîmboana wamarurü.

³⁷ Ahandî mbîro wafusîfohü ahambo papî+hoafî sürü papîru mburu tikoründîmo pamarundî ranai yare hoafî+yohü yahoya, **NDANANA SISAS SUDAYAFE BOGORI ADÜKARI NINDOUANI**, yahomo paru hînî+ŋgîmarundî.

³⁸ Ran+yomo asu ai nindou yimbu hühühünî+yafanî+rînandeimbi ranahafanîmbo Sisas babîdî ahandî fikîmî pamarupîrî. Ŋgorü Sisasîndî warî+hondü waranî parüwuri asu ŋgorü kadüdü waranî parüwuri marupîrî.

39-40 Ran+yei nindou afindî ranai hei
 ngasündîhorî hei rühündühî mbiro
 hirîhirîhündühî ahambo tirîfoarîhorühî
 hoafîyahündowohü sahündoya, “Sapo se
 Godîndî worî ra birîfoefe mburumbo moanî
 ngîmî sihî yangîrî fondîfe hîngîfembo
 mayafîyosi! Se Godîndî nimorîyafühanasî, se
 sîhafîhoarî yaro aboedamboyafofi. Se ndahonî
 nimî keimbi karîhendeimbi-fihîndî hîfîna
 foarefoao peyafîsî!” sei hoafîmehündo.

41 Nindou ai ramehindî rani-süngu yahurai
 Godîmbo sîhou-rundeimbi bogorî nindou,
 ahînümbî hohoanîmo yamundu-rundeimbi asu
 ranîhündambo bogorî nindou ranai-amboanî
 yaru tikîfînambo-rüwurühî tirîfoarüwurühî
 yahomoya,

42 “Sisas ai nindou bidîfîramboyu ai
 aboedamboreandürî marandî, nga asu ai ngîrî
 ahandî fimbo ana aboedambondeandî! Awi
 aiana Israeri-yafe adükari bogorîmbeipoanî!
 Asu ai haponda nimî keimbi karîhendeimbi
 rani-fihîndî hîfînî akusîfoendî ana, asu ro
 ahambo anîhondümbö-ndîhurîmboyefî!

43 Ai Godîmbo anîhondümborirühî Ahandî
 nimoranahî mehu. Refeanasî, awi sîhirî
 hoeindîhu God ai ahambo farîhefimboayu
 ranahambo,” mehomondo.

44 Asu nindou hûmbuhünîyafanî-rînandeimbi
 Sisasîndî fikîmî mapaiarîfanî amboanî ai mare
 moanî nindou bidîfîrî ai ramarîhorî nou
 yahurai rarînerî tirîmafoarînerî.

*Sisas ai ndeara muḡuna yifîmayu
 (Mak 15:33-41; Ruk 23:44-49; Son 19:28-30)*

45 Refe hayamboyo-ane hüfiñimbo peyo haya hifi munḡu ranai ñimbi ñimari ho ho hombo ñimbambe hondü hüfiwuyambe tüküme feyo.

46 Hüfiwuyambe safi simogodühi Sisas ai puküna heiyuhü yahuya, “Eri, Eri, rema, sabaktani?” mehu. Rani hoafi ra yare yahurai hoafiyowohü yahoya, “Wandí God, wandí God, se ñimboe wambo hinñgíro-wandírímboayafi?” meho.

47 Nindou bídífirí ranühi manímboei ranai rani hoafi ra himboríyei hehi hoafíyeihü seiya, “Nindou ranai ana Eras-amboani dükariñ mñgayundo,” masei.

48 Ñimai nindou mamí ahei mbusümo ranai pipiyu hu worapo-worapoyoweimbi moatükuní nou semündü mbura ñimíharífihi pare himondamündü mbura hühütimbü wain hoe ranambe foare hüramündí haya Sisas ai rani moatükuní ra mbísümündu yahu haya segodímbo mehu.

49 Nga asu bodímondí ai hoafíyahündowohü seiya, “Awi, hoeindíhu mbundíhumbo Erasais ai ahambo faríhefembo tükümandífiyu wanímandíyo,” masei.

50 Raniyu asu Sisas ai asükaiyu puküna heiyuhü ahandí yifiafi hinñgírírühí ñimokomayu.

51 Raniyo asu Godíndí worí safambe hoearí yipurí nafítambéhü mahetaro ranai ñimoamo ngahí peyo haya haní hifíñí gebü türeandühi yimbu kíkímareandí. Hifi ai fífímíyowohüyo munḡuambo ñimoei ranai gübüdumaríhoayo.

52 Yifambe ranai nafítambe

tihoi-tihoairandühi asu Godindî nindou afindî horombo yif+safimayei ranai yangîrî botiyahi-botiyahi marîhündî.

⁵³ Ai yifambe ra hîningîrîhi hehi Sisas yangîrî asükaiyu botîmefiyu ranî-süngunambo ai Sürühoeimbi Ngoafi adükari (Serusarem) ranîna mahei. Ranîyo nindou afindî ranai aheimbo ranühi hoeimarîhindî.

⁵⁴ Ami-yomondî bogorîyu asu bidîfirî amiyomo ranai ai-babîdimbo nîngomombo Sisasîmbo hîmboanawarürühi manîngomo ranai sapo hîfîheyowohü asu muŋguambo moatükunî tüküme Feyoa hoeimarundî ranîmbo yîhîmboyomondühi hoafîyomondühi yahomoya, “Awi aiana Godindî Nîmorî hondüyu,” mehomo.

⁵⁵ Nîmorehî afindî bidîfirî Gariri hîfî hîningîrîhi hehi Sisasîmbo farîhefîmbo süngumarîhorî masühîsi-mayei ranai burîyei. Ai moai akîmî papühüyahindî, ŋga moanî angunî goagu safî nîmboeimbo hîmboarî papîmayei.

⁵⁶ Nîmorehî burîmayei ranahei mbusümo ra ŋgorü Maria Makdarahündîyo, ŋgorü ra Maria Sems Sosepîyafandî hondîyo asu sapo Sebedindî nîmorehîyo rarîhi ai manîmboei.

Sisasîmbo Sosep Arimateahündî ai honġu ambe masîherü

(Mak 15:42-47; Ruk 23:50-55; Son 19:38-42)

⁵⁷ Ndeara nîmbambe nindou napo afîndeimbî ahandî ndürî Sosep Arimateahündî-mayu ranai tüküme Feyu. Nindou ranai-amboanî Sisasîmbo süngurürî-randeimbî nindouyu.

58 Ai hüfu Pairatɪndɪ hɪmboahü tüküfi nūngumbo Sisasɪndɪ yɪfɪnɪmoko ranahambo ndahamɪndɪ yahu haya düdumefindo. Ranɪyu asu Pairat ai Sisasɪndɪ yɪfɪnɪmoko ra Sosepɪmbo dabudo mehu.

59 Sosep ai yɪfɪnɪmoko serümündü mbura sɪmborɪ kifohɪ hoearɪfihɪ parirɪ hɪmondɪmarirɪ.

60 Ranɪyu ai ahandɪ honḡu nɪmoei ḡɪnɪndambe sɪmborɪ nafɪrɪhai hɪnɪḡɪmareandɪ ranambe masɪherü. Ai nɪmoei yɪtɪfo afɪndɪ ra gügürɪhai nafɪtambembo güre pare mbura ndamefiyu.

61 Ranɪ-yafe Maria Makdarɪhündɪ-mayo ranaiyo asu ḡgorü Maria-mayo ranaiyo ai honḡu ra haḡɪfohö mamarɪfe.

62-63 ḡgorü sina moanɪ nɪmarɪmbo si tüküfeyoambe Godɪmbo sɪhou-rundeimbɪ bogorɪyomo asu Farisi nindouyomo ranai Pairat babidɪ mamühɪyafu fandu nɪmarɪmo hoafɪyomondühɪ yahomoya, “Nindou adükarɪ, ro hohoanɪmoyefɪmboanefɪ hoafɪ mamɪ sapo nindou wosɪhoaforɪ hoafümbɪ-mayu ranai yare hoafɪyuhüya, ‘Ro ḡḡmɪ sinda mbundɪha asu asükainda yanḡirɪ botɪndaheamboyahɪ,’ mehu ra!

64 Ranɪmbohündambo anɪmbo asu se hoafɪndafanɪ honḡu ra ndore ḡḡnɪndɪ hɪfandɪyo ho ḡḡmɪ si ranühɪ tüküfemboane. Rananɪmbo asu ahambo süḡgururü-rundeimbɪ ranai ḡḡrɪ ahandɪ finɪmoko ra dɪbo hühmbühünɪmbo ndowandümo houmbo asu ai nindou ranaheimbo hoafɪndɪmondühɪya, ‘Ai yɪfɪhündɪ yanḡirɪ botɪmefiyu,’ mbɪsɪmo.

Süŋgunambo wos+hoafori+ hoafi+ ranai asu
horombo wos+hoafori+ hoafi+mayu ranahambo
ŋgasündeamboe,” mehomomo.

⁶⁵ Ran+yu asu Pairat ai ahamumbo
hoafi+yupurühi yahuya, “Se
hifandiru-rundeimb+ nindou b+idif+r+
sowapundümo houmbo ŋgomo moani hongu
ambe ra ŋgin+ndi+ ham+ndi+ pap+ pap+indu
hin+ŋg+indundi,” mehupuri.

⁶⁶ Ran+yo asu ai ran+hünda bot+yafu homo
hongu ambe ranahambo yowani yahomombo
paru hin+ŋg+iru houmbo asu nindou b+idif+rambo
hifandiyo ni+mar+imbo hin+ŋg+imarupuri.

28

Sisas ai yif+hünd+ yang+r+ bot+mefiyu
(Mak 16:1-10; Ruk 24:1-10; Son 20:1-18)

¹ Moani ni+mar+imbo si ranai munguyo ane, asu
weangurühi sihi hapoadumbo siambe hondü
hüf+ham+ndi+ sifo-koateyuambe, Maria
Makdarahündiyo asu ŋgorü Maria ranaiyo ai
hongu Sisas yanggurümbü-mayo ra hi+amboambo
mahafe.

² Ran+yo moani ni+mai ham+ndi+ hif+he af+ndi+
ranai tüküfih+yo, Adükar+ndi+ nendi+ ranai
sünambeah+ndi+ kusü ni+moei af+ndi+ naf+tambih+
mapaiaro ra gügür+hai sihai hayambo ran+wam+
mamaru.

³ Ai wabürüs+ nahuraiyowohüyo asu ahandi+
hoear+ ranai moani mbur+ŋgai k+foh+ ham+ndi+
nahurai tüküme feyo.

⁴ Ran+yomo asu nindou hongu ambe
ranahambo hifandu man+ŋgomo-memo ranai

ahambo yihimbombo hihamindariyomondühi yifi nahurai korimemo.

⁵ Asu sünambeahindi nendi-mayu ranai nimorehi yimbumefe ahafembo hoafiyupirüh yahuya, “Se awi yihimbo-ndamboyafe. Ro sifahembo fifirihapirimbo-anahi, sapo seana Sisas nimi keimbi karihendeimbifih hifokoamefiyu ranahambo kokombo-anafe nda.

⁶ Aiana moai ndühi yanguru. Aiana sapo horombo hoafimayu süngu yangiri aboeda asukai botimefiyu. Awi naha fondi ai menjuru nda hoeirine.

⁷ Nga se nimai ngafe ahambo süngururü-rundeimbi nindou-memo ranahamumbo hoafindafinapurühia, ‘Ai yangiri aboeda botimefiyu. Asu haponda ai Garirinambo horombofi sishamundi wagabe ahu, nga se ranühi animbo ahambo hoeindurumboemo!’ mbisafe. Hapoana ro sifahembo hoafiyahipirimbo-anahi,” mehupiri.

⁸ Raniyafe ai hongu ra hiningirine hena yihimboyafesi, nga asu ai hihifi-hihifi kameihü pipina Sisasimbo süngururü-rundeimbimbo hoafombo mahafe.

⁹ Moani nimai Sisas ai ahafembo-so tüküfi hoafiyupirüh yahuya, “Karihapis,” mehupiri. Ai ahambo-so tüküyafine yitiharühi kikhirinandife henambo ahambo Adükarani safe hena hohoanimomefinando.

¹⁰ Sisas ai ahafembo hoafiyupirüh yahuya, “Se yihimbondamboyafe. Se ngafe wandi wandafi mamimbo hoafindafeani animbo asu ai Garirinambo ngifomo tükündafu ranühi

animbo ai wambo hoeindundi+imboemo,”
mehu.

*Nindou hifandu man+ngomo ranai hoafi
sowandümo homo watapor+mbomarundi*

¹¹ Nimorehi yimbume fe ranai nafi mbahafe
nou ranambo, bidingiri hifandu-rundeimbi
nindou ranai ngoafi adukari-mayo ranina homo
bogori Godimbo sihou-rundeimbi nindou
ranahamumbo munguambo watapori
nine-moatukuni ahamundi himboahü
tüküme feyo ranahambo watapor+mbomarundi.

¹²⁻¹³ Ran+yomo Godimbo sihou-rundeimbi
nindou bogori+yomo asu bogori nindou-memo
ranaiyomo ai mamühiyafu houmbo hoafi
fifiri+marundi. Ai kaki afindi ra ami-memo
ranahamumbo sabupurühi yahomoya, “Se
randu hoafindi+mondühi animboya,
'Nimbokoani ro yapomboyahu mboapoefi nou
ranambo ahambo süngururü-rundeimbi ai
tüküyafu hümbuhünimbo ahandi finimoko ra
masowaründümo,' mbisimo.

¹⁴ Rani hifi bogori+mbofi hifanda-randeimbi ai
rani hoafi ra himborinduanü asu ro ahambo
bidingiri hoafindahundoani rananimbo asu se
ngiri ranimbo tigi+ifo tükündifemboe mbisimo
hou afindi hohoani+mondimo,” mehomopuri.

¹⁵ Ranimboane ami-memo ranai kaki
masabupuri-mayo ra sowandümo hou asu ai
ahamumbo hoafi+memopuri süngu yaru homo
hoafimemo. Ranane asu rani hoafi ra Suda-yafe
mbusümo hapondanambe amboani yangörü
wakareandi.

*Sisas ai ahambo süngururürundeimbimboso
tüküme fiyu*

(Mak 16:14-18; Ruk 24:36-49; Son 20:19-23)

¹⁶ Sisas+imbo süngururü-rundeimbi 11 memo ranai Gariri wafunambo mahafomo sapo horombo Sisas ai ranühi ngomo mehupuri süngu.

¹⁷ Ai homo ahambo hoeirüwuri+hüyomo asu ahambo ngusüfo parüwuri hohoan+momemondo. Nga asu b+d+f+i+r+i ai ahambo hohoan+imo yimbumborurü.

¹⁸ Sisas ai ak+mi ahamumbo-so sühöfi hüfu hoaf+yupurühi yahuya, “God ai wambo muᅇguambo ng+n+ndi sünambeah+ndiyo asu hi+f+n+ndiyo ra send+i+imboani.

¹⁹ Ran+imbohündambo an+imbo asu se ngomo muᅇguambo nindou ranaheimbo ai wambo sünguyond+i+rambo nindou tüküfembohündambo randu ndundi. Asu se aheimbo Apendi ndür+nambo, Ni+mor+ndi ndür+nambo, asu Yifiafi Aboed+ndi ndür+nambo hi+mon+i hundüründündüri.

²⁰ Asu ro sihamumbo hoafi+mehapur+i ra muᅇguambo moatükun+i süngufe hombohünda yamundündüri. Asu ro se bab+i+d+i ni+mba ngambo b+d+f+i+ran+i si tükünd+i+femboe,” mehupuri.

Godindï Hoafi
The New Testament in the Angor language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angor long Niugini

Copyright © 2001 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Angor

Contributor: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Mar 2026 from source files dated 12 Dec 2025
c500d379-d0cf-5c22-9613-91d7bcc63af3